

LES DONES I L'EMMASCARAMENT DEL TEA

Creació d'una eina per la detecció de senyals d'una invisible nena TEA a les aules.

Autora: Judith Carpio Garcia

Tutor: Albert Batalla Flores

Curs 2021-2022

Treball de Final de Grau

Itinerari simultani: Grau d'Educació Infantil - Grau d'Educació Primària

Facultat d'Educació

AGRAÏMENTS

A l'Amada i l'Adriana, per ser les companyes de coavaluació i fanals
imprescindibles del meu projecte.

A la Nereida, per ser amiga incondicional i companya de camí al grau
d'educació.

Al meu tutor, l'Albert, per confiar en mi i recolzar-me en tot el procés de
creació.

A totes les dones que han participat i contribuït amb el seu gra de sorra, per
fer-nos visibles i cercar una igualtat d'oportunitats.

I per últim, a la meva família i en Blai, per escoltar-me, ajudar-me, guiar-me,
aixecar-me, i demostrar-me les espurnes d'esperança en mi.

Gràcies.

Aquesta obra està subjecta a una llicència de [Reconeixement-
NoComercial-CompartirIgual 4.0 Internacional de Creative
Commons](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Per veure una còpia d'aquesta llicència, visiteu <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/> o envieu una carta a Creative Commons, PO BOX 1866, Mountain View, CA 94042, EUA.

RESUM

El diagnòstic del Trastorn de l'espectre autista en el gènere femení s'acostuma a concebre en l'edat adulta a causa del gran biaix de les eines diagnòstiques del trastorn. Aquests instruments d'avaluació se sustenten en l'expressió conductual del gènere masculí produïda pel trastorn de l'espectre autista. En addició, les dones neixen amb un mecanisme natural de camuflatge, on les seves dificultats produïdes pel trastorn de l'espectre autista queden ocultes. Tanmateix, les mancances de les nenes es manifesten amb conductes que poden ser detectades si hi ha una observació acurada. Malgrat això, freqüentment les conductes de les nenes són normalitzades. El present projecte consisteix en la creació d'una eina pels mestres per detectar de forma precoç, en qualsevol etapa educativa, comportaments i actituds que poden assenyalar un cas de trastorn de l'espectre autista femení ocult a les aules. La detecció prematura d'un trastorn del desenvolupament com el TEA és rellevant, atès que pot tenir un gran impacte en el creixement integral i la qualitat de vida de l'infant. Així doncs, aquesta creació pretén oferir al gènere femení una igualtat d'oportunitats per ser visibilitzades i detectades de forma primerenca a les aules educatives, tal com es produeix amb el gènere masculí.

Conceptes clau: Trastorn de l'espectre autista, biaix de gènere, diagnòstic del TEA en dones, expressió conductual del TEA en dones, eina per mestres, eina observacional.

RESUMEN

El diagnóstico del trastorno del espectro autista en el género femenino suele darse en la etapa adulta como consecuencia del gran sesgo de las herramientas diagnósticas del trastorno. Estos instrumentos de evaluación se sustentan en la expresión conductual del género masculina producida por el trastorno del espectro autista. Además, las mujeres nacen con un mecanismo natural de camuflaje, donde las dificultades del trastorno del espectro autista quedan ocultas. Estas dificultades en el género femenino se manifiestan mediante conductas que pueden ser detectadas si se realiza una

observación detenida. Sin embargo, en la mayoría de ocasiones las conductas de estas niñas pasan desapercibidas y se normalizan. El presente proyecto consiste en la creación de una herramienta para maestros para detectar de manera precoz, en todas las etapas educativas, comportamientos y actitudes que pueden indicar un caso de trastorno del espectro autista femenino enmascarado en las aulas. La detección prematura de un trastorno del desarrollo como el TEA es relevante, ya que puede tener un gran impacto en el crecimiento integral y la calidad de vida de las criaturas. De esta manera, la presente creación pretende ofrecer al género femenino una igualdad de oportunidades para ser visibilizadas y detectadas de forma temprana en las aulas educativas, tal como ocurre con el género masculino.

Conceptos clave: Trastorno del espectro autista, sesgo de género, diagnóstico del TEA en mujeres, expresión conductual del TEA en mujeres, herramienta para maestras, herramienta observacional.

SUMMARY

The autism spectrum disorder diagnosis in females normally takes place in adulthood. It happens because of the bias in the autism spectrum disorder diagnostic tools. These tools are based on the behaviour expression of male gender. Moreover, women grow up with a camouflage natural mechanism which hide the difficulties of the disorder. The difficulties on girls can be detected with an accurate observation. Nevertheless, the behaviour expressions of girls is often normalized. This project consists on the creation of a teacher tool to detect attitudes and behaviours of female gender that indicates a possible autism spectrum disorder hidden in the classroom. The early detection of a disorder is important because it can affect the integral development and their life's quality. Besides, this tool tries to offer equal opportunities for women to be noticed in the schools, as it happens with boys.

Key words: Autism Spectrum Disorder, gender bias, diagnosis of ASD in women, behaviour expression of ASD in women, teacher tool, observational tool.

ÍNDEX

ABREVIACIONS	1
INTRODUCCIÓ	2
OBJECTIUS	4
MARC TEÒRIC	5
A. Conceptualització del TEA.....	5
B. Eines diagnòstiques.....	8
C. TEA i dones.....	15
D. TEA i escola	21
METODOLOGIA	31
1. Concreció de l'eina docent	31
2. Exploració de l'estat actual de la temàtica	32
3. Elaboració de la check-list conductual.....	33
4. Entrevistes semiestructurades a experts.....	34
5. Elaboració dels instruments d'observació conductual de nenes TEA.	37
6. Validació del producte final	38
7. Correcció de l'eina	39
8. Creació d'un recurs web per compartir l'eina amb docents	41
DESCRIPCIÓ DEL PRODUCTE	42
PROSPECTIVA I LIMITACIONS	48
VALORACIONS PERSONALS	50
REFERÈNCIES	52
ANNEXOS	56

ÍNDEX DE TAULES

Taula 1. Tipus d'avaluació i test diagnòstic segons el nivell de detecció.....	100
Taula 2. Criteris diagnòstics ADOS-R.....	133
Taula 3. Dificultats educatives dels infants TEA.....	23
Taula 4. Característiques i particularitats educatives nenes TEA.....	28
Taula 5. Primera decisions sobre producte final.	32
Taula 6. Fases de la recerca bibliogràfica	32
Taula 7. Selecció de les dimensions d'afectació del TEA del producte.....	33
Taula 8. Selecció d'agents a entrevistar.....	35
Taula 9. Objectius i formulació de preguntes de les entrevistes.....	35
Taula 10. Modificacions i millores del producte.....	36

Taula 11. Situacions d'observació conductual del TEA en nenes.	37
Taula 12. Planificació de la validació del producte.....	38
Taula 13. Indicadors clau d'una nena TEA emmascarada en cada situació d'observació.....	39
Taula 14. Escala de valors de freqüència de l'instrument d'observació directa.....	40
Taula 15. Escala de valors de freqüència de l'instrument d'interpretació extensa de la conducta.	41
Taula 16. Exemple de descripció de la situació de joc lliure al pati creada.	43
Taula 17. Exemple d'eina d'observació creada.....	45
Taula 18. Exemple d'instrument d'interpretació extens conductual creat.....	46

ÍNDIX DE FIGURES

Figura 1. Procés de creació del producte.....	31
Figura 2. Portada de la pàgina web.....	42
Figura 3. Portada de la pàgina web.....	42

ABREVIACIONS

ADOS: Sigles angleses de la prova diagnòstica del trastorn de l'espectre autista anomenada *Autism diagnostic Observation Schedule*. Aquesta avaluació en català rep el nom d'Escales d'observació diagnòstica de l'autisme.

ADOS-R: Sigles angleses de la prova diagnòstica anomenada *Autism diagnostic Observation Schedule Revision*. En llengua catalana es denomina Escala d'observació diagnòstica revisada.

ADI-R: Sigles angleses de l'eina diagnòstica del trastorn de l'espectre autista anomenada *Autism Diagnostic Interview-Revised*. Aquesta prova rep el nom d'Entrevista pel diagnòstic d'autisme revisada.

App: Acrònim d'aplicació mòbil.

CARS: Sigles angleses de la prova diagnòstica del autisme *Childhood Autism Rating Scale*. En català s'anomena Escala d'avaluació de l'autisme infantil.

CEPAMA: Acrònim de Comité para la promoción y apoyo de la mujer autista, associació espanyola de dones autistes.

CIE-10: Acrònim de la desena edició espanyola del llibre *Classificación internacional de enfermedades*.

DSM-V: Acrònim de *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, fifth edition. És a dir, són les abreviacions del llibre *Cinquè Manual Diagnòstic i Estadístic de Trastorns Mentals*.

TEA: Sigles que es refereixen al trastorn de l'espectre autista.

INTRODUCCIÓ

El present treball de final de grau s'anomena *Les dones i l'emascarament del TEA. Creació d'una eina per la detecció de senyals d'alarma d'una invisible nena TEA a les aules*. Tal com s'indica el títol, el projecte correspon a la modalitat de creació d'un producte educatiu.

El contingut del treball pertany a l'àmbit d'atenció a la diversitat, perquè el tema principal gira entorn el TEA i la seva expressió en el gènere femení. La justificació de la creació d'aquest producte recau sobre el gran desconeixement en l'àmbit educatiu del TEA i les nenes; i sobre l'impacte emocional i l'afecte en el desenvolupament individual de les nenes que emmascaren les dificultats provinents del TEA al llarg de la seva vida.

La detecció d'un trastorn de desenvolupament com el TEA s'ha de dur a terme en edats primerenques per poder intervenir i afavorir el seu màxim desenvolupament, benestar i qualitat de vida (Oosterling et al., 2010). No obstant això, en el gènere femení hi ha una manca generalitzada de la detecció del TEA en edats primerenques infància (Evans et al., 2019; Hull et al., 2020). El rol dels docents ha de ser el d'afavorir i derivar a especialistes en cas de trobar-se amb un possible trastorn a l'aula, però la manca d'informació i recursos dels mestres impossibilita aquesta detecció precoç i intervenció primerenca.

Aquest esdeveniment és una qüestió que està cobrant ressò en el context social i educatiu actual. De fet, recentment han sorgit investigacions i notícies referent a la diagnosi adulta del TEA en el gènere femení. Podem trobar-ne exemples en diversos mitjans de comunicació com a [TV3](#), el diari [Ara](#) o [El diari de Barcelona](#).

Així doncs, per aquestes raons el treball de final de grau consisteix en la creació d'una eina per la detecció de senyals d'alarma de possibles nenes TEA ocultes a les aules. L'objectiu principal és proveir d'un recurs a la comunitat educativa davant una problemàtica vigent i de gran impacte en el desenvolupament integral de les nenes amb un possible TEA.

El tractament d'aquest projecte gira entorn diverses qüestions, les quals el guien i l'estructuren. Aquestes són: Què fa que una nena TEA s'invisibilitzi? Quin ha de ser el rol

dels docents davant l'emascament del gènere femení a l'aula? Com podem defugir d'aquest fet a les aules? Les principals raons que van impulsar aquest treball va ser trobar les respostes a aquestes preguntes i aportar un recurs a l'àmbit educatiu per tal d'allunyar aquest emascament de les aules.

En conseqüència a les qüestions inicials plantejades, s'ha configurat un marc teòric vers la temàtica. Primerament, s'exposa el marc conceptual del TEA, les principals eines diagnòstiques i el biaix de gènere. Seguidament, s'entra en detall a la temàtica central de l'eina creada: les dificultats funcionals de l'ésser humà afectades pel TEA, l'expressió conductual del gènere femení amb TEA i les situacions que es poden generar a les escoles per detectar senyals d'alarma.

Una vegada establert el marc conceptual del projecte, es detalla com ha estat el procés de construcció de l'eina pels mestres i el producte final desenvolupat. El recurs confeccionat s'ha basat en el marc conceptual elaborat i en les veus dels professionals entrevistats, coneixedors de la temàtica.

En suma, les següents pàgines exposen la rellevància de l'atenció a la diversitat a les aules i la disponibilitat d'eines per la detecció d'un possible cas TEA a les aules, sobretot, del gènere femení. L'accés a eines de detecció precoç són essencials pel foment de la igualtat d'oportunitats i per l'èxit en el desenvolupament individual, sigui quin sigui el gènere, atès que encara vivim en una societat enclavada en desigualtats de gènere.

Aquest projecte no pretén elaborar una eina diagnòstica pels mestres del TEA en el gènere femení. Es pretén crear un recurs educatiu pels docents de qualsevol etapa davant una sospita de cas TEA femení ocult abans d'activar el protocol d'actuació per un trastorn de desenvolupament. L'ús d'aquest instrument davant un possible cas TEA femení ocult, afavoreix una intervenció i les bases de la inclusió plena que promou el sistema educatiu vigent.

Per tant, considero que és corresponent dur a terme un projecte com el plantejat per obtenir un resultat enriquidor pels docents que es troben exercint i les nenes TEA invisibilitzades, així com una eina clau per les escoles ordinàries actuals.

OBJECTIUS

L'augment de casos de dones adultes que han estat diagnosticades de TEA actualment i el ressò mediàtic que ha tingut, ha permès prendre consciència de la importància dels recursos pels docents per una feina de prevenció i detecció prematura.

Les dificultats del context educatiu vigent i el desconeixement dels docents vers la temàtica han conduït a plantejar el següent objectiu general pel projecte:

- Crear un instrument per mestres que descrigui els senyals d'alarma per la detecció precoç de nenes amb possible simptomatologia TEA a l'aula.

D'aquest propòsit general han sorgit dos objectius específics, els quals guien i orienten el desenvolupament del projecte. Aquests són:

- Recol·lectar les principals característiques, comportaments i manerismes de les nenes TEA.
- Configurar situacions quotidianes educatives que permetin identificar els senyals d'alarma d'una possible nena TEA invisible.

Endemés, el present treball de final de grau consisteix en la creació d'un producte d'innovació educativa. Per aquesta raó, el desenvolupament del producte esdevindrà una via per millorar el sistema educatiu i una estratègia més pels docents que estan exercint. La fita principal del producte és:

- Proveir als mestres d'informació, senyals d'alarma, situacions específiques d'observació i instruments d'observació per la detecció d'actituds i comportaments d'un possible cas TEA femení a la seva aula ocult.

MARC TEÒRIC

A. CONCEPTUALITZACIÓ DEL TEA

a. QUÈ ÉS EL TEA?

El TEA és un trastorn neuropsicobiològic del desenvolupament, atès que es dona durant els trenta primers mesos de vida (Viloca, 2003). El trastorn té una afectació psicològica, concretament en el desenvolupament emocional, comunicatiu, cognitiu i conductual de l'infant (Centre educatiu i terapèutic Carrilet, 2012).

El mot TEA inclou la paraula espectre perquè comprèn una gran diversitat de graus d'afectació. És una patologia greu del desenvolupament pel fet que acostuma a afectar d'una manera o altra el funcionament de l'infant en tots els àmbits de la seva vida (Centre educatiu i terapèutic Carrilet, 2012). Aquest fet rau en les alteracions que presenta per socialitzar, en les dificultats de llenguatge, en la possible afectació intel·lectual i en l'existència d'interessos restringits i conductes estereotipades (Lara et al., 2012).

b. ETIOLOGIA DEL TEA

Les múltiples investigacions sobre la temàtica exposen la confluència de diverses explicacions pel seu desenvolupament. Primerament, exposen que hi ha alteracions al sistema nerviós central, concretament en: el cervell, el tàlem, els lòbuls frontals i parietals, entre altres (Lara et al., 2012). A més, també hi ha una disminució de la densitat de connexions neuronals, aquelles receptores de sensacions i connectores amb el tàlem i el còrtex cerebral (Viloca, 2011).

En segon lloc, malgrat que no es tracta d'un trastorn genètic, alguns estudis demostren que hi ha regions cromosòmiques associades al TEA que afecten els processos neurobiològics cerebrals, originant el trastorn (Lara et al., 2012).

En tercer lloc, recentment s'ha descobert que les variables ambientals afavoreixen l'aparició del TEA (Weiss, 2002), augmentant el nombre de casos diagnosticats en les zones industrials i amb major contaminació ambiental.

i. **Factors de risc d'aparició.**

El desenvolupament del trastorn es pot donar per causes pre, peri i postnatsals. Els factors de més pes són els prenatals, deixant els perinatals en segon lloc.

Els principals factors de risc prenatals són: l'edat dels progenitors, com més avançada és aquesta més risc de desenvolupar el trastorn; les addiccions de la mare durant la gestació com el tabaquisme recurrent; la presència d'anteriors avortaments espontanis de la mare o sagnat vaginal durant la gestació; les condicions psicològiques i emocionals de la mare durant la gestació, estar sota gran estrès, tensió i ansietat durant l'embaràs és un factor de risc (Lara et al., 2012).

D'altra banda, cal destacar que el patiment del fetus durant el part, així com un pes inferior de l'esperable en un nounat són dos factors de risc que poden causar el desenvolupament del TEA (Lara et al., 2012).

c. **CARACTERÍSTIQUES PRINCIPALS**

Actualment, el TEA aplega sota la mateixa categoria els diagnòstics d'Autisme, Síndrome d'Asperger i Trastorn Generalitzat del Desenvolupament no específic, els quals anteriorment eren diagnòstics diferenciats. La nova classificació del DSM-V els recull sota el mateix nom, atès que els tres trastorns presenten les mateixes alteracions, dificultats i característiques, tot i que es presenten en diferents graus de severitat i afectació en les funcions psicològiques (American Psychiatric Association, 2014). Recentment, s'ha establert que el diagnòstic TEA pot anar variant el grau de severitat al llarg de la vida (Centre Educatiu i terapèutic Carrilet, 2012).

Lorna Wing, l'any 1979, ja va considerar el trastorn autista i la síndrome d'Asperger el mateix trastorn (Palomo, 2017). Ella va definir els infants amb Trastorn d'Espectre Autista com aquelles persones que tenien una deficiència en la interacció social, la comunicació i la imaginació, tres aspectes que va anomenar *la triada autista* (Palomo, 2017). Aquests trets i dificultats eren característiques diagnòstiques tant de l'autisme infantil precoç, trastorn identificat per Kanner l'any 1943 en diferenciar-los dels infants

esquizofrènics, com dels infants diagnosticats amb síndrome d'Asperger, trastorn determinat per Hans Asperger el 1944 (Centre Educatiu i terapèutic Carrilet, 2012). La principal diferència entre ambdós és que el primer presenta absència de llenguatge i dificultats intel·lectuals, mentre que el segon trastorn presenta llenguatge (Centre Educatiu i terapèutic Carrilet, 2012).

Les principals alteracions i dificultats més destacables dels infants amb TEA són (Centre Educatiu i terapèutic Carrilet, 2012):

- **Dificultats en les relacions socials i la socialització:** alteracions de comportaments no verbals que regulen la interacció, problemes en les relacions amb els iguals, falta de reciprocitat comunicativa, dificultats d'atenció conjunta, dificultats per demandar o expressar, i dificultats per comprendre el món social.
- **Trastorns en les funcions comunicatives:** dificultats de comprensió dels missatges i d'intencions comunicatives, anomalies en la prosòdia i adequació comunicativa, llenguatge idiosincràtic.
- **Trastorns de llenguatge:** dificultats per desenvolupar la parla causant mutisme.
- **Trastorns en la flexibilitat cognitiva:** dificultats en la planificació d'activitats, dificultats en entendre el concepte jo i l'altre, inflexibilitat davant imprevistos i necessitat d'establir rutines i hàbits marcats, resistència als canvis, percepció de la realitat fragmentada, dificultats en la simbolització i l'abstracció.
- **Presència de conductes repetitives i interessos intensos i restringits:** ús estereotipat o repetitiu de llenguatge, estimulació sensorial, estereotípies motores i manerismes, dificultats en el joc i ús funcional d'objectes.

El grau de severitat d'afectació i classificació de l'infant amb TEA es divideix en tres nivells (American Psychiatric Association, 2014). Els graus es defineixen segons el tipus de suport que requereixen per la seva vida diària per ser individus independents i autònoms (Palomo, 2017). El primer nivell necessita suport, el segon un suport substancial i el tercer un suport molt substancial (American Psychiatric Association, 2014).

B. EINES DIAGNÒSTIQUES

Encara que no hi ha explicacions determinants específiques ni marcadors biològics clars sobre l'etiologia i naturalesa d'aquest trastorn del desenvolupament. Per aquest motiu, el seu diagnòstic es basa en l'observació de la seva conducta i expressions atípiques del desenvolupament de l'infant (Hernández, 2017).

El diagnòstic del TEA es podria efectuar abans dels tres anys, perquè els símptomes són presents en edats primerenques (American Psychiatric Association, 2014). Tanmateix, aquest no s'efectua fins més tard (Hernández, 2017) i s'indica que l'infant presenta indicis TEA.

Malgrat que es tracta d'un ampli espectre del desenvolupament, hi ha un seguit de dificultats, comportaments, actituds i mancances d'aquest que s'expressen en major o menor grau (Rynkiewicz et al., 2019). Per aquesta raó, es recullen sota el diagnòstic de TEA. La seva severitat o magnitud d'expressió es pot veure influït pel desenvolupament social, cognitiu i cultural (Hernández, 2017). En alguns infants la conducta adaptativa del subjecte presenta grans dificultats davant l'exigència del context, atès que les habilitats de l'infant poden ser inferiors a les requerides per l'entorn (Hernández, 2017). Aquest fet comporta una expressió del trastorn més severa, comportant diferències en el desenvolupament i una adaptació a l'entorn molt afectat. En canvi, hi ha altres infants que aprenen a utilitzar tècniques per emascarar i compensar les seves limitacions en l'entorn (Rynkiewicz et al., 2019).

a. PROCÉS DIAGNÒSTIC DEL TEA

L'atribució i determinació primerenca del trastorn comporta una intervenció eficaç i amb més probabilitats d'èxit en el seu desenvolupament i l'escolarització. Conseqüentment, tant l'infant com la família guanya qualitat de vida (Oosterling et al., 2010).

Aquesta identificació prematura del TEA s'aconsegueix amb una avaluació de l'infant en tres nivells (Hernández, 2017). El primer de tots és el nivell de vigilància del desenvolupament de l'infant. S'efectua pels professionals mèdics de referència del

centre d'atenció primària, així com pels progenitors (Hernández, 2017). Consisteix a avaluar els paràmetres del desenvolupament sociocomunicatiu, i a valorar els senyals d'alerta i característiques del desenvolupament atípiques que poden indicar un risc en el seu creixement personal. Aquesta observació es realitza amb tots els infants (Hernández, 2017). El rol dels docents és rellevant abans d'aquest primer nivell d'avaluació. Són els primers agents educatius que poden detectar i prevenir anomalies en el desenvolupament de la criatura. Han d'estar atents a possibles senyals que indiquin dificultats o mancances poc característiques per l'edat amb la finalitat d'avisar als familiars i iniciar el primer nivell de valoració.

En cas d'identificar alguns senyals d'alerta i/o alguna dificultat de desenvolupament social, comunicatiu, cognitiu i afectiu en aquest primer estadi, es passa a un nivell diagnòstic de segon grau. En aquest cas, es farà ús d'eines de cribatge de trastorns de desenvolupament, per determinar el possible cas TEA (Hernández, 2017). A més a més, es duen a terme proves basades en l'observació directa de l'actuació dels infants per avaluar el nivell cognitiu i el comportament adaptatiu (Hernández, 2017). L'avaluació s'efectua per un equip de professionals multidisciplinari conformat per psicòlegs, neuròlegs, professionals en trastorns del llenguatge i la parla, otorrinolaringòleg, pediatres, psiquiatres infantils, psicopedagogs, terapeutes ocupacionals, educadors, mestres d'educació especial, treballadors socials i fisioterapeutes (Filipek et al., 2000).

Una vegada es té clar el trastorn del desenvolupament que pateix l'infant, es passa al tercer nivell d'avaluació. Aquest consisteix a establir un diagnòstic especialitzat, s'avalua l'infant amb proves específiques TEA (Hernández, 2017). Aquestes determinaran el grau d'afectació, així com les dificultats de desenvolupament amb les que es troba (Hernández, 2017). D'aquesta manera es pot elaborar un pla d'intervenció amb l'infant per compensar les seves limitacions i afavorir la seva participació en el seu context. Aquestes proves específiques són l'ADOS, ADI-R i l'Escala d'avaluació d'Autisme Infantil (Hernández, 2017). Això sí, els especialistes han de tenir presents i incloure els criteris diagnòstics en el DSM-V en el seu diagnòstic final.

A continuació, es resumeix del tipus d'avaluació i d'eina diagnòstica utilitzada en els diferents nivells del procés d'avaluació del TEA:

Taula 1. Tipus d'avaluació i test diagnòstic segons el nivell de detecció.

	En què consisteix?	Tipus d'avaluació	Proves, exàmens i tests
NIVELL 0	Observació de conductes no normatives i/o típiques en l'infant segons l'edat.	Observació sistemàtica del comportament.	Observació sistemàtica dels docents per identificar conductes i/o comportaments que no encaixen en el desenvolupament típic d'un infant. Creació de situacions educatives per observar conductes identificades com a no normatives segons l'edat.
NIVELL 1	Avaluació clínica del desenvolupament de l'infant.	Valoració del desenvolupament de l'infant i de l'historial familiar.	Examen mèdic, psiquiàtric i neuronal. Examen del desenvolupament de l'infant (Griffith's Developmental Scales i Children Global Assessment Scale -CGAS).
NIVELL 2	Avaluació per determinar les dificultats i concretar el trastorn de desenvolupament.	Avaluacions comunicatives	Entrevista diagnòstica per trastorns socials i de la comunicació (DISCO) Escala III de desenvolupament del llenguatge de Reynell (RDLS) Inventari de desenvolupament comunicatiu de MacArthur.
		Avaluacions cognitives i tests intel·lectuals.	Escala d'intel·ligència d'educació infantil i primària de Wechsler (WPPSI-III).
		Avaluacions de la conducta adaptativa.	Escala de comportament adaptatiu de Vineland (VABS)
NIVELL 3	Avaluació per diagnosticar el grau de TEA i planificar el tractament.	Instruments pel diagnòstic TEA.	Escala Australiana pel Síndrome Asperger (ASAS) Qüestionari de l'Espectre Autista d'alt funcionament (ASSQ) Test Infantil del Síndrome d'Asperger (CAST) Qüestionari de Comunicació Social (SCQ)
		Instruments per l'avaluació del grau TEA.	Observació directa preescolar. ADOS i ADOS-R. ADI-R. CARS. Qüestionari modificat d'Autisme en nens petits (M-CHAT).

Font: Elaboració pròpia amb base de dades d'Hernández (2017); i Equipo de Orientación Educativa i Psicopedagógica de Autismo de Murica (s.d).

b. PROVES ESPECÍFIQUES PER L'AVALUACIÓ DEL TEA

Davant la gran quantitat d'eines i tests específics per diagnosticar i avaluar el TEA, a continuació s'exposa les proves més emprades i amb les quals s'obtenen resultats més fiables. Totes aquestes proves especialitzades es basen en els criteris diagnòstics del DSM-V, per aquesta raó primerament es presenten els seus dominis d'avaluació.

i. Criteris diagnòstics DSM-V

El DSM-V (2014) estableix uns criteris diagnòstics del TEA que s'han de complir per afirmar la possessió d'aquest, i determinar un pla d'actuació específic.

La guia de trastorns classifica els criteris d'avaluació en dos únics dominis, els quals són les principals afectacions que defineixen el TEA: alteracions en la comunicació i interacció social recíproca; i la presència de patrons restrictius i repetitius de comportament, interessos i activitats (American Psychiatric Association, 2014). Aquesta última versió elimina el criteri diagnòstic relacionat amb la capacitat del joc simbòlic de l'infant.

Segons el DSM-V, per determinar si un infant té TEA, ha de manifestar dificultats o deficiències persistents en la comunicació social i la interacció social en diversos contextos comportant (American Psychiatric Association, 2014):

- Deficiències en la reciprocitat socioemocional.
- Alteracions en la comunicació no verbal durant la interacció social.
- Dificultats per desenvolupar, mantenir i comprendre les relacions socials, així com absència de relacions socials.

A més de presentar mancances en els aspectes comunicatius i socials destacats, per diagnosticar el trastorn cal presentar dos símptomes relacionats amb la presència de patrons repetitius i restrictius de conductes, activitats i interessos (American Psychiatric Association, 2014). Les diferents manifestacions en aquest criteri són (American Psychiatric Association, 2014):

- Conductes estereotipades o repetitives relacionades amb moviments motrius o amb la parla.

- Excessiva inflexibilitat de rutines o patrons ritualitzats de comportament verbal o no verbal, per la seva manca de flexibilitat cognitiva.
- Interessos restringits i obsessius fixes anormals quant a intensitat o focus d'interès.
- Hiper/Hiporreactivitat als estímuls sensorials o interès habitual per aspectes sensorials de l'entorn.

ii. **ADOS i ADOS-R.**

L'ADOS és una prova avaluativa estandarditzada i semiestructurada d'uns trenta o quaranta basada en l'observació directa. Hi ha quatre mòduls d'avaluació, dels quals s'escull un segons l'edat, les habilitats lingüístiques i expressives de l'infant (Lord et al., 2000). El primer mòdul està pensat per infants en un nivell pre-verbal o amb una edat major a trenta mesos. En canvi, el segon està organitzat per infants que, sigui quina sigui la seva edat, es troben en una etapa de llenguatge fluid (Hernández, 2017).

En aquest examen s'analitza el nivell comunicatiu durant el joc, les relacions socials recíproques, la interacció, el joc i el comportament de l'infant en aquest (Westman, Gillberg & Miniscalco, 2012). No obstant això, no té en compte a l'avaluació la presència de patrons repetitius i restrictius de la conducta. Aquesta valoració s'efectua per dos professionals, un interactua amb l'infant en el joc i l'altre observa, en acabar el puntuen (Westman, Gillberg & Miniscalco, 2012).

L'any 2012 es fa una revisió d'aquest manual diagnòstic, en el qual s'inclou l'avaluació de la presència de conductes i patrons restrictius i repetitius (Westman, Gillberg & Miniscalco, 2012). A més a més, també modifica els mòduls diagnòstics amb la finalitat d'examinar en edats més primerenques. La distribució de mòduls queda de la següent manera (Hearing sol, 2017):

- **Mòdul 1:** Per infants entre dotze i trenta mesos. Infants amb un nivell prelingüístic, cap o poques paraules. Poden respondre al seu nom i tenen somriure social.

- **Mòdul 2:** Infants majors de trenta mesos i amb l'habilitat de caminar adquirida. Té una habilitat lingüística amb la qual fa ús de frases, i té un discurs fluid.
- **Mòdul 3:** Nivell per infants que tenen un domini de l'habilitat d'expressió oral.
- **Mòdul 4:** Nivell per adolescents i adults que tenen fluïdesa verbal. També mostren empatia.

Segons el mòdul en què s'avaluïn als infants amb sospita de ser un cas TEA, la puntuació de tall pel diagnòstic varia.

L'ADOS-R avalua dos dominis: l'afecte social i la presència de patrons i comportaments restrictius i repetitius. Els criteris i símptomes diagnòstics observats són (Westman, Gillberg & Miniscalco, 2012):

Taula 2. Criteris diagnòstics ADOS-R.

Afecte social	Presència de patrons i comportaments restrictius i repetitius
Contacte visual, mirada Comportaments inusuals Expressions facials Quantitat de comunicació social Freqüència de vocalització Qualitat de la relació Gaudi compartit Qualitat de les obertures socials Assenyalament Resposta a l'atenció conjunta Gestualitat Mostra i iniciació de l'atenció conjunta	Entonació Llenguatge estereotipat Estimulació i reacció sensorial inusual Interessos repetitius Manerismes manuals

Font: Elaboració pròpia.

iii. ADI-R

L'any 2003 els Serveis Psicològics de Western (WPS) van publicar aquesta prova diagnòstica escrita per Michael Rutter, Ann LeCouteur i Catherine Lord (Hearing Sol, 2017). Aquest instrument d'avaluació del TEA consisteix en una entrevista semiestructurada als pares o cuidadors de l'infant amb sospita de TEA. Aquesta ens permet recollir informació, amb 93 preguntes i dues hores, sobre: el desenvolupament social, la capacitat comunicativa i la conducta repetitiva i estereotipada de l'infant major de 18 mesos (Hernández, 2017). Aquesta eina

pot ser utilitzada per avaluar la conducta d'un infant en l'actualitat o en un moment determinat passat (Hearing Sol, 2017).

Les preguntes de l'entrevista es divideixen en 5 apartats: preguntes d'obertura social, preguntes sobre la comunicació de l'infant, qüestions sobre el desenvolupament social i el joc, preguntes sobre el comportament repetitiu i restringit del nen, i preguntes generals sobre dificultats de conducta (Hearing Sol, 2017).

D'aquesta entrevista s'obté unes puntuacions que permeten classificar el diagnòstic a partir dels criteris del DSM-V i el CIE-10. (Hernández, 2017). Aquestes també obriran pas a la planificació del seu futur tractament. La puntuació aconseguida es classifica i determina el diagnòstic basant-se en l'Escaleta d'Avaluació Autisme Infantil (CARS) (Hearing Sol, 2017).

iv. CARS.

El CARS és un qüestionari d'avaluació del comportament observable de l'infant per obtenir un diagnòstic quantitatiu de la gravetat de l'autisme de la criatura (Geier, Kern & Geier, 2013; Hernández, 2017). Aquesta eina avalua quinze ítems que es puntuen amb valors compresos entre l'1 (sense patologia) i el 4 (patologia greu) amb uns intervals de 0,5 (Geier, Kern & Geier, 2013; Hernández, 2017). Per tal de determinar si una criatura presenta simptomatologia del TEA, ha d'obtenir una puntuació de 30 o més.

Els quinze ítems que s'avaluen són: comportaments vers altres persones; imitació; resposta emocional; ús corporal; ús d'objectes; adaptació al canvi; resposta visual; resposta d'escolta; resposta i ús del gust, l'olfacte i el tacte; por o nerviosisme; comunicació verbal; comunicació no verbal; nivell d'activitat; nivell i consistència de la resposta intel·lectual; impressions generals (Geier, Kern & Geier, 2013).

Aquesta eina diagnòstica ha demostrat en diversos estudis que és un instrument fiable per diagnosticar TEA a qualsevol infant de més de dos anys (Garfin,

McCallon i Cox, 1988). El valor que s'obté, sigui quina sigui l'edat de l'infant, es classifica en TEA lleu o moderat amb una puntuació de 30-36,5; i un TEA sever quan es troba en una puntuació compresa entre els valors de 37 a 60 (Geier, Kern & Geier, 2013).

C. TEA I DONES

La prevalença del TEA segons el gènere s'ha descrit en diversos estudis. La majoria demostren que hi ha una relació diagnòstica d'una dona per cada quatre homes (1/4) (Lara et al., 2012). No obstant això, la vertadera xifra és 1/2, una dona per cada dos homes diagnosticats (Attwood, 2015). A més a més, s'acostuma a observar que les nenes diagnosticades en edats primerenques amb TEA tenen una afectació més greu que els nois. Sovint, s'acompanya amb una discapacitat intel·lectual (Giarelli et al., 2010).

Aquesta diferència de dades es deu al fet que les dones tenen menys probabilitats de ser diagnosticades i rebre un diagnòstic clínic (Giarelli et al., 2010; Rynkiewicz et al., 2019). L'any 1981, Lorna Wing ja va trobar evidències sobre l'existència d'un fenotip de noia TEA que acostuma a no diagnosticar-se (Haney, 2015). Aquestes són les nenes que tenen un coeficient intel·lectual dins la normalitat o bé amb una expressió lleu del TEA (Haney, 2015).

Elles habitualment reben un diagnòstic equivocat o mai se les acaba avaluant, quelcom que comporta una falta d'atenció clínica i tractament. (Haney, 2015; Rynkiewicz et al., 2019). Aquest fet esdevé per dues raons principals: primerament, perquè l'expressió del TEA es pot veure influït pel desenvolupament psicològic, social i cultural de la nena, atès que la manifestació del TEA en dones acostuma a ser comòrbida amb altres trastorns com el TDAH, trastorns emocionals i afectius (Rynkiewicz et al., 2019).

En segon lloc, aquesta absència de diagnòstic femení també es veu influït puix que la majoria de proves, avaluacions diagnòstiques, bases d'evidències i criteris diagnòstics del TEA es basen en investigacions, resultats i mostres del gènere masculí (Evans et al., 2019; Rynkiewicz et al., 2019). Tot i que el TEA es caracteritza per un conjunt

d'expressions conductuals, el gènere afecta en l'expressió d'aquestes (Rynkiewicz et al., 2019).

En addició, s'ha comprovat en diverses investigacions que les dones acostumen a tenir un factor protector innat que comporta l'expressió conductual TEA d'una forma més subtil. Conseqüentment, les nenes passen desapercbudes en el diagnòstic amb proves estandarditzades com l'ADOS, l'ADI-R i el SCQ¹, atès que els experts es fixen i avaluen el gènere femení basant-se en l'expressió masculina més comuna del trastorn (Evans et al., 2019).

Davant el fet d'una expressió qualitativament diferent del TEA en el gènere femení i l'ús d'estratègies de camuflatge, sorgeixen les qüestions: Quin és el fenotip femení del TEA? Quina és la simptomatologia més comuna en les nenes? Per aquesta raó, a continuació s'exposa el perfil femení del TEA sense cap mena de discapacitat intel·lectual.

a. EL FENOTIP TEA FEMENÍ

El TEA és un trastorn diagnosticat per la seva expressió conductual, vist que no hi ha cap component genètic que determini el seu desenvolupament. Malgrat que existeixen diferents eines diagnòstiques del TEA molt útils per la seva detecció en edats primerenques, l'expressió conductual del TEA en dones són similars als criteris diagnòstics actuals del perfil masculí, tanmateix acostumen a passar desapercbudes durant la infància (Evans et al., 2019; Hull et al., 2020). Per tant, el perfil femení no té característiques diferents del masculí, sinó que l'expressió és qualitativament diferent (Hernández, 2017). Així doncs, tenen dificultats conductuals en els mateixos àmbits, però en factors diferents, els quals no es contemplen en aquestes eines diagnòstiques (Hernández, 2017; Hull et al., 2020).

En afegitó, els individus que es diagnostiquen en edats primerenques del sexe femení acostumen a tenir una discapacitat intel·lectual associada (Evans et al., 2019; Hull et al., 2020; Green et al., 2019) . Per aquest motiu, estudis recents determinen que actualment

¹ Qüestionari de Comunicació Social

hi ha moltes dones en edat adulta que busquen el diagnòstic de TEA, el qual els ha dificultat el seu desenvolupament com a individus puix que no s'ha detectat (Hull et al., 2020). Aquest biaix en el diagnòstic segons el gènere, es deu al factor protector innat anomenat la hipòtesi del camuflatge, estratègia que estudis recents classifiquen dins el fenotip femení del TEA (Green et al., 2019; Hull et al., 2020).

i. Hipòtesi del camuflatge

Aquesta és una teoria que va plantejar Lorna Wing l'any 1981, ja que va trobar evidències que demostraven que noies amb TEA sense discapacitat intel·lectual podien passar desapercebudes en avaluacions clíniques perquè tenien millors habilitats socials i comunicatives que els homes (Hull et al., 2020). A més a més, l'any 1992 Kopp i Gullberg van determinar que aquest camuflatge consistia en l'ús d'estratègies específiques per emmascarar les dificultats socials de les noies amb TEA (Hull et al., 2020).

Segons Mandy et al. (2018) a Hull et al. (2020), una persona TEA és capaç d'adaptar-se o compensar les seves dificultats en un determinat context. No obstant això, les seves dificultats poden fer-se més evidents a mesura que els entorns varien i es fan més complexes. Aquesta adaptació o compensació es produeix per mitjà de la modificació de la conducta adaptativa, tret funcional de l'ésser humà (Lai i Baron Cohen, 2015 a Hull, 2020).

L'objectiu de modificar la conducta adaptativa és emmascarar les dificultats socials i conductes poc acceptades socialment. La meta principal és compensar els seus comportaments a causa d'una pressió social (Green et al., 2019). En el cas de les dones TEA reben una doble pressió social, pel fet de ser dones i pel fet de tenir TEA (Valero, 2020).

Així doncs, l'estratègia de camuflatge consisteix en l'ús conscient o inconscient de mecanismes cognitius, que es poden aprendre o bé s'adquireixen de forma automàtica, per minimitzar l'aparició de característiques TEA en un determinat entorn social (Hull et al., 2020; Green et al., 2019).

Alguns exemples destacables d'aquestes estratègies són (Hull et al., 2020):

- Imitar expressions facials de la persona amb qui parla.
- Forçar el contacte visual amb l'interlocutor.
- Deixar de parlar d'un interès.
- Suprimir característiques físiques com el bateig de mans.
- Donar respostes amb un guió de preguntes.
- Mantenir-se a prop d'altres noies per evitar destacar.
- Adaptar-se a entorns escolars perquè les dificultats no siguin identificades pels professors.
- Compensar dificultats de la teoria de la ment utilitzant estratègies de la funció executiva per aprendre a reconèixer les diferents expressions facials.

Adicionalment, per tal de concebre quin és el perfil femení i l'expressió conductual de la dona, a continuació es detallen els seus trets més identificatius. Endemés, tal com s'ha esmentat anteriorment, les dificultats del trastorn no varien segons el gènere, però sí significativament en la seva manifestació. Es detalla l'expressió conductual del fenotip femení en tres apartats: comunicació i interacció social; conductes repetitives i interessos restringits; i els trastorns d'interiorització.

b. EXPRESSIÓ CONDUCTUAL DE DONES TEA EN LA COMUNICACIÓ I LA INTERACCIÓ SOCIAL

En el cas de les nenes es declara que tenen més consciència social i desig per la interacció social que el gènere masculí (Green et al., 2019). Són nenes que es mostren sociables, amistoses, amb bon llenguatge i vinculat a les emocions, i interès per interactuar (Evans et al., 2019; Green et al., 2019).

A més, mostren interès per crear i mantenir relacions socials i amistats (Rynkiewicz et al., 2019; Hull et al., 2020). Tot i que sembla que no presenten dificultats en la comunicació per l'ús de mecanismes de camuflatge social, tenen mancances per mantenir les relacions a llarg termini, sobretot perquè no saben com afrontar els

conflictes en les relacions socials (Hull et al., 2020). Conseqüentment, acostumen a tenir poc nombre d'amics propers, normalment tenen un o dos (Green et al., 2019). Per més inri, aquests solen ser del gènere masculí o uns anys menors.

D'altra banda, observem com el gènere femení destaca per ser més imaginatives i creatives que el gènere masculí (Green et al., 2019). Per aquesta raó, són més hàbils fent ús de les estratègies d'imitació social o camuflatge, així com imitar les conductes dels altres durant les interaccions (Green et al., 2019). Són capaces de mantenir el contacte ocular durant les converses, i tot sovint tenen una gamma alta d'expressions facials en comparació amb el gènere masculí (Valero, 2020).

C. EXPRESSIÓ CONDUCTUAL DE DONES TEA EN LES CONDUCTES REPETITIVES I INTERESSOS RESTINGITS.

Tenen un bon desenvolupament de la imaginació i la creativitat en comparació amb els nens. Això fa que el seu comportament i dificultats en el joc no sobresurtin (Rynkiewicz et al., 2019).

En afegit, les nenes acostumen a tenir patrons restrictius i temes d'interès molt intensos pel que fa a la intensitat. No obstant això, són temàtiques i aspectes més acceptats socialment que els del gènere masculí (Evans et al., 2019; Hull et al., 2020; Green et al., 2019). Aquests poden ser relacionats amb la literatura, les arts, els idiomes, el comportament humà, la psicologia, la moda, l'educació especial, la dansa, el llenguatge, la medicina, la cosmètica, el teatre, la dansa (Rynkiewicz et al., 2019), les celebritats i els animals (Green et al., 2019), entre altres.

Els interessos restringits de les dones autistes es troben en àrees que no es consideren atípiques pel gènere i la tipologia en comparació a les dones sense TEA. Tanmateix, la intensitat d'aquests és destacable. Per aquest motiu si no es tenen presents aquestes temàtiques en les avaluacions, els seus interessos són subestimats i no se'ls té en compte (Hull et al., 2020; Green et al. 2019).

D'altra banda, cal destacar la seva inflexibilitat i tendències perfeccionistes en tot el que fan (Green et al., 2019) a causa de la rigidesa cognitiva típica del TEA. També, és

recurrent trobar dones amb gran sensibilitat sensorial així com una propensió a l'autoestimulació, tret no tan comú d'expressió del gènere masculí (Valero, 2020).

d. EXPRESSIONS CONDUCTUALS ADDICIONALS TÍPIQUES EN NOIES TEA

A diferència del gènere masculí que adopta postures expressives del trastorn més exterioritzades com l'agressivitat, el gènere femení ho acostuma a fer de forma interna (Haney, 2015). Per aquesta raó, es troba la presència de greus problemes d'interiorització i dificultats emocionals (Hull et al., 2019). La majoria d'aquestes qüestions emocionals i conductuals són causades pel seu mecanisme de supervivència basat en el camuflatge social.

Els problemes d'interiorització és l'expressió interna de les dificultats emocionals, com ara l'ansietat, la depressió, l'autolesió i els trastorns alimentaris (Kovacs i Devlin 1998; Leadbeater et al. 1999 a Hull et al., 2020). El 50% té trastorns d'ansietat i depressió, trastorn de pànic, agorafòbia, TOC i trastorn bipolar (Rynkiewicz et al., 2019). En les dones s'acostumen a donar aquesta mena d'afers perquè tenen expectatives de rol i exigències associades al gènere (Hull et al., 2020).

En el cas de ser una dona amb TEA hi ha un doble factor de risc ja que està sota la pressió d'assumir un rol que no sap assumir. Les dones tenen més expectatives socials i culturals a complir que els homes (Green et al., 2019). Per aquesta raó, s'hipotetitza que les dones sovint deixen a un costat les seves necessitats i opinions per servir o acontentar la resta (Green et al. 2019).

En el gènere femení les dificultats sobre la identitat pròpia es multipliquen, puix que es veuen forçades a assumir rols i complir expectatives sense saber quina és la seva identitat. El seu mecanisme d'imitació i camuflatge els facilita aquest fet. No obstant això, l'efecte a llarg termini és molt negatiu perquè pateixen un estrès constant pel fet d'adaptar la seva vida a la societat durant anys (Hull et al. 2019). En conseqüència, sovint es troben els casos en què la nena presenta dobles personalitats. És a dir, que a casa és d'una manera i a l'escola d'una altra, atès que les seves demandes socials són molt diferents (Valero, 2020).

D. TEA I ESCOLA

El TEA és un trastorn multifactorial que comporta alteracions neurològiques i sensorials que afecten significativament el seu funcionament en el món. Tenen una forma de percebre i viure en el món molt diferent, atès que tenen afectades la percepció d'ells mateixos i de l'entorn, dificultant consegüentment les relacions amb els altres (Centre educatiu i terapèutic Carrilet, 2012).

D'aquesta manera, per poder intervenir i educar-los és rellevant conèixer: els motius dels seus comportaments, com percep el món, com pensa, sent i aprèn (Centre educatiu i terapèutic Carrilet, 2012). En altres paraules, per entendre l'expressió conductual dels infants amb TEA, s'ha de conèixer el seu funcionament mental per poder intervenir-hi i fomentar el seu desenvolupament com a individu. Comprendre el funcionament i actitud de la criatura farà que els educadors puguin crear un vincle especial amb ella, i sobretot, acceptar el seu comportament, tolerar-la i intervenir-la (Centre educatiu i terapèutic Carrilet, 2012).

Un infant amb TEA té diferents possibilitats d'escolarització, aquesta s'escull depenent de: les dificultats de l'infant, el seu grau d'afectació, la comorbiditat amb altres trastorns i el pla d'intervenció que planifiquin per ell. El tipus d'escolarització i educació que rebí és una decisió que prenen conjuntament els professionals que l'atenen juntament amb la família, la qual ha de tenir un paper i rol d'igualtat amb la intervenció de l'infant.

Els diferents tipus d'escolarització són (Centre educatiu i terapèutic Carrilet, 2012):

- Escolarització en un centre d'educació especial o específic per TEA.
- Escolarització compartida entre el centre ordinari i el centre d'educació especial o específic.
- Escolarització en centres ordinaris amb Suport Intensiu d'Escolarització Inclusiva (SIEI)
- Escolarització en centres ordinaris.

En aquest cas, s'emfatitzarà en l'escolarització de les criatures TEA en els centres ordinaris, vist que la majoria de nenes que no són diagnosticades reben aquesta opció educativa. Les escoles han de disposar de flexibilitat en el sistema, així com un pla per atendre la diversitat i les necessitats específiques dels estudiants amb TEA. Han de disposar d'una varietat de recursos materials, personals, metodològics i organitzatius per donar resposta i adequar-se a les necessitats dels infants TEA (Centre educatiu i terapèutic Carrilet, 2012). Els centres educatius sovint poden sol·licitar més personal professional com a suport intensiu per atendre les individualitats d'aprenentatge d'aquests infants. Aquest suport s'anomena Suport Intensiu d'Escolarització Inclusiva (SIEI).

Un bon centre ordinari que conegui les característiques i necessitats d'un infant amb TEA, ha de tenir uns principis d'intervenció educativa com els que s'expressen a continuació (Centre educatiu i terapèutic Carrilet, 2012): promoure estratègies per determinar l'estructura física del centre i afavorir la fàcil estructuració mental de l'infant; fomentar les estratègies per facilitar el procés de simbolització; establir límits i deixar-los clar als infants per diferenciar el jo del no jo, el jo de l'entorn social, i l'extern del què és intern.

A més a més, la metodologia d'aprenentatge del centre ha de ser el més vivencial possible i en contextos generals. Per últim, s'ha de tenir clar que aquests infants requereixen anticipació; verbalització en tots els àmbits; relacionar els aprenentatges amb records, sensacions i experiències emocionals; i fomentar vies de comunicació amb ells per mitjà de la dramatització d'experiències, el dibuix i l'escriptura (Centre educatiu i terapèutic Carrilet, 2012).

a. PRINCIPALS DIFICULTATS EDUCATIVES DELS INFANTS TEA ALS CENTRES ORDINARIS

L'expressió i manifestació del TEA pot ser molt variable. No obstant això, l'escola és un context on s'expressen les principals dificultats cognitives, comunicatives i socials dels infants amb TEA (Centre educatiu i terapèutic Carrilet, 2012). Per aquesta raó, l'escola és un bon context on promoure una intervenció i l'aprenentatge social.

Les principals dificultats que presenten els infants són en diversos àmbits cognitius i es poden explicar per diferents teories. Les principals manifestacions són relacionades amb: la teoria de la ment, el processament de la informació, les dificultats d'anticipació, les funcions executives i la coherència central (Muñoz & Ruiz, 2017; Centre educatiu i terapèutic Carrilet, 2012). A continuació es presenta un llistat de les principals dificultats dels infants TEA a les escoles:

Taula 3. Dificultats educatives dels infants TEA.

DIFICULTATS EDUCATIVES D'INFANTS TEA	
Teoria de la ment (Pla mental)	Dificultats per atribuir estats mentals a si mateixos i als altres (Muñoz & Ruiz, 2017; Centre educatiu i terapèutic Carrilet, 2012)
	Dèficit d'empatia amb els altres (Muñoz & Ruiz, 2017).
	Dificultats per expressar les seves emocions, percebre i entendre les emocions i actituds dels altres (intersubjectivitat primària) (Centre educatiu i terapèutic Carrilet, 2012).
	Dificultats per respectar les normes bàsiques en relacions interpersonals: torns de paraules, espai interpersonal, mantenir la cordialitat en moments difícils (Muñoz & Ruiz, 2017).
	Dificultats perquè interpreten els missatges literalment (Muñoz & Ruiz, 2017; Centre educatiu i terapèutic Carrilet, 2012). <ul style="list-style-type: none"> - No entenen les bromes o les metàfores. - Comprèn de forma literal els enunciats de les activitats.
Processament de la informació	Processament de la informació de forma visual i no verbal. Tenen un pensament bàsicament visual (Muñoz & Ruiz, 2017).
	Dificultats pel processament de la informació i construcció de la informació global (Teoria de la coherència central) (Muñoz & Ruiz, 2017; Centre educatiu i terapèutic Carrilet, 2012).
	Dificultat per la generalització de la informació i del coneixement. Sempre es fixen en els petits detalls i no en un tot (Centre educatiu i terapèutic Carrilet, 2012).
Anticipació	Tenen dificultats per predir què passarà a l'entorn (Muñoz & Ruiz, 2017).
	Inflexibilitat mental o conductual (Muñoz & Ruiz, 2017). Busquen i necessiten un ambient estructurat i previsible (Centre educatiu i terapèutic Carrilet, 2012).
	Tenen una actitud perfeccionista amb tot, quelcom que els comporta una excessiva lentitud en l'execució d'activitats (Muñoz & Ruiz, 2017).
Funcions executives	Dificultats en tasques d'organització (Muñoz & Ruiz, 2017).
	Dificultats en el canvi d'entorn de la tasca (Muñoz & Ruiz, 2017).
	Dificultats de concentració i atenció en les activitats (Centre educatiu i terapèutic Carrilet, 2012). Sovint es dona per una excessiva fixació en estímuls per la seva hipersensibilitat, o bé pels elements distorsionadors de l'entorn (Muñoz & Ruiz, 2017).
	Falta d'iniciativa en resolució de problemes (Muñoz & Ruiz, 2017).
	Falta d'atribució de sentit en les tasques i en el que executa (Muñoz & Ruiz, 2017).

	Dificultats de simbolització perquè té un pensament molt concret i literal. Comporta que entengui els enunciats de forma molt literal (Centre educatiu i terapèutic Carrilet, 2012).
	Dificultat per dur a terme un joc funcional i simbòlic (Muñoz & Ruiz, 2017).
	Poca tolerància a la frustració. L'aprenentatge basat en l'assaig-error és molt complex emocionalment per aquests infants (Centre educatiu i terapèutic Carrilet, 2012).
Habilitats Socials	No tenen estratègies per interactuar amb els altres (Muñoz & Ruiz, 2017).
	Poc interès o motivació per interactuar amb els altres (Muñoz & Ruiz, 2017).
	Ventall reduït d'interessos (Muñoz & Ruiz, 2017).
	Dificultat per respectar les normes socials bàsiques com els torns de paraula o demanar les coses als altres (Muñoz & Ruiz, 2017).
	Dificultats per resoldre problemes en el joc o en les relacions socials (Muñoz & Ruiz, 2017).

Font: Elaboració pròpia.

b. ESTRATÈGIES EDUCATIVES PER AFAVORIR ELS INFANTS AMB TEA

La principal finalitat d'un docent a l'aula ha de ser proveir d'espais, estratègies i activitats per cobrir totes les necessitats dels infants del grup. En el cas dels alumnes TEA, s'ha de planificar i programar d'una forma en què tot el que es dugui a terme a l'aula sigui beneficiós pel seu desenvolupament relacional, comunicatiu i d'intercanvi social (Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet, 2012). A més a més, els mestres han de tenir presents les característiques dels infants TEA en l'àmbit simbòlic, el manipulatiu, el cognitiu i el relacional a l'hora de programar (Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet, 2012).

Els diferents aspectes i estratègies que s'ha de tenir en compte per una bona intervenció educativa amb infants TEA és: afavorir l'organització mental, ajudar al processament d'informació, oferir suports d'aprenentatge específics basats en les seves habilitats (Muñoz & Ruiz, 2017; Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet, 2012), aprofundir en el treball de les emocions, i millorar les habilitats socials i comunicatives (Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet, 2012).

Així doncs, els docents han d'afavorir l'organització mental dels infants. Per aquesta raó, han d'organitzar els espais per tal que hi hagi facilitat de desplaçament i d'intercanvi d'informació. Aquesta organització espacial s'ha de complementar amb la temporal. Han de planificar molt acuradament els temps i les activitats a desenvolupar. D'aquesta

manera es transmet seguretat, hàbits i rutines (Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet, 2012). És un fet rellevant per la inflexibilitat cognitiva dels infants amb TEA.

En addició, el processament de la informació dels infants és visuoespacial (Muñoz & Ruiz, 2017). Per aquest motiu se'ls ha d'oferir constants suports visuals per acompanyar les explicacions, i que aquests facilitin el processament de la informació. S'ha de presentar suports tangibles, visuals, objectes reals, pictogrames, aquells necessaris per a cada infant (Muñoz & Ruiz, 2017; Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet, 2012). Això sí, aquests suports han de tenir la informació concreta i específica amb la finalitat d'eliminar els elements distractors i fomentar la generalització (Muñoz & Ruiz, 2017).

A més a més, els mestres han de fer ús de suports i estratègies per a l'anticipació de les tasques (Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet, 2012). Han d'estructurar el dia de forma visual, d'aquesta manera es resolen els dubtes sobre: què passarà, on s'anirà, què es farà, com es resoldrà, entre altres (Muñoz & Ruiz, 2017). Els recursos més utilitzats són: horaris diaris, setmanals o mensuals; i llibretes de cap de setmana o agendes (Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet, 2012). Una bon mètode per organitzar mentalment, anticipar el que passarà i funcionar de forma autònoma és el *Treatment and Education of Autistic related Communication Handicapped (TEAACH)* (Mesibov y Howley, 2010 a Palomo 2017). Aquesta estratègia afavoreix l'aprenentatge dels infants TEA, perquè permet comprendre i percebre l'entorn estructurant-lo físicament amb recursos visuals, compensant així les seves limitacions en el llenguatge i fomentant la seva capacitat visual (Palomo, 2017).

Per altra banda, és rellevant que l'avaluació s'enfoqui en els processos que realitza l'infant i no en els seus coneixements o resultats. Tenen un alt nivell de frustració, per aquesta raó, els docents no han de fixar-los reptes o objectius que s'escapen de la seva realitat, i suprimir l'aprenentatge basat en l'error (Muñoz & Ruiz, 2017; Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet, 2012).

Per últim, s'ha d'anteposar i fer èmfasi en el treball de les emocions, les habilitats socials i les comunicatives (Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet, 2012). Una bona estratègia per treballar la competència social és a través de l'ensenyament de conductes a imitar. Així, aprenen a autoregular el seu comportament en diferents contextos i situacions, i

comprendre com s'ha d'executar les relacions i intercanvis socials (Palomo, 2017). Alguns recursos per connectar els esdeveniments i/o situacions socials amb les emocions són: la dramatització a través del modelatge amb vídeos i històries o narracions socials; la relació amb els records amb programes de cognició social; i programes de mediació entre iguals (Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet, 2012, Palomo, 2017).

Una via per fomentar la comunicació i afavorir l'expressivitat és a través de produccions musicals, corporals, plàstiques, la lectura i l'escriptura, i les matemàtiques. Aquestes són les millors formes per fomentar les seves habilitats socials, facilitar el reconeixement d'emocions i la seva connexió amb els fets ocorreguts (Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet, 2012).

En afegitó, aquestes intervencions i estratègies beneficien l'aprenentatge i predisposen una educació de qualitat, atès que s'atenen les necessitats específiques d'aquests infants. No obstant això, per observar els vertaders progressos i evolucions de l'infant TEA s'han d'anar eliminant les bastides i els suports de forma progressiva per contribuir a la seva autonomia total en tots els àmbits (Muñoz & Ruiz, 2017).

c. DIFICULTATS EDUCATIVES DEL GÈNERE FEMENÍ A L'ESCOLA

El gènere femení present amb TEA a les escoles acostuma a estar diagnosticada amb una discapacitat intel·lectual associada (Muñoz & Ruiz, 2017). Així, es pot dir que el gènere masculí presenta majors habilitats acadèmiques que el gènere femení diagnosticat.

Tanmateix, si s'emfatitza en les nenes que no són diagnosticades es perceben certes conductes i comportaments a l'aula que indiquen limitacions en l'aprenentatge i el desenvolupament social. Les característiques i dificultats a l'aula són similars a les presentades anteriorment pel gènere masculí. No obstant això, el gènere femení presenta algunes característiques en l'entorn educatiu qualitativament i significativament diferents (Hernández, 2017). Les principals actituds que pot tenir una nena amb TEA emmascarada i que es manifesten a l'aula són (American Psychiatric

Association, 2014; Attwod, 2015; Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet, 2012; Ministerio de Sanidad, Consumo y Bienestar, 2020; anònim, s.d):

- Són nenes que es veuen molt observadores i analítiques. A les hores del pati es queden analitzant els altres com juguen. També prefereixen anar a la biblioteca abans que sortir al pati o fer joc lliure.
- S'adverteix que aquestes nenes repeteixen constantment algunes conductes i oracions. Aquestes poden ser conductes que adquireixen d'altres companys de classe, o bé són manerismes propis de la nena.
- Són nenes que poden tenir un caràcter molt manaire. És a dir, volen tenir-ho tot sota control. Sovint juga amb nenes més petites i adopta el rol de mare i cuidadora.
- Aquestes nenes acostumen a tenir comportaments inadequats socialment. S'enfronten a les figures autoritàries, es mostren grolleres i corregeixen als docents quan s'equivoquen. També ho fan amb els iguals.
- Són nenes que presenten una immaduresa o excessiva maduresa en relació amb els seus companys. Té dificultats per no encaixar amb els companys, sobretot amb el gènere femení, per molt que ho intenta. També, sovint té una mirada dels esdeveniments diferents de la resta.
- Poden ser nenes que a causa de les dificultats socials s'aïllen i es tanquen en si mateixes: és silenciosa, posa el cap a l'escriptori, evita les interaccions, posa la mirada en blanc, mira al no-res, entre altres.
- Acostumen a presentar una gran inestabilitat emocional. Sovint té reaccions emocionals desproporcionades, les viu molt intensament i són poc ajustades a les situacions. Té una vivència dels sentiments de forma catastròfica. També acostuma a mostrar alts nivells d'ansietat i angoixa, així com dificultats del son. Se la veu amb esgotament mental i falta d'autoestima.
- Manifesta i mostra incertesa respecte a la identitat de gènere. Normalment rebutja la roba femenina per anar còmoda i es relaciona més amb nens que nenes.
- Quan hi ha col·laboració entre escola i família, ells progenitors expressen que les actituds a casa no corresponen amb les de l'aula. Sembla que la nena té doble personalitat.

A més a més de les conductes que es poden identificar a l'aula, les nenes també tenen dificultats i trets acadèmics identitaris, divergents dels del gènere masculí. Aquests són

(American Psychiatric Association, 2014; Attwod, 2015; Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet, 2012; Ministerio de Sanidad, Consumo y Bienestar, 2020; anònim, s.d):

Taula 4. Característiques i particularitats educatives nenes TEA.

Habilitats acadèmiques	Capacitat de lectura avançada.
	Aprèn guions amb èxit.
	És molt perfeccionista i té altes expectatives amb les tasques. Pot passar molt de temps treballant per aconseguir-ho per por al fracàs. És una estudiant model.
	Pèrdua d'habilitats o regressions en alguns àmbits.
Dificultats d'expressió comunicativa	Parla robòtica i amb poca expressivitat prosòdica (entonació, to, volum, velocitat). Fa moltes pauses per pensar què vol dir.
	Dificultats en la reciprocitat: pregunta poc l'opinió de l'altre, parla sense mirar si l'altre escolta, escolta sense fer comentaris d'interès, parlar per torns i amb monòlegs.
	S'expressa gestualment amb poca espontaneïtat. No acompanya les respostes amb gestos adequats i no els acompanya amb expressions facials, o bé són pobres. Ús de pocs gestos convencionals i si ho fa són inadequats a la situació.
	Nenes amb constants ecolàlies de frases de valors o d'oracions que ha escoltat a classe. Pràctica constantment les oracions i conductes que ha vist de forma repetitiva.
	És reticent a respondre preguntes de classe. En els treballs de l'aula o grupals es mostra passiva i/o resistent. Es queda al marge de les activitats socials de la classe.
Inflexibilitat cognitiva	Sempre vol que les coses siguin d'extremes / binàries.
	Alta comorbiditat amb TDAH.
	Sentit de justícia elevat. Té una forta adhesió a les regles i al seu compliment.
	Demana disculpes de forma excessiva per tal d'apaivagar els altres.
	Obsessiva a organitzar les coses sense parar.
	Necessita seguir sempre el mateix ordre, la mateixa rutina, menjar els mateixos aliments, etc.
Dificultats amb el joc	Juga de forma simbòlica per practicar la conducta que ha vist i no per diversió. Es veu que desenvolupa el joc amb conductes obsessives.
	Tendència a passar la major part del temps "configurant" l'escena en lloc de jugar-hi.
	Es veu que el joc més analític que intuïtiu, perquè imita exactament com juguen els altres sense entendre'l.
	Confon la fantasia de la realitat durant el joc i després d'aquest.

Font: Elaboració pròpia.

d. SITUACIONS PER IDENTIFICAR UNA NENA TEA OCULTA A L'AULA

La detecció d'alumnes del gènere femení de TEA acostuma a tenir lloc durant l'adolescència, moment en que el mecanisme de camuflatge i l'emascarament de les

seves dificultats respecte el món i la societat és gairebé insostenible, o bé comporta molta ansietat i malestar mental (Green et al., 2019). No obstant això, els docents poden facilitar la detecció de senyals d'alarma que indiquin un possible cas TEA femení sense discapacitat intel·lectual associada?

Les actuals investigacions permeten recollir les principals dificultats d'una alumna TEA i les manifestacions conductuals que pot presentar. Conseqüentment, es proposen diverses situacions que els mestres poden generar a l'aula per percebre possibles indicadors i conductes que indiquin un possible cas TEA emmascarat.

Aquestes situacions que es creen han de fomentar l'observació de les dificultats de les alumnes amb aquest trastorn. Per aquest motiu, s'han de generar espais i activitats que requereixin d'habilitats comunicatives, habilitats socials, flexibilitat cognitiva, imaginació i creativitat. Un espai que no té cap mena d'estructura ni patrons a seguir és on apareixen i es mostren les seves incomprendiments i dificultats en relació amb el món i en les interaccions socials (Muñoz & Ruiz, 2017). A més a més, les activitats no han d'estar estructurades espacialment ni temporalment, perquè s'ha de fomentar la llibertat en les dinàmiques (Muñoz & Ruiz, 2017).

Aquest plantejament s'ha de fer des de la metodologia del joc en diferents espais (Muñoz & Ruiz, 2017). El joc serà l'element primordial que permet observar les principals dificultats, perquè reproduïxen situacions viscudes o bé imiten el joc dels companys (Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet, 2012). Aquesta absència d'estructura basada en l'oci i l'entreteniment autònom permet crear un camp d'observació de les dificultats de les nenes TEA. Aquestes solen ser: no saber què fer, desconèixer com relacionar-se, no saber com jugar, la comprensió de les normes socials, la interacció amb els iguals, l'empatia que tenen, el seu llenguatge, entre altres. (Muñoz & Ruiz, 2017).

Les principals activitats que es proposen per l'observació de l'expressió conductual d'aquestes nenes basades en les activitats d'intervenció amb infants TEA són (Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet, 2012):

- **El joc lliure al pati:** Sortir al pati sense cap anticipació respecte l'espai ni el material disponible, permet observar durant els primers cinc minuts, els

moments més crítics i incomprensibles de l'alumna, perquè no compren què pot fer i com es pot entretenir (Muñoz & Ruiz, 2017).

- **El joc simbòlic:** Aquest requereix les habilitats cognitives com la imitació, la creativitat i imaginació, atès que la funció simbòlica implica la capacitat d'imaginar una representació o bé fer que un objecte representi un altre (DeLoache, 2000 a Shaffer i Kipp, 2007). Aquestes habilitats mostren la forma d'interpretar i representar el món, la forma d'interactuar-hi i les dificultats de socialització de les nenes, tot i que elles són gran imitadores (Green et al., 2019).

Els principals aspectes que permet desenvolupar el joc simbòlic són: la funcionalitat del joc, les habilitats de planificació del joc i creació d'un guió, les habilitats socials com la cooperació, construir un món de fantasia propi, el llenguatge imaginatiu, estratègies per resoldre conflictes amb els companys, i les habilitats emocionals per expressar sentiments i resoldre conflictes (Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet, 2012).

- **Les activitats cooperatives amb els iguals:** Aquestes consisteixen a fer que tots els membres d'un equip aportin idees individuals per tal de generar una solució grupal. Una resolució construïda de forma conjunta i consensuada per mitjà de la parla exploratòria (Johnson, Johnson, & Holubec 2013 a Onrubia & Mayordomo, 2015). És una activitat que permet observar les dificultats en la interacció social amb els iguals, puix que no entenen les normes de socialització (Attwod, 2015).
- **Activitats d'interpretació i dramatúrgia:** Permeten exposar i exterioritzar com les alumnes veuen i entenen els esdeveniments. Aquest fet condueix a detectar les dificultats en el desenvolupament emocional, en les seves habilitats executives i l'autocontrol de la conducta, en la teoria de la ment i l'associació d'emocions a records del passat (Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet, 2012).

METODOLOGIA

La creació d'una eina per mestres per prevenir i detectar senyals d'alarma d'alumnes TEA del gènere femení ha estat un procés complex. La modalitat del projecte ha estat la de creació d'un producte. A més a més, aquest projecte és una innovació pel món educatiu, per aquesta raó la metodologia seleccionada ha estat qualitativa. El procés elaborat es resumeix en les següents passes:

Figura 1. Procés de creació del producte

Font: Elaboració pròpia

Seguidament, s'exposen els procediments i els instruments utilitzats per desenvolupar aquest projecte d'innovació educativa de forma detallada.

1. CONCRECIÓ DE L'EINA DOCENT

Primerament, per determinar el producte a desenvolupar es van dur a terme dues converses informals amb expertes sobre el TEA i el seu diagnòstic. Aquestes converses van permetre fer una primera aproximació i exploració de la temàtica escollida: la manca de diagnòstic precoç del TEA en el gènere femení.

Les trobades informals van ser amb una psicopedagoga i doctora especialitzada en l'atenció a la diversitat; i amb una ex-alumna del doble grau d'educació i actual mestra, la qual va realitzar una *App* sobre el diagnòstic de diferents trastorns del desenvolupament.

Les idees sobre els possibles productes a crear obtingudes foren:

Taula 5. Primeres decisions sobre el producte final.

Productes proposats per la psicopedagoga	Productes proposats per l'ex-alumna del doble grau d'educació
<ul style="list-style-type: none"> • Un protocol per diagnosticar nenes TEA a l'aula. • Una <i>screening</i> o <i>check-list</i> amb conductes que són signes d'alarma d'una nena TEA. 	<ul style="list-style-type: none"> • Una aplicació mòbil per detectar possibles nenes TEA a l'aula. • Un pla d'actuació o recull de bones pràctiques a l'aula per atendre nenes TEA emmascarades.

Font: Elaboració pròpia.

Així doncs, el producte pel qual es va decidir davant totes les opcions possibles va ser: elaborar una *check-list* per detectar conductes que són senyals d'alarma d'una nena TEA oculta a l'aula. Es va seleccionar aquesta idea perquè els docents no són experts per diagnosticar, però sí són agents clau per la detecció precoç de trastorns del desenvolupament dels alumnes.

2. EXPLORACIÓ DE L'ESTAT ACTUAL DE LA TEMÀTICA

Una vegada decidida la direcció de l'eina per docents, li procedí la recerca bibliogràfica sobre el tema amb la finalitat d'explorar l'estat actual. Els objectius principals de l'exploració eren:

- Descobrir les expressions conductuals a les aules de les nenes TEA ocultes.
- Investigar les raons per les quals no es diagnostica el TEA de la mateixa manera en el gènere masculí i el femení.

La cerca d'informació va ser evolutiva i s'efectuà per diferents recursos i bancs de difusió científica-acadèmica com *Google Acadèmic*, *Dialnet*, *ScienceDirect* o *JSTOR*. Les diferents fases d'exploració van ser:

Taula 6. Fases de la recerca bibliogràfica

Fase 1	Fets diferencials en el diagnòstic del TEA segons el gènere.
Fase 2	Cerca i anàlisi d'eines diagnòstiques del TEA com el DSM-V, l'ADOS i l'ADI-R.
Fase 3	Recerca bibliogràfica focalitzant en les dones i el TEA.
Fase 4	Exploració de l'expressió conductual del gènere femení TEA i el seu mecanisme de camuflatge.

Font: Elaboració pròpia

L'elaboració d'un llistat amb les paraules clau va permetre aconseguir una exploració més acurada, concreta i específica en la temàtica. Els principals mots utilitzats en la recerca d'informació varen ser: TEA, diferències diagnòstiques del TEA, diagnòstic del TEA, eina de diagnòstic del TEA, biaix del TEA, TEA i dones, nenes i TEA a les escoles, conductes TEA, conductes TEA i nenes, recursos i escoles pel TEA.

L'instrument utilitzat en aquest procediment fou una taula de recollida d'informació. Aquesta va facilitar el fet d'ordenar la informació, recollir les fonts d'informació, i seleccionar les idees clau per configurar un esbós de les diferents fases de la temàtica i les dimensions del treball.

3. ELABORACIÓ DE LA CHECK-LIST CONDUCTUAL

Una vegada finalitzada la cerca d'informació sobre el TEA i les dones, es va iniciar la creació del producte per l'àmbit educatiu. En tractar-se d'una temàtica d'investigació actual en el món científic i educatiu, hi havia un ventall ampli de dades. Tanmateix, es va obtenir poca informació sobre el TEA femení a les aules. Per aquesta raó, va ser necessari iniciar la creació del producte recollint totes les expressions conductuals detectades en nenes TEA en qualsevol context.

Les expressions conductuals descobertes es van classificar en diferents dimensions del funcionament i desenvolupament humà afectades. Aquesta classificació es va realitzar basant-se en la catalogació del DSM-V.

Taula 7. Selecció de les dimensions d'afectació del TEA del producte.

Dimensions diagnòstiques del DSM-V (American Psychiatric Association, 2014)	Dimensions d'afectació del TEA al producte
Alteracions en la comunicació i interacció social recíproca.	
Deficiències en la reciprocitat socioemocional	Dificultats en l'acte comunicatiu
	Dificultats en l'atenció conjunta
Alteracions en la comunicació no verbal durant la interacció social	Ús de llenguatge no verbal
	Ús estereotipat i repetitiu del llenguatge.
Dificultats per desenvolupar, mantenir i comprendre les relacions socials, així com absència de relacions socials.	Dificultats en les relacions amb els iguals i amistats.
	Incomprensió de les normes socials
Presència de patrons repetitius i restrictius de conductes, activitats i interessos.	
Conductes estereotipades o repetitives relacionades amb moviments motrius o amb la parla.	Presència de conductes estereotipades i repetitives
	Tasques executives.
	Inflexibilitat en rutines.

Excessiva inflexibilitat de rutines o patrons ritualitzats de comportament verbal o no verbal, per la seva manca de flexibilitat cognitiva.	Patrons ritualitzats de comportaments.
Interessos restringits i obsessius fixos anormals quant a intensitat o focus d'interès	Presència d'interessos restringits i fixos anòmals quant a intensitat i focus d'interès.
Hiper/Hiporreactivitat als estímuls sensorials o interès habitual per aspectes sensorials de l'entorn.	Híper o hiperactivitat d'estímuls sensorial.
Desenvolupament psicològic i personalitat	
	Dificultats en la personalitat (maduresa, doble personalitat, identitat personal i sexual)
	Comorbiditats amb dificultats i trastorns psicològics
	Dificultats i inestabilitat emocional

Font: Elaboració pròpia basada en el DSM-V (2014).

El compendi d'expressions conductuals d'una nena amb TEA es va efectuar en format *check-list*². La finalitat del format del producte era comprovar la presència d'una conducta per mitjà de l'observació en un individu de forma eficaç i ràpida. L'observació és una activitat diària i rellevant pels docents, ja que permet obtenir informació sobre els comportaments, actituds, habilitats i dificultats dels alumnes en les situacions d'aprenentatge i ensenyament (IOC, s.d.).

4. ENTREVISTES SEMIESTRUCTURADES A EXPERTS

Alhora que s'elaborava la *check-list*, es seleccionaren professionals experts en el TEA per entrevistar-los. L'entrevista ha estat el principal instrument per la recollida de dades. Es va seleccionar aquesta tècnica perquè permeten recollir diverses visions subjectives, postures i opinions respecte al tema d'investigació (Blasco & Otero, 2008).

Seguint en la mateixa línia, l'entrevista facilita centrar-se en un tema o variar el focus per mitjà del discurs conversacional, atès que es tracta d'una tècnica que adopta la forma de diàleg col·loquial (Díaz et al., 2013). En el present projecte, ens interessaven les entrevistes perquè es pretenia recollir informacions dels experts, però també compilar les seves observacions i experiències vers el TEA i les dones.

Altrament, es va escollir aquesta tècnica perquè permet obtenir informació completa i profunda, així com resoldre interrogants que es generen durant la conversació assegurant respostes i dades significatives i concretes (Díaz et al., 2013).

² La *check-list* elaborada en la primera fase del treball es troba als *Anexos 4*.

L'esbós de la planificació d'entrevistes és el següent:

Taula 8. Selecció d'agents a entrevistar³

Agents a entrevistar	Psicòloga general sanitària experta en trastorns desenvolupament. Ha exercit com a psicòloga de suport educatiu en el <i>Highlands School Barcelona</i> . Actualment forma part del gabinet psicològic de Mataró SLP.
	Psicòloga sanitària infantil i juvenil especialitzada en el TEA, així com el TEA i les dones. És fundadora i terapeuta clínica de l'associació <i>TEAyuda Xarxa de Professionals</i> . A més, és revisora d'assajos clínics relacionats amb el TEA de <i>Signant Health</i> .
	Psicopedagoga , neuropsicòloga i experta en la conducta infantil amb TEA. Exerceix a l'Institut de Diagnòstic i Atenció Psiquiàtrica i Psicològica (IDAPP) de Barcelona.
	Director del Centre de Recursos per a Alumnes amb Trastorns del Desenvolupament i la Conducta (CRETDIC) de Barcelona. Anteriorment, va exercir com a psicòleg en un EAP del Departament d'Ensenyament.

Font: Elaboració pròpia

Taula 9. Objectius i formulació de preguntes de les entrevistes.

Finalitats	Preguntes
1. Ampliar la informació de la <i>check-list</i> conductual elaborada.	<ul style="list-style-type: none"> - Què opines de la temàtica i la intenció del TFG? - Quins beneficis pot aportar a la comunitat educativa? Pot ser una eina que tingui cabuda en el marc educatiu actual? - Hi ha algun criteri o simptomatologia a afegir al llistat? I algun criteri que no és del tot correcte?
2. Validar la informació recollida en la <i>check-list</i> .	
3. Recollir estratègies i/o activitats per identificar o desemmascarar nenes TEA, sobretot les d'alt nivell cognitiu, en una escola.	<ul style="list-style-type: none"> - Quines situacions es podrien desenvolupar a les aules per observar el mecanisme d'emascarament de les nenes TEA? - Consideres que les estones de pati, el joc simbòlic, i les activitats imaginatives i creatives són bones situacions per observar les mancances de nenes TEA invisibles? - S'hi podrien afegir més situacions del dia a dia a l'aula que permetessin observar actituds que ens facin encendre els senyals d'alarma? Quines?

Font: Elaboració pròpia.

Es va decidir realitzar entrevistes semiestructurades, atès que hi havia interrogants a abordar, però alhora interessava adaptar-se als coneixements i experiències que els entrevistats detallaven. Per tant, les entrevistes semiestructurades són útils, ja que permeten tenir una estructura i flexibilitzar-la depenent dels interessos de l'investigador i la informació que sorgeix en el diàleg (Díaz et al., 2013).

La informació recollida de cada entrevista va permetre dur a terme una triangulació de la informació. Aquesta és una tècnica qualitativa que permet la confrontació i comparació de dades per validar una qüestió o fonamentar unes conclusions (Rodríguez, Poso & Gutiérrez, 2006 a Aguilar & Barroso, 2015). En aquest cas s'efectuà una triangulació de dades personals (Aguilar & Barroso, 2015).

³ Les qüestions plantejades per a cada expert es troben als *Annexos 2*.

En altres paraules, la informació recollida en les diferents entrevistes va permetre recollir dades sobre el TEA en les nenes, i contrastar les diferents opinions i experiències per fer evolucionar el producte. A més, va oferir la possibilitat de corregir aspectes que calia millorar, tal com es mostra a continuació:

Taula 10. Modificacions i millores del producte.

Agents	Suggeriments del entrevistador	Modificacions i millores
Psicòloga general sanitària experta en trastorns desenvolupament	Afegir indicadors al llistat de senyals d'alarma com: <ul style="list-style-type: none"> - Els infants amb TEA d'alt rendiment tenen intencions verbals. Sí que volen relacionar-se amb els altres, però la dificultat està en el fet que no saben com fer-ho. - El TEA té una alta comorbiditat amb altres trastorns com TDAH i ansietat. Això fa que en un infant amb TEA d'alt rendiment, aquest passi desapercebut. 	
Director del CRETDIC de Barcelona.	Millora en la redacció i repetició de les conductes, sobretot de les dificultats psicològiques. "És un recurs ampli, exhaust i poc funcional per als docents."	Evolució de l'instrument d'una <i>check-list</i> a un instrument d'observació de conductes.
Psicopedagoga, neuropsicòloga i experta en la conducta infantil amb TEA.	"El <i>check-list</i> pot esdevenir un qüestionari pels docents." "Seria interessant crear dinàmiques d'aula per observar els indicadors." Aquestes han de tenir en compte que: <ul style="list-style-type: none"> - Són nenes introvertides. - Les agrada el joc i el dibuix. - Són nenes tímides i ansioses. - No comparteixen, no consolen i no tenen comunicació no verbal. - El seu joc és repetitiu. 	Observar l'expressió conductual de les nenes TEA emmascarades en 4 situacions clau a l'aula:
Psicòloga sanitària infantil i juvenil especialitzada en el TEA i dones.	Hi ha diferents situacions que permeten observar algunes conductes TEA en nenes a l'aula: <ul style="list-style-type: none"> - Joc simbòlic - Els racons d'aprenentatge - Activitats cooperatives - Situacions d'interpretació del context/esdeveniments. - Situacions de representacions dramàtiques o teatrals. - Situacions d'interpretacions de conflictes a l'aula. - Situacions d'interpretacions de situacions de la vida quotidiana. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Joc lliure al pati 2. Activitats cooperatives amb iguals. 3. Joc simbòlic per racons. 4. Activitats d'interpretació de situacions i esdeveniments.

Font: Elaboració pròpia.

De les respostes de les entrevistes va sorgir la idea del producte final creat. Per tant, el projecte va evolucionar d'una *check-list* de conductes de nenes TEA emmascarades a un recull de situacions que els docents poden crear a l'aula per observar l'expressió conductual de nenes TEA emmascarades.

5. ELABORACIÓ DELS INSTRUMENTS D'OBSERVACIÓ CONDUCTUAL DE NENES TEA.

De les entrevistes amb la psicopedagoga i la psicòloga experta en TEA i dones, es van extreure quatre situacions concretes que els mestres poden generar a l'aula i beneficien l'observació de les dificultats de les nenes TEA emmascarades.

La fita principal del producte no és emprar la tècnica de l'observació amb una finalitat reflexiva, sinó amb l'objectiu de percebre un fenomen concret (Subdirecció general de formació i desenvolupament del personal docent, s.d.). Per aquesta raó, el producte final decidit consisteix en: una descripció de la situació que ha de crear el docent a l'aula, un instrument d'observació per a cada situació i un instrument d'interpretació de les observacions.

Per elaborar-lo s'inicià una recerca bibliogràfica focalitzant-se en les quatre situacions concretes que els mestres han de generar a l'aula. Principalment, les fonts de major informació van ser llibres sobre tractaments terapèutics amb infants TEA i guies d'atenció a l'estudiant TEA a l'escola. Aquestes fonts van permetre especificar els aspectes rellevants que els docents han de considerar per generar un bon espai d'observació directa, així com les principals dificultats que poden percebre en aquestes alumnes.

Taula 11. Situacions d'observació conductual del TEA en nenes.

Situació d'observació	Trets principals de la situació	Dimensions afectades pel TEA
Joc lliure en el pati	<ul style="list-style-type: none"> Entorn sense organització espacial i temporal. Espai d'interacció entre iguals sense mediació de l'adult. Observació mínima d'una setmana. 	<ul style="list-style-type: none"> - Dificultats en les relacions amb els iguals. - Incomprensió de les normes socials - Dificultats en la reciprocitat de la conversa. - Dificultats amb l'ús del llenguatge no verbal en la interacció, - Conductes estereotipades i repetitives en el joc. - Dificultats de gestió emocional.
Activitats cooperatives a l'aula	<ul style="list-style-type: none"> Aprenentatge entre iguals. El docent proporciona els objectius d'aprenentatge i una estructura d'organització. Formar grups tenint en compte les amistats de la nena. Observació mínima d'un mes. 	<ul style="list-style-type: none"> - Totes les esmentades en la situació de joc lliure al pati. - Dificultats en el llenguatge i l'acte comunicatiu. - Dificultats en les tasques executives.
Joc simbòlic	<ul style="list-style-type: none"> Activitats que permet observar la forma d'interpretar i comprendre el món de les nenes TEA. Joc amb nines i els racons són situacions clau. Bona situació per observar estratègies d'imitació i mecanismes de camuflatge. 	<ul style="list-style-type: none"> - Totes les esmentades en la situació de joc lliure al pati. - Dificultats en el llenguatge i l'acte comunicatiu.

	<ul style="list-style-type: none"> • Període d'observació mínim un mes. 	
Situacions d'interpretació	<ul style="list-style-type: none"> • Activitats per exposar i exterioritzar com perceben els esdeveniments les nenes TEA. • Observació del desenvolupament emocional, monitoratge i autocontrol de la conducta. • Situacions: role-playing, teatre, evocar records, etc. • Observació mínima de dues setmanes. 	<ul style="list-style-type: none"> - Totes les esmentades en la situació de joc lliure al pati. - Dificultats en el llenguatge i l'acte comunicatiu. - Dificultats en les tasques executives. - Dificultats en el processament de la informació. - Dificultats en la teoria de la ment.

Font: Elaboració pròpia

L'instrument d'observació per mestres desenvolupat per a cada situació conté indicadors específics que es poden detectar durant l'activitat atenent les dimensions assenyalades. Per altra banda, hi ha una eina d'interpretació de les conductes detectades en la nena al llarg de les observacions, amb indicadors més subjectius i interpretatius pel docent. Ambdós van ser creats amb un registre observacional binari⁴ de les conductes: sí s'observen o no s'observen.

6. VALIDACIÓ DEL PRODUCTE FINAL

Una vegada creades les situacions i desenvolupats els instruments observacionals de les quatre situacions establertes, es va enviar a validar l'instrument a experts. És a dir, per tal de verificar que el producte fos vàlid, fiable, tingués aplicabilitat i que era compost per informació significativa, fou necessari enviar-ho a experts en la temàtica (Luengo, 2010).

Els voluntaris que participaren a la validació han estat membres del CEPAMA, associació de dones Autistes, contactes aconseguits en assistir a una conferència sobre el TEA i les dones. Concretament, s'obtingué respostes i comentaris de dues mestres, dues psicopedagogues i una dona diagnosticada de TEA de primer grau als 48 anys.

L'esbós efectuat per dur a terme la validació fou:

Taula 12. Planificació de la validació del producte.⁵

Objectius de la validació	Preguntes pels agents
Ponderar els indicadors d'observació	<ul style="list-style-type: none"> - Podries assenyalar-me quines són les expressions conductuals més repetides o presents en tots els teus casos TEA amb nenes? - Hi ha expressions conductuals clau per a cada situació que pugui destacar com a indicador rellevant de sospita?

⁴ Aquesta segona versió del producte es pot consultar als *Annexos 4*.

⁵ Els interrogants i preguntes específiques de la validació es troben en els *Annexos 3*.

Verificar la forma de registrar l'observació	- Quina és la forma de registre més adient? Binària (Sí/No)? De freqüència (Mai, poques vegades, alguna vegada, sovint, sempre)? Em recomanes alguna?
Comprovar la validesa de la informació de les pautes d'observació amb el seu coneixement dels experts sobre l'expressió conductual de les nenes TEA	- Detectes alguna incoherència en l'eina? Quina? - Consideres que hi falta algun element a l'eina? - Quines millores proposaries a l'eina? - Consideres que pot ser una eina útil i funcional pels centres educatius?

Font: Elaboració pròpia

7. CORRECCIÓ DE L'EINA

Una vegada rebuda la resposta de tots els experts, va caldre la correcció d'alguns aspectes seleccionats per mitjà d'una triangulació de la informació de tots els suggeriments. Els principals canvis van ser referent al format de registre de l'observació, l'assenyalament d'indicadors clau per l'observació, la ponderació dels ítems observacionals, i l'afegiment d'una dimensió d'afectació del TEA (la sensibilitat de percepció sensorial de l'entorn).

Primerament, la triangulació d'informació recollida a les entrevistes va permetre determinar els indicadors que són rellevants en l'expressió conductual d'una alumna amb sospita de TEA. Les respostes obtingudes i assenyalades en negreta a les pautes d'observació pels docents són:

Taula 13. Indicadors clau d'una nena TEA emmascarada en cada situació d'observació.

Situació d'observació	Indicadors clau
Joc lliure al pati	<ul style="list-style-type: none"> • Observa tota l'estona com juguen els demés. • No se salta les regles del joc. • S'enfada si els companys fan trampes o davant les injustícies. • Tendeix a passar la major part del temps configurant l'escena en lloc de jugar. • Mostra poca expressivitat facial. • Riu de forma inadequada.
Joc simbòlic	<ul style="list-style-type: none"> • Juga sola i de forma aïllada. • Es cansa de les interaccions amb els companys. • Reprodueix la mateixa història o seqüència de fets.
Activitats cooperatives	<ul style="list-style-type: none"> • Té dificultats per entendre els dobles sentits. • Entén les oracions de forma literal. • Segueix els enunciats al peu de la lletra. • Escolta als companys sense utilitzar indicadors de reciprocitat. • Mostra poca expressivitat facial. • Riu de forma inadequada.

Situacions d'interpretació	<ul style="list-style-type: none"> • Destaca els petits detalls de la situació a interpretar. • Té un sentit de la justícia elevat. • Es fixa en la informació visual. • Té dificultats per entendre les bromes i els dobles sentits. • Mostra poca expressivitat facial. • Riu de forma inadequada.
-----------------------------------	--

Font: Elaboració pròpia

Una vegada assenyalades, va caldre una ponderació d'aquestes expressions per determinar si es tracta d'un cas de sospita o no. La graduació dels indicadors claus es va basar en les conductes assenyalades pels validadors, i en els criteris diagnòstics del DSM-V. Aquest especifica que un infant té TEA si (American Psychiatric Association, 2014):

- Manifesta dificultats o deficiències persistents en totes les dimensions destacades de la comunicació social i la interacció social en diversos contextos.
- Presenta afectació en dues dimensions relacionades amb la presència de patrons repetitius i restrictius de conductes, activitats i interessos.

Per tant, es va considerar oportú seguir els criteris establerts pel diagnosi del TEA del DSM-V per la interpretació dels resultats del instrument creat. Els possibles resultats amb els quals es pot trobar un docent quan utilitzi l'eina són: no hi ha sospita, presenta algunes conductes de sospita, presenta conductes de sospita, i possible cas TEA.

Endemés, es modificà la forma de registrar la informació recollida durant l'observació dels instruments creats. Els validadors van suggerir canviar el registre binari per un registre de freqüència, concretament escales estimatives. Utilitzar aquesta tècnica permetrà obtenir informació de les alumnes de forma natural i espontània, sense haver d'interrompre el ritme de les activitats de l'aula (IOC, s.d.).

Les escales estimatives de freqüència introduïdes en els instruments d'observació conductuals són les següents:

Taula 14. Escala de valors de freqüència de l'instrument d'observació directa.

ESCALA DE REGISTRE DE FREQUÈNCIA DE L'INSTRUMENT D'OBSERVACIÓ DIRECTA	
0	No presenta la conducta.
1	Presenta la conducta una vegada.
2	Fa la conducta alguna vegada.
3	Veiem la conducta durant tota l'activitat.

Font: Elaboració pròpia basada en l'Institut Obert de Catalunya (s.d).

Fonamentada en aquesta escala de registre, es va generar l'escala de registre de l'instrument d'interpretació conductual extens per docents.

Taula 15. Escala de valors de freqüència de l'instrument d'interpretació extensa de la conducta.

ESCALA DE REGISTRE DE FREQUÈNCIA	
Mai	No presenta la conducta cap dia d'observació.
Poques vegades	En alguna observació s'ha presentat la conducta en el rang numèric 1.
Alguna vegada	En totes les observacions s'ha presentat la conducta en el rang numèric 1.
Sovint	En totes les observacions s'ha presentat la conducta en el rang numèric 2.
Sempre	En totes les observacions s'ha presentat la conducta.

Font: Elaboració pròpia.

Altrament, aquests canvis en l'eina van conduir a l'elaboració d'unes instruccions per l'observació sistemàtica, l'ús dels instruments creats i la interpretació dels resultats⁶.

8. CREACIÓ D'UN RECURS WEB PER COMPARTIR L'EINA AMB DOCENTS

Arribats a aquest punt del projecte, on el producte ja estava totalment desenvolupat amb tots els detalls, es va rumiar sobre com compartir l'eina i fer-la arribar als mestres.

La selecció escollida fou elaborar una pàgina web. La decisió va ser aquesta perquè es considerava que era el mitjà més adient per fer arribar la informació més rellevant respecte l'expressió del TEA en el gènere femení; i compartir els instruments d'observació i interpretació conductual a tots els docents.

La idea principal de compartir-ho a la xarxa és que la investigació i creació d'aquesta estratègia pugui arribar al màxim de docents i professionals possibles, atès que pot ajudar tant a aquells que considerin que puguin tenir una nena TEA emmascarada a l'aula com els que no. L'enllaç a la pàgina és: <https://sites.google.com/view/einadeteccio-teaennenes/inicio>

⁶ Aquestes instruccions per l'ús de l'eina es troben als *Annexos 1*.

DESCRIPCIÓ DEL PRODUCTE

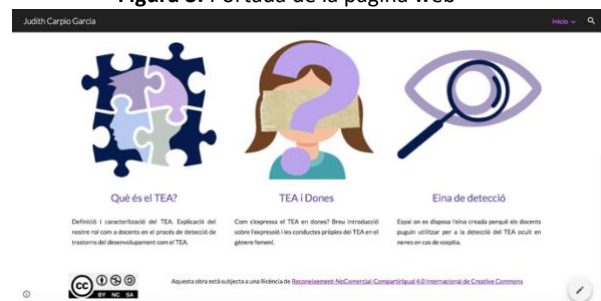
El disseny del producte final va conduir a la idea de compartir-lo amb docents, atès que volíem que el present treball anés més enllà de les pàgines escrites. En conseqüència, es va programar una [pàgina web](#) per donar a conèixer les eines desenvolupades a la comunitat de mestres. Per tant, la pàgina web és un canal per on es difon el recurs creat per afavorir que els docents detectin nenes amb un TEA emmascarat per mitjà de les seves habilitats, mancances i estratègies de camuflatge.

Figura 2. Portada de la pàgina web

Font: Elaboració pròpia

Figura 3. Portada de la pàgina web

Font: Elaboració pròpia

Si es descriu la pàgina web, es pot destacar que està dividida en diversos apartats. Aquests són: una breu explicació sobre què és el TEA, una descripció de l'emmaskament del TEA en el gènere femení, una definició sobre quin ha de ser el rol dels docents per la detecció precoç, i l'accés a l'eina creada.

Emfatitzant en el producte final, aquest està format per diferents elements: la descripció de la situació d'observació de l'expressió conductual de la possible nena TEA; i una graella d'observació directa i una taula d'interpretació conductual de l'alumna per a cada situació. Els ítems esmentats s'han desenvolupat per a quatre situacions concretes: el joc lliure al pati, el joc simbòlic, les activitats cooperatives i les activitats d'interpretació.

Primerament, la descripció de cada situació està constituïda per una caracterització de l'ambient que el docent ha de generar a l'aula. A més, es detalla les principals dificultats i comportaments que el docent pot observar en aquesta situació específica, així com la seva justificació. Per acabar, s'esmenta el temps d'observació que es recomana en

aquella circumstància concreta, les eines d'observació de les quals disposa, i el nombre d'indicadors clau que assenyalen un cas de sospita de nena TEA emmascarada.

Taula 16. Exemple de descripció de la situació de joc lliure al pati creada.

JOC LLIURE AL PATI
<p>Consisteix a oferir un espai de joc en un entorn sense cap estructuració ni organització espacial. Un bon espai per aquesta activitat seria les estones d'esbarjo al pati. El joc lliure al pati és on es dona la socialització entre iguals sense mediació de l'adult. Per aquesta raó, també són un espai adient per observar les dificultats relacionals, comunicatives i organitzatives dels infants amb TEA. Per una observació de les conductes emmascarades de nenes TEA al pati, hauríem de tenir clara una premissa: la falta de previsió i anticipació del desenvolupament d'aquest joc lliure és el que permet el desemmascarament. Així doncs, no hem d'anticipar-les l'espai del qual disposaran ni el material de joc.</p> <p>Una segona premissa és que l'inici de l'observació coincideixi amb un trencament de la dinàmica de la gestió de les estones de l'esbarjo. Per exemple estar tot un mes amb una organització de jocs dirigits en espais concrets del pati. El mes següent, començar l'observació amb el joc lliure. Aquest canvi de funcionament i organització del joc i el grup d'infants s'hauria de fer sense previ avís. L'observació de les dinàmiques de joc i l'expressió conductual de les nenes, s'haurà d'efectuar durant un mínim d'una setmana. Així, podrem observar patrons repetitius d'expressió conductual claus per la identificació de senyals d'alarma.</p> <p>Per l'observació tenim dos instruments: la pauta d'observació directa i la pauta d'interpretació conductual. El primer instrument és aquell material que s'utilitza en l'escena d'observació. Es tracta d'una eina d'observació de conductes en la situació concreta. El segon instrument es tracta d'una eina que permet a la docent fer una anàlisi més profunda de l'expressió conductual de la nena, el qual es pot realitzar amb certes interpretacions del mateix educador. Els indicadors que estan en negreta són conductes clau que ens poden assenyalar una possible nena TEA. En el cas del instrument d'interpretació extensa, si hi ha la presència de 5 o més indicadors en negreta de les dimensions de comunicació (colors rosa i liles); i 3 o més indicadors en negreta de les dimensions de conductes repetitives i gestió emocional (colors blau i taronja) en el grau de sovint i sempre, caldria una observació de la nena per part de la mestra d'atenció a la diversitat atès que hi ha la presència de forces senyals d'alarma</p>

Font: Elaboració pròpia

Per una altra banda, els dos instruments de recollida d'informació creats tenen una estructura similar. Concretament, els recursos són una graella configurada per diversos apartats. A la part superior es troba la secció per escriure-hi les dades informatives sobre l'alumna, el docent i el nombre d'observacions dutes a terme.

Tot seguit, es troba la taula que s'empra per recollir la informació conductual de l'alumna. Els dos instruments són taules configurades per un conjunt d'indicadors conductuals, aquests estan classificats segons l'àmbit del funcionament humà que es veu afectat. Per tant, aquestes graelles estan distribuïdes en tres seccions:

- **Columna de dimensions del funcionament humà que afecta el TEA:** Compendi de dimensions afectades pel TEA distingides per colors. Les dimensions ombrejades amb roses i liles, pertanyen a l'àmbit comunicatiu i relacional. En canvi, les

dimensions de color blau i taronja són de l'àmbit d'inflexibilitat cognitiva i conductes repetitives. Cal recordar que perquè una alumna sigui sospita d'un TEA ocult, ha d'haver-hi una afectació en dos àmbits del desenvolupament: l'àmbit comunicatiu i social; i la presència de conductes repetitives i estereotipades. Aquest fet és un criteri clau pel diagnòstic del TEA segons el DSM-V. Així doncs, aquest instrument també acull aquest criteri per la sospita d'un cas TEA emmascarat.

- **Columna d'indicadors conductuals:** Recull de conductes observables en aquella situació específica que assenyalen un possible cas de nena TEA oculta a l'aula. Estan destacades en negreta les conductes clau, les quals indiquen major probabilitat sospita. El nombre d'indicadors difereix segons el recurs. L'instrument d'observació directa està configurat per un recull conductes que poden ser observables i captades durant l'activitat, la qual produeix el mestre. En canvi, el recurs d'interpretació extensa de la conducta de la nena conté un nombre major d'indicadors, atès que s'ha creat amb l'objectiu que el mestre pugui fer una lectura de totes les observacions directes en aquella situació concreta. Per tant, el segon instrument només es pot emprar una vegada s'ha observat directament a la nena un període de temps extens. Cada vegada que es desenvolupi una de les situacions concretes s'haurà de fer servir una graella d'observació nova.
- **Registre observacional per completar (escala de freqüència):** Cada instrument té una escala de freqüència diferent per recollir la informació. L'instrument d'observació directa conté un registre de la freqüència d'aparicions de les conductes. Aquest és numèric i puntua el nombre d'aparicions de la conducta del 0 al 3. En canvi, el registre de l'instrument d'interpretació extensa de la conducta és qualitatiu (mai, poques vegades, alguna vegada, sovint, sempre) i es basa en l'escala de freqüència del primer instrument.

A continuació, s'exposa un exemple d'aquestes eines creades amb la situació específica investigada del joc lliure al pati. La resta d'instruments configurats per les altres situacions es troben a l'*Annex 1*.

Taula 17. Exemple d'eina d'observació creada.

PAUTA D'OBSERVACIÓ DIRECTA					
Alumna:			Observador:		
Data de recollida de dades:			Nº d'observacions fetes:		
DIMENSIÓ AFECTADA	INDICADOR CONDUCTUAL	0	1	2	3
DIFICULTATS EN LES RELACIONS AMB ELS IGUALS	Es relaciona només amb una o dues amistats.				
	Juga sola i de forma aïllada (aïllament voluntari).				
	Està físicament on juguen les companyes, però no compten amb ella (aïllament involuntari).				
	Es mou de grup en grup durant l'estona de joc.				
	Controla i mana els altres.				
	En un conflicte, vol tenir la raó.				
INCOMPRENSIÓ DE LES NORMES SOCIALS	Demana disculpes de forma excessiva.				
	Interacciona poc amb els companys.				
	No se salta les regles del joc.				
	S'enfada si els companys fan trampes.				
DIFICULTATS EN LA RECIPROCIAT DE LA CONVERSA	No respecta els torns de paraula.				
	No demana el material als companys.				
	Respon amb monosíl·labs.				
ÚS ESTEREOTIPAT I REPETITIU DEL LENGUATGE	Parla fent monòlegs.				
	Parla d'un tema molt particular i concret tota l'estona.				
DIFICULTATS AMB L'ÚS DEL LENGUATGE NO VERBAL EN LA INTERACCIÓ	Escolta els companys sense fer ús d'indicadors corporals de reciprocitat.				
	Fa ecolàlies.				
	Es mou de forma rígida, com si fos un robot.				
CONDUCTES ESTEREOTIPEDES I REPETITIVES EN EL JOC	Mira a terra quan parla amb els companys.				
	Riu de forma inapropiada (molt exagerada o escridassant).				
DIFICULTATS SENSORIALS	Té dificultats en la coordinació del cos.				
	Alinea les joguines en lloc de jugar de forma imaginativa.				
	Es passa l'estona observant com juguen els altres.				
DIFICULTATS DE GESTIÓ EMOCIONAL	Imita com juguen els altres (com si fos un guió).				
	Li molesta la llum solar quan el sol li dona als ulls.				
	Li molesten els sorolls de l'entorn.				
	Fa conductes repetitives: mossegar-se les ungles, agafar-se la pell, pessigar-se, fregar-se les mans, pegar-se a les cames, netejar-se la gola constantment.				
DIFICULTATS DE GESTIÓ EMOCIONAL	Reacciona de forma desproporcionada quan els companys li diuen que no, ha d'esperar, li marquen límits o davant injustícies.				
	Reacciona emocionalment de forma desproporcionada i poc ajustada en els conflictes durant el joc.				
	Està en conflicte amb els companys constantment.				
Altres observacions:					

Font: Elaboració pròpia

Taula 18. Exemple d'instrument d'interpretació extens conductual creat.

INSTRUMENT EXTENS D'INTERPRETACIÓ CONDUCTUAL						
Alumna:		Docent:			Nº d'observacions realitzades:	
DIMENSIÓ AFECTADA	INDICADOR CONDUCTUAL	Mai	Poques vegades	Alguna vegada	Sovint	Sempre
DIFÍCULTATS EN LES RELACIONS AMB ELS IGUALS	Es relaciona només amb una o dues amistats.					
	Juga sola i de forma aïllada (aïllament voluntari).					
	Està físicament on juguen les companyes, però no compten amb ella (aïllament involuntari).					
	Es mou de grup en grup durant l'estona de joc.					
	Controla i mana els altres.					
	En un conflicte, vol tenir la raó.					
	En un conflicte, li costa entendre les idees de l'altre company.					
	Li costa demanar perdó.					
	Demana disculpes de forma excessiva.					
	Els companys li fan bromes constantment.					
	Interacciona poc amb els companys (escassa iniciativa social).					
És víctima d'assetjament escolar.						
INCOMPREENSIÓ DE LES NORMES SOCIALS	No respecta els nivells d'intimitat espacial.					
	Mai se salta les regles.					
	S'enfada si els companys fan trampes.					
	S'enfada davant les injustícies.					
	Té dificultats per respectar les normes socials bàsiques.					
	No respecta els torns de paraula.					
	No demana el material als companys, l'agafa sense demanar permís.					
	No demana bé el material als companys (sense el si us plau ni gràcies, utilitza formes grolleres).					
DIFÍCULTATS EN LA RECIPROCIAT DE LA CONVERSA	Respon amb monosíl·labs.					
	Parla sense mirar si els companys l'escolten.					
	Escolta els companys sense fer comentaris ni acompanyament corporal per indicar que segueix la conversa.					
	Quan parla sembla que faci monòlegs.					
ÚS ESTEREOTIPAT I REPETITIU DEL LENGUATGE	Fa ús d'ecolàlies immediates dels seus companys.					
	Fa ús de frases de valors adquirides de la millor amiga, el personatge preferit de dibuixos animats, persona que admira, etc.					
DIFÍCULTATS AMB L'ÚS DEL LENGUATGE NO VERBAL EN LA INTERACCIÓ	S'expressa de forma rígida, com si fos un robot.					
	No és capaç de mantenir el contacte visual en interaccionar. Mira a terra.					
	Riu de forma inapropiada (molt exagerada o escridassant).					
	Mostra poca expressivitat facial.					
	Té dificultats per entendre els gestos convencionals que fan els seus companys durant el joc (adéu amb la mà, sí amb el cap, etc.).					

	Dificultats amb la prosòdia i l'alteració dels tons de veu segons la situació.					
CONDUCTES ESTEREOTIPADES I REPETITIVES EN EL JOC	Té dificultats en la coordinació del cos.					
	Alinea les joguines en lloc de jugar de forma imaginativa.					
	Observa com juguen els altres i els imita (com si fos un guió).					
	Té conductes obsessives en el joc, sempre reproduceix la mateixa història o seqüència d'esdeveniments.					
	Tendeix a passar la major part del temps "configurant" l'escena en lloc de jugar-hi.					
	Tendeix a jugar rols adults.					
DIFICULTATS SENSORIALS	Té sensibilitat a la llum solar quan el sol li dona als ulls directament.					
	Es queixa dels sorolls externs constantment.					
DIFICULTATS DE GESTIÓ EMOCIONAL	Observem conductes repetitives com (signe d'ansietat i angoixa social): mossegar-se les ungles, agafar-se la pell, pessigar-se, fregar-se les mans, pegar-se a les cames, netejar-se la gola constantment.					
	Reacciona de forma desproporcionada quan els companys li diuen que no, ha d'esperar, li marquen límits o davant injustícies.					
	Té reaccions emocionals desproporcionades i poc ajustades en els conflictes durant el joc.					
	No entén les emocions o sentiments dels altres quan li ho expressa en un conflicte (Falta d'empatia).					
	No sap expressar les emocions que sent o experimenta durant el joc als companys. (Com per exemple quan quelcom la molesta o l'enfada).					
Valoracions/conclusions:						

Font: Elaboració pròpia

PROSPECTIVA I LIMITACIONS

Aquest projecte no pretén ser una eina diagnòstica del TEA en el gènere femení, atès que es tracta d'un producte per a mestres. El rol dels docents no és diagnosticar trastorns dels desenvolupaments, sinó acompanyar els infants en el seu creixement i desenvolupament com a individus. En tractar-se d'uns agents que passen gran part del dia amb els nens i les nenes, són els responsables d'observar, prevenir, detectar, avisar i compartir les dificultats del desenvolupament d'aquests.

Així doncs, el projecte pretén ser un recurs educatiu per la detecció precoç de senyals d'alarma de nenes que poden estar emmascarant el TEA amb conductes de camuflatge. Aquesta detecció prematura de senyals d'alarma per mitjà de l'observació és clau per realitzar una possible derivació i intervenció que beneficiï a l'alumna. Una actuació primerenca en la nena redueix el malestar i les dificultats que poden manifestar en les etapes posteriors del desenvolupament, i potencien una vida de qualitat.

El projecte ha patit certs entrebancs que han dificultat la seva creació, es poden especificar tres d'ells. Primerament, cal destacar que l'expressió del TEA en el gènere femení i el biaix del diagnòstic del TEA segons el gènere són dues temàtiques d'investigació actual. Per tant, la recerca i fonamentació teòrica ha estat limitada a pocs autors. Conseqüentment, ha calgut una validació constant amb experts, atès que les investigacions actuals arribaven a conclusions totalment contradictòries entre elles.

Seguint amb la mateixa idea, en tractar-se d'una temàtica d'investigació actual, també s'han experimentat contratemps per trobar experts clínics sobre el TEA i la seva expressió en nenes. La majoria de professionals amb els quals es contactava tenien experiències amb nens, o bé amb nenes que havien estat diagnosticades de forma primerenca per la seva gran afectació en totes les àrees del funcionament humà.

La tercera adversitat ha estat en la validació de l'instrument. Va ser complicat trobar expertes en el tema de les dones i el TEA; tot i això, s'aconseguien contactes que es van oferir a participar en la validació del projecte. Tanmateix, només es va obtenir resposta

d'una associació de TEA i dones. Per tant, la validació de l'eina creada es basa simplement en les respostes dels diferents individus i experts que va proporcionar el CEPAMA.

No obstant això, tot i que el projecte ha experimentat limitacions, ha pogut créixer i aconseguir les fites plantejades. A més a més, la motivació del projecte ha estat que el producte no es quedés en unes simples pàgines escrites, sinó que tingués cabuda en la pràctica de l'àmbit educatiu.

El límit de temps i la meua situació personal complexa no han permès arribar al punt on ens hauria agradat. Preteniem que l'eina esdevingués un recurs que es posés en pràctica a les aules des de la seva creació. No obstant això, es donarà continuïtat al present treball per mitjà de dos fets que no s'han dut a terme.

Una de les perspectives és introduir els instruments construïts a les aules. Es pretén desenvolupar una prova pilot per tal de continuar ampliant i evolucionant l'eina i el recurs. Com a futura mestra, podria aplicar-los a l'aula i compartir l'eina amb els centres educatius on exerceixi.

Per acabar i donar continuïtat al projecte, seria extraordinari convertir l'eina en una aplicació informàtica (*App*). La idea principal és ponderar tots els indicadors i senyals d'alarma que es poden observar a l'aula i que indiquen un possible cas femení TEA ocult. D'aquesta manera, l'eina es convertiria en un simulador informàtic per avaluar els senyals d'alarma d'una nena TEA, tal com va plantejar el departament de benestar i família amb el Registre Unificat de Maltractament Infantil (RUMI) per detectar possibles casos de maltractament infantil a les aules.

VALORACIONS PERSONALS

La creació del producte final no ha estat un procediment senzill ni ràpid, ans al contrari. Aquest projecte ha estat un procés acurat, que ha requerit precisió, investigació, comprovació i validació constant d'experts. A més a més, el projecte final desenvolupat ha patit constants transformacions i modulacions durant el treball per adaptar-se als nous coneixements i descobriments sobre la temàtica.

Tot i que el resultat final no correspon exactament amb la idea inicial, s'han acomplert els objectius plantejats a l'inici del projecte. Primerament, l'eina pretenia ser un llistat d'indicadors generals de l'expressió del TEA en el gènere femení en qualsevol context i edat. Tanmateix, aquesta idea ha evolucionat cap a una eina observacional de conductes que assenyalen un possible cas TEA femení ocult en quatre situacions concretes que es poden generar a les aules educatives.

Tal com s'ha indicat, he assolit els objectius establerts al principi del treball de final de grau. Per un costat, la fita general s'ha aconseguit perquè he pogut crear dos instruments per mestres per la detecció precoç del TEA en el gènere femení. La detecció s'efectua per mitjà dels indicadors en els instruments, els quals són senyals d'alarma a l'aula d'una nena amb possible simptomatologia TEA. A més, aquesta eina l'he pogut exposar i compartir a la xarxa desenvolupant una pàgina web oberta a tots els públics. Aquest recurs web pretén arribar a la comunitat educativa i als docents que es troben actualment exercint.

En addició, l'eina que he configurat per la detecció precoç es basa en la recol·lecció de les principals característiques, comportament, destreses, habilitats, dificultats i manerismes de les nenes TEA en tots els contextos i àmbits de la vida. En conseqüència de la llarga llista de senyals d'alarma, va caldre una especificació de situacions a l'aula per la seva observació. Per aquesta raó, l'eina se sustenta en l'observació en quatre situacions concretes: el joc lliure al pati, el joc simbòlic, les activitats cooperatives i les activitats d'interpretació.

Per un altre costat, considero que l'eina creada és una innovació educativa, perquè compleix amb el seu objectiu principal: proveir d'informació i estratègies als mestres per la detecció d'un possible cas TEA femení ocult a les aules.

Per acabar, la metodologia emprada ha estat la millor selecció per aquest projecte, perquè m'ha permès anar transformant la meva creació a mesura que duia a terme les entrevistes. De fet, fins a la darrera entrevista no vaig determinar el format final de l'eina. Així doncs, la participació de professionals sobre la temàtica ha estat rellevant, essencial i fonamental per la maduració del projecte.

Si incidim en la meva experiència durant la construcció del producte, m'agradaria ressaltar el gran creixement professional que he adquirit al llarg d'aquest treball de final de grau. La curiositat per la temàtica, la motivació per una educació inclusiva i equitativa, així com la voluntat per una igualtat en les oportunitats diagnòstiques per a qualsevol gènere amb trastorn com el TEA, m'han conduït a una implicació total en el projecte. Per aquesta raó, estic exultant amb resultat obtingut, atès que l'eina és un recurs més per les pràctiques educatives i pel meu futur a les aules.

REFERÈNCIES

- Aguilar, S. & Barroso, J. (2015). La triangulación de datos como estrategia en investigación educativa. *Pixel Bit. Revista de Medios y Educación*, núm. 47, pp. 73-88. Recuperat de: <https://www.redalyc.org/pdf/368/36841180005.pdf>
- American Psychiatric Association. (2014). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>
- Anònim. (S.d). Autism in Girls Checklist. <https://www.staffordshire.gov.uk/Education/Access-to-learning/Graduated-response-toolkit/School-toolkit/Communication-and-interaction/Social-communication-autism/SEN-support-in-school/Autism-in-Girls-checklist.pdf>
- Attwod, T. (2015). Autism Spectrum Disorder in Females [Videoconferència]. *Healed*. <https://youtu.be/wfOHnt4PMFo>
- Blasco, T. & Otero, L. (2008). Técnicas conversacionales para la recogida de datos en investigación cualitativa: La entrevista (I). *Nure Investigación*, núm. 33.
- Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet. (2012). Comprensión y abordaje educativo y terapéutico del TEA (Trastorno del espectro autista). *Horsori Monográficos 4*.
- Díaz, L.; Torruco, U.; Martínez, M.; i Varela, M. (2013). Metodología de investigación en educación médica: La entrevista, recurso flexible y dinámica. *Departamento de Investigación en Educación Médica*, Universidad Nacional Autónoma de México. Recuperat de: http://www.scielo.org.mx/scielo.php?pid=S2007-50572013000300009&script=sci_arttext
- Equipo de Orientación Educativa y Psicopedagógica de Autismo y otros Trastornos Graves el Desarrollo (s.d). Instrumentos para la Evaluación TEA. *Consejería de Educación y Cultura de la Región de Murcia*. Recuperat de: <https://equipoautismomurcia.com/wp-content/uploads/2020/03/Instrumentos-para-la-evaluación-TEA.pdf>
- Evans, S.; Boan, A.; Bradley, C. & Carpenter, L. (2019). Sex/Gender Differences in Screening for Autism Spectrum Disorder: Implications for Evidence-Based Assessment, *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 48:6, 840-854, DOI: 10.1080/15374416.2018.1437734
- Filipek, P. A., Accardo, P. J., Ashwal, S., Baranek, G. T., Cook, E. H., Jr, Dawson, G., Volkmar, F. R. (2000). Practice parameter: screening and diagnosis of autism: report of the Quality Standards Subcommittee of the American Academy of Neurology and the Child Neurology Society. A Hernández, G.I (2017). Detección temprana del Trastorno del Espectro Autista (TEA). El proceso de evaluación diagnòstica. *Instituto de Neurociencias de Castilla y Leon (INCYL)*. Recuperat de: https://gredos.usal.es/bitstream/handle/10366/135534/TFM_HerDurGI_Deteccion.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Geier, D., Kern, J. & Geier, M. (2013). A Comparison of the Autism Treatment Evaluation Checklist (ATEC) and the Childhood Autism Rating Scale (CARS) for the Quantitative Evaluation of Autism, *Journal of Mental Health Research in Intellectual Disabilities*, 6:4, 255-267, DOI: [10.1080/19315864.2012.681340](https://doi.org/10.1080/19315864.2012.681340).
<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/19315864.2012.681340?needAccess=true>
- Giarelli, E.; Wiggins, L.; Rice, C.; Levy, S.; Kirby, R.; Pinto-Martin, J. & Mandell, D. (2010). Sex differences in the evaluation and diagnosis of autism spectrum disorders among children. *Disability and Health Journal*, Vol.3, 2: 107-116. DOI: 10.1016/j.dhjo.2009.07.001. Recuperat de: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S193665740900067>
- Gould, J. (2017). The Diagnosis of women and girls on the autism spectrum [Videoconferència]. *Autism in talvipäivät 2017*. Recuperat de: <https://youtu.be/USIS8me8pB0>
- Green, R. M., Travers, A. M., Howe, Y., & McDougle, C. J. (2019). Women and Autism Spectrum Disorder: Diagnosis and Implications for Treatment of Adolescents and Adults. *Current Psychiatry Reports*, 21(4). <https://doi.org/10.1007/s11920-019-1006-3>
- Haney, J. (2015). Autism, females and DSM-5: Gender Bias in Autism Diagnosis. *Social Work in Mental Health*. DOI: 10.1080/15332985.2015.1031858
- Healthed (2015). Professor Tony Attwood: Autism in Females [Videoconferència]. *Vimeo*. Recuperat de: <https://vimeo.com/122940958>
- Hearing Sol (2017). Autism Diagnosis Instruments and Tests. *HearingSol Center*. Recuperat de: <https://www.hearingsol.com/help/autism/diagnosis-instruments-and-tests/>
- Hernández, G.I (2017). Detección temprana del Trastorno del Espectro Autista (TEA). El proceso de evaluación diagnóstica. *Instituto de Neurociencias de Castilla y Leon (INCYL)*. Recuperat de: https://gredos.usal.es/bitstream/handle/10366/135534/TFM_HerDurGI_Deteccion.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hull, L., Petrides, K. V., & Mandy, W. (2020). The Female Autism Phenotype and Camouflaging: a Narrative Review. *Review Journal of Autism and Developmental Disorders*. <https://doi.org/10.1007/s40489-020-00197-9>
- Institut Obert de Catalunya. (s.d). Formació professional: L'observació. Instruments i tècniques. IOC. Recuperat de: https://ioc.xtec.cat/materials/FP/Recursos/fp_edi_m07_/web/fp_edi_m07_htmlindex/WebContent/u1/media/l_observacio.pdf
- Johnson, D.; Johnson, R.; & Houlbec, E. (2013). A Onrubia, J & Mayordomo, R. M. (2015). El aprendizaje cooperativo: elementos conceptuales (capítulo 1). A R.. Mayordomo, & J. Onrubia (Coords). *El aprendizaje cooperativo*. Editorial UOC.

- Lara, D., Utria, O. & Ávila, J. (2012). Factores de riesgo pre, peri y postnatales asociados al género en niños y niñas con autismo. *International Journal of Psychological Research*, vol. 5, núm. 2, pp. 77-90.
- Lord, C., Risi, S., Lambrecht, L., Cook, E. H., Jr., Leventhal, B. L., DiLavore, P. C., et al. (2000). The autism diagnostic observation schedule-generic: A standard measure of social and communication deficits associated with the spectrum of autism. A Westman, G.; Gillberg, C. & Miniscalco, C. (2012). Pre-school children with suspected autism spectrum disorders: Do girls and boys have the same profiles?. *Gillberg Neuropsychiatry Centre, Sahlgrenska Academy*.
- Luengo, R. (2010). Validación de estudios cualitativos (I). *Nure Investigación*, núm 48.
- Ministerio de Sanidad, Consumo y Bienestar (2020). Clasificación Internacional de Enfermedades. 10ª Revisión. (CIE-10-ES). *Imprenta Nacional de la Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado* (BOE). https://www.mscbs.gob.es/estadEstudios/estadisticas/normalizacion/CIE10/Clasif_Inter_Enfer_CIE_10_rev_3_ed.diag.pdf
- Muñoz, M. & Ruiz, S. (2017). ¡Yo también juego! ¿Teapuntas? Guía para el juego dirigido con alumnado con trastorno del espectro autista en centros educativos. *Asociación de Autismo Córdoba*. ISBN: 978-84-697-6648-4.
- Oosterling, I. J., Wensing, M., Swinkels, S. H., Van Der Gaag, R. J., Visser, J. C., Woudenberg, T., Buitelaar, J. K. (2010). Advancing early detection of autism spectrum disorder by applying an integrated two-stage screening approach. A Hernández, G.I (2017). Detección temprana del Trastorno del Espectro Autista (TEA). El proceso de evaluación diagnóstica. *Instituto de Neurociencias de Castilla y Leon (INCYL)*. Recuperat de: https://gredos.usal.es/bitstream/handle/10366/135534/TFM_HerDurGI_Deteccion.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Palomo, R. (2017). Los alumnos con trastorno del espectro del autismo. En Marchesi, A.; Coll, C. i Palacios, J. *Desarrollo psicológico y educación*. 3. Respuestas educativas a las dificultades de aprendizaje y del desarrollo, pp. 445-457/ 470-585. Alianza.
- Subdirecció General de Formació i Desenvolupament del Personal Docent. (s.d). Instruments d'observació. *Ateneu XTEC*. Recuperat de: https://ateneu.xtec.cat/wikiform/wikiexport/media/materials/practica_reflexiva/einstruments/instruments_observacio.pdf
- Rynkiewicz, A.; Janas-Kozik, M. & Słopień, A. (2019). Girls and women with autism . *Psychiatria Polska*, 53 (4): 737–752. DOI: <https://doi.org/10.12740/PP/OnlineFirst/95098>. Recuperat a: http://psychiatriapolska.pl/uploads/images/PP_4_2019/ENGver737Rynkiewicz_PsychiatrPol2019v53i4.pdf

- Weiss, M.J. (2002) Hardiness and social support as predictors of stress in mothers of typical children, children with autism, and children with mental retardation. A Lara, D., Utria, O. & Ávila, J. (2012). Factores de riesgo pre, peri y postnatales asociados al género en niños y niñas con autismo. *International Journal of Psychological Research*, vol. 5, núm. 2, pp. 77-90.
- Westman, G.; Gillberg, C. & Miniscalco, C. (2012). Pre-school children with suspected autism spectrum disorders: Do girls and boys have the same profiles?. *Gillberg Neuropsychiatry Centre, Sahlgrenska Academy*. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2012.08.025>. Recuperat a: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0891422212002314>
- Valero, L. (2020). Perfil femení de l'autisme. Oportunitats de millora en la detecció i la intervenció. *Treball de Final de Postgrau de la Universitat de Barcelona*.
- Viloca, Ll. (2003) El niño autista: detección, evolución y tratamiento. A Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet. (2012) Comprensión y abordaje educativo y terapèutico del TEA. *Editorial Horsori*.
- Viloca, Ll. (2012) Psicoanàlisi de nens amb un trastorn de l'espectre autista (TEA) i amb Síndrome d'Asperger. A Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet. (2012) Comprensión y abordaje educativo y terapèutico del TEA. *Editorial Horsori*.

ANNEXOS

ÍNDIX DELS ANNEXOS

Annex 1. PRODUCTE FINAL: Manual de la creació d'espais per la detecció de senyals d'alarma de nenes TEA invisibles.....	3
Informació principal sobre el document	3
1.1 Introducció a l'eina	3
1.2 Indicacions per l'ús de l'eina.....	4
1.3 Descripció de situacions i eines d'observació	6
Joc lliure al pati.....	6
Situacions de joc simbòlic	10
Activitats cooperatives a l'aula	15
Situacions d'interpretació.....	20
1.4 Guia per la interpretació de resultats.....	24
Annex 2. PREGUNTES DE LES ENTREVISTES.....	32
2.1 Interrogants per l'entrevista a la psicòloga general sanitària i de suport educatiu; i i al director del CRETDIC.....	32
2.2 Preguntes per l'entrevista a la psicopedagoga experta en conducta infantil amb TEA....	32
2.3 Preguntes per l'entrevista amb la psicòloga sanitària infantil i juvenil especialitzada en TEA i dones.	33
Annex 3. QÜESTIONS PER LA VALIDACIÓ DEL PRODUCTE	34
Annex 4. EVOLUCIÓ DEL PRODUCTE	35
4.1 Primera versió del producte: <i>Check-list</i> de conductes de nenes TEA.	35
4.2 Segona versió del producte: descripció de 4 situacions i instruments observacionals. ...	41
Situació 1: Joc lliure al pati	41
Situació 2: Activitats cooperatives	44
Situació 3: Joc simbòlic	48
Situació 4: Situacions d'interpretació	52

Annex 1. PRODUCTE FINAL: Manual de la creació d'espais per la detecció de senyals d'alarma de nenes TEA invisibles.

INFORMACIÓ PRINCIPAL SOBRE EL DOCUMENT

L'objectiu del meu TFG és la creació d'una eina per als docents que els permeti identificar senyals d'alarma o símptomes d'una possible alumna TEA a l'aula. Aquest TFG està pensat per aquell grup de nenes i dones que no són detectades durant la infància amb el trastorn de l'espectre autista, atès que la majoria d'eines avaluatives estan configurades des de la simptomatologia i criteris que presenta el sexe masculí.

Aquesta eina que vull crear no és un recurs per diagnosticar el TEA, perquè aquest no és el rol ni objectiu d'una mestra d'educació infantil i primària. La finalitat d'aquesta eina és oferir als docents un conjunt de situacions que poden generar a l'aula per observar i detectar actituds d'alumnes TEA que podrien passar desapercibudes. Atenent el biaix en la identificació de casos TEA segons el gènere, he creat dos instruments observacionals basats en l'expressió conductual identificada en el gènere femení.

Aquestes eines d'observació sistemàtica, els he generat amb la finalitat d'acompanyar la descripció dels contextos i situacions que poden generar els docents a l'aula davant la sospita d'una possible alumna TEA emmascarada. Aquestes eines d'observació permeten registrar, a grans trets, les dificultats socials i de comunicació, la presència de conductes repetitives i mecanismes de camuflatge en els contextos generats a l'aula.

1.1 INTRODUCCIÓ A L'EINA

L'instrument que es presenta a continuació es tracta d'una eina d'observació sistemàtica. L'observació és una activitat diària i rellevant pels docents, ja que permet obtenir informació sobre els comportaments, actituds, habilitats i dificultats dels alumnes en les situacions d'aprenentatge i ensenyament (IOC, s.d).

En aquest cas, l'observació serà emprada per l'observació de conductes de nenes amb sospita d'un TEA emmascarat. Per tant, no s'utilitza amb una finalitat reflexiva, sinó amb

l'objectiu d'observar un fenomen concret (Subdirecció general de formació i desenvolupament del personal docent, s.d). Per aquesta raó, cal l'ús d'un registre o instrument d'observació per recollir els fets i poder interpretar-los. Utilitzar una tècnica d'observació sistemàtica com les escales estimatives, ens permetrà obtenir informació dels alumnes de forma natural i espontània, sense haver d'interrompre el ritme de les activitats de l'aula (IOC, s.d)..

En resum, l'eina que es planteja és una descripció de situacions concretes de l'aula per observar expressions conductuals de possibles alumnes TEA invisibles. Per cada un d'aquestes activitats que es proposen, s'ofereixen dues tècniques de recollida d'observació: una pauta d'observació directa amb escala estimativa i un instrument d'interpretació conductual, també amb escala estimativa qualitativa.

L'ús d'aquestes tècniques d'observació, ens permetrà intercanviar les opinions i les interpretacions dels docents sobre la sospita d'una nena TEA amb els altres professionals del centre.

1.2 INDICACIONS PER L'ÚS DE L'EINA

1.2.1 Tècnica d'observació directa

L'instrument emprat és una graella d'observació basada en un registre de la freqüència de les conductes de l'alumna. Aquesta eina s'utilitzarà durant tota l'activitat per recollir allò que la docent pot captar i observar.

Cada vegada que es desenvolupi una de les situacions concretes s'haurà d'emprar una graella d'observació nova. Així, el compendi dels resultats observats en les diferents sessions, es podran analitzar i interpretar amb la següent tècnica.

L'escala de registre en la qual es basa la tècnica d'observació és la següent:

ESCALA DE REGISTRE DE FREQÜÈNCIA NUMÈRICA QUALITATIVA	
0	No presenta la conducta.
1	Presenta la conducta una vegada.
2	Fa la conducta alguna vegada.
3	Veiem la conducta durant tota l'activitat.

1.2.2 Tècnica per la interpretació conductual

Una vegada s'han realitzat diverses observacions per recollir les conductes i dificultats que manifesta la nena en les situacions concretes seleccionades, s'aplicarà la tècnica d'interpretació conductual.

Aquesta s'utilitzarà per valorar, analitzar i interpretar els resultats obtinguts en les observacions. També, presenta indicadors subjectius que la docent ha de respondre des del seu parer i comprensió de les conductes.

Així doncs, amb el compendi d'observacions realitzades, el docent ha de fer ús de la tècnica per valorar la possibilitat de tenir una alumna TEA invisible a l'aula.

L'escala de registre d'aquest instrument d'interpretació està basada en el recull de les observacions. Per tant, queda expressada de la següent manera:

ESCALA DE REGISTRE DE FREQUÈNCIA	
Mai	No presenta la conducta cap dia d'observació.
Poques vegades	En alguna observació s'ha presentat la conducta en el rang numèric 1.
Alguna vegada	En totes les observacions s'ha presentat la conducta en el rang numèric 1.
Sovint	En totes les observacions s'ha presentat la conducta en el rang numèric 2.
Sempre	En totes les observacions s'ha presentat la conducta.

1.3 DESCRIPCIÓ DE SITUACIONS I EINES D'OBSERVACIÓ

JOC LLIURE AL PATI

Consisteix a oferir un espai de joc en un entorn sense cap estructuració ni organització espacial. Un bon espai per aquesta activitat seria les estones d'esbarjo al pati. El joc lliure al pati és on es dona la socialització entre iguals sense mediació de l'adult. Per aquesta raó, també són un espai adient per observar les dificultats relacionals, comunicatives i organitzatives dels infants amb TEA.

Per una observació de les conductes emmascarades de nenes TEA al pati, hauríem de tenir clara una premissa: la falta de previsió i anticipació del desenvolupament d'aquest joc lliure és el que permet el desemmascarament. Així doncs, no hem d'anticipar-les l'espai del qual disposaran ni el material de joc.

Una segona premissa és que l'inici de l'observació coincideixi amb un trencament de la dinàmica de la gestió de les estones de l'esbarjo. Per exemple estar tot un mes amb una organització de jocs dirigits en espais concrets del pati. El mes següent, començar l'observació amb el joc lliure. Aquest canvi de funcionament i organització del joc i el grup d'infants s'hauria de fer sense previ avís.

L'observació de les dinàmiques de joc i l'expressió conductual de les nenes, s'haurà d'efectuar durant un **mínim d'una setmana**. Així, podem observar patrons repetitius d'expressió conductual claus per la identificació de senyals d'alarma.

Per l'observació tenim **dos instruments**: la **pauta d'observació directa** i la **pauta d'interpretació conductual**. El primer instrument és aquell material que s'utilitza en l'escena d'observació. Es tracta d'una eina d'observació de conductes en la situació concreta. El segon instrument es tracta d'una eina que permet a la docent fer una anàlisi més profunda de l'expressió conductual de la nena, el qual es pot realitzar amb certes interpretacions del mateix educador.

Els indicadors que estan en negreta són conductes clau que ens poden assenyalar una possible nena TEA. En el cas del instrument d'interpretació extensa, si hi ha la presència de 5 o més indicadors en negreta de les dimensions de comunicació (colors rosa i liles); i 3 o més indicadors en negreta de les dimensions de conductes repetitives i gestió emocional (colors blau i taronja) en el grau de sovint i sempre, caldria una observació de la nena per part de la mestra d'atenció a la diversitat atès que hi ha la presència de forces senyals d'alarma.

PAUTA D'OBSERVACIÓ DIRECTA					
Alumna:			Observador:		
Data de recollida de dades:			Nº d'observacions fetes:		
DIMENSIÓ AFECTADA	INDICADOR CONDUCTUAL	0	1	2	3
DIFICULTATS EN LES RELACIONS AMB ELS IGUALS	Es relaciona només amb una o dues amistats.				
	Juga sola i de forma aïllada (aïllament voluntari).				
	Està físicament on juguen les companyes, però no compten amb ella (aïllament involuntari).				
	Es mou de grup en grup durant l'estona de joc.				
	Controla i mana els altres.				
	En un conflicte, vol tenir la raó.				
	Demana disculpes de forma excessiva.				
INCOMPREENSIÓ DE LES NORMES SOCIALS	Interacciona poc amb els companys.				
	No se salta les regles del joc.				
	S'enfada si els companys fan trampes.				
	No respecta els torns de paraula.				
DIFICULTATS EN LA RECIPROCIATAT DE LA CONVERSA	No demana el material als companys.				
	Respon amb monosíl·labs.				
	Parla fent monòlegs.				
	Parla d'un tema molt particular i concret tota l'estona.				
ÚS ESTEREOTIPAT I REPETITIU DEL LENGUATGE	Escolta els companys sense fer ús d'indicadors corporals de reciprocitat.				
	Fa ecolòlies.				
DIFICULTATS AMB L'ÚS DEL LENGUATGE NO VERBAL EN LA INTERACCIÓ	Es mou de forma rígida, com si fos un robot.				
	Mira a terra quan parla amb els companys.				
	Riu de forma inapropiada (molt exagerada o escridassant).				
CONDUCTES ESTEREOTIPEDES I REPETITIVES EN EL JOC	Té dificultats en la coordinació del cos.				
	Alinea les joguines en lloc de jugar de forma imaginativa.				
	Es passa l'estona observant com juguen els altres.				
DIFICULTATS SENSORIALS	Imita com juguen els altres (com si fos un guió).				
	Li molesta la llum solar quan el sol li dona als ulls.				
DIFICULTATS DE GESTIÓ EMOCIONAL	Li molesten els sorolls de l'entorn.				
	Fa conductes repetitives: mossegar-se les ungles, agafar-se la pell, pessigar-se, fregar-se les mans, pegar-se a les cames, netejar-se la gola constantment.				
	Reacciona de forma desproporcionada quan els companys li diuen que no, ha d'esperar, li marquen límits o davant injustícies.				
	Reacciona emocionalment de forma desproporcionada i poc ajustada en els conflictes durant el joc.				
Està en conflicte amb els companys constantment.					
Altres observacions:					

INSTRUMENT EXTENS D'INTERPRETACIÓ CONDUCTUAL

Alumna: _____ Docent: _____ Nº d'observacions realitzades: _____

DIMENSÍO AFECTADA	INDICADOR CONDUCTUAL	Mai	Poques vegades	Alguna vegada	Sovint	Sempre
DIFICULTATS EN LES RELACIONS AMB ELS IGUALS	Es relaciona només amb una o dues amistats.					
	Juga sola i de forma aïllada (aïllament voluntari).					
	Està físicament on juguen les companyes, però no compten amb ella (aïllament involuntari).					
	Es mou de grup en grup durant l'estona de joc.					
	Controla i mana els altres.					
	En un conflicte, vol tenir la raó.					
	En un conflicte, li costa entendre les idees de l'altre company.					
	Li costa demanar perdó.					
	Demana disculpes de forma excessiva.					
	Els companys li fan bromes constantment.					
	Interacciona poc amb els companys (escassa iniciativa social).					
	És víctima d'assetjament escolar.					
INCOMPREENSIÓ DE LES NORMES SOCIALS	No respecta els nivells d'intimitat espacial.					
	Mai se salta les regles.					
	S'enfada si els companys fan trampes.					
	S'enfada davant les injustícies.					
	Té dificultats per respectar les normes socials bàsiques.					
	No respecta els torns de paraula.					
	No demana el material als companys, l'agafa sense demanar permís.					
No demana bé el material als companys (sense el si us plau ni gràcies, utilitza formes grolleres).						
DIFICULTATS EN LA RECIPROCIAT DE LA CONVERSA	Respon amb monosíl·labs.					
	Parla sense mirar si els companys l'escolten.					
	Escolta els companys sense fer comentaris ni acompanyament corporal per indicar que segueix la conversa.					
	Quan parla sembla que faci monòlegs.					
	Li agrada parlar d'un tema molt particular i concret tota l'estona.					
ÚS ESTEREOTIPAT I REPETITIU DEL LENGUATGE	Fa ús d'ecolòlies immediates dels seus companys.					
	Fa ús de frases de valors adquirides de la millor amiga, el personatge preferit de dibuixos animats, persona que admira, etc.					
DIFICULTATS AMB L'ÚS DEL LENGUATGE	S'expressa de forma rígida, com si fos un robot.					
	No és capaç de mantenir el contacte visual en interaccionar. Mira a terra.					

NO VERBAL EN LA INTERACCIÓ	Riu de forma inapropiada (molt exagerada o escridassant).					
	Mostra poca expressivitat facial.					
	Té dificultats per entendre els gestos convencionals que fan els seus companys durant el joc (adéu amb la mà, sí amb el cap, etc.).					
	Dificultats amb la prosòdia i l'alteració dels tons de veu segons la situació.					
CONDUCTES ESTEREOTIPADES I REPETITIVES EN EL JOC	Té dificultats en la coordinació del cos.					
	Alinea les joguines en lloc de jugar de forma imaginativa.					
	Observa com juguen els altres i els imita (com si fos un guió).					
	Té conductes obsessives en el joc, sempre reproduïx la mateixa història o seqüència d'esdeveniments.					
	Tendeix a passar la major part del temps "configurant" l'escena en lloc de jugar-hi.					
	Tendeix a jugar rols adults.					
DIFICULTATS SENSORIALS	Té sensibilitat a la llum solar quan el sol li dona als ulls directament.					
	Es queixa dels sorolls externs constantment.					
DIFICULTATS DE GESTIÓ EMOCIONAL	Observem conductes repetitives com (signe d'ansietat i angoixa social): mossegar-se les ungles, agafar-se la pell, pessigar-se, fregar-se les mans, pegar-se a les cames, netejar-se la gola constantment.					
	Reacciona de forma desproporcionada quan els companys li diuen que no, ha d'esperar, li marquen límits o davant injustícies.					
	Té reaccions emocionals desproporcionades i poc ajustades en els conflictes durant el joc.					
	No entén les emocions o sentiments dels altres quan li ho expressa en un conflicte (Falta d'empatia).					
	No sap expressar les emocions que sent o experimenta durant el joc als companys. (Com per exemple quan quelcom la molesta o l'enfada).					
Valoracions/conclusions:						

SITUACIONS DE JOC SIMBÒLIC

El joc simbòlic és una estratègia en la qual podem observar una gran varietat de dificultats de les nenes TEA emmascarades. En primer lloc, el joc simbòlic requereix les habilitats cognitives com la imitació, la creativitat i imaginació atès que la funció simbòlica implica la capacitat d'imaginar una representació o bé fer que un objecte representi un altre (DeLoache, 2000 a Shaffer i Kipp, 2007). No obstant això, les nenes TEA tendeixen a ser grans imitadores de situacions. Per aquest motiu serà rellevant l'observació del comportament i actituds de les alumnes els primers dies del joc simbòlic, per percebre com interioritzen les normes i formes del joc dels seus companys de classe.

El joc simbòlic és una situació clau observacional atès que implica un ampli ventall d'habilitats. Com a docents hem d'estar atents als indicadors d'aquestes habilitats, les quals ens mostren la forma d'interpretar i representar el món, la forma d'interactuar-hi i les dificultats de socialització. Els principals aspectes que permeten desenvolupar el joc simbòlic és: la funcionalitat del joc, habilitats de planificació del joc i creació d'un guió, habilitats socials com la cooperació, construir un món de fantasia propi, el llenguatge imaginatiu, estratègies per resoldre conflictes amb els companys, habilitats emocionals per expressar sentiments i resoldre conflictes.

Les dues situacions clau per observar aquestes dificultats en el joc simbòlic és el **joc amb nines** i els **racons**. Aquestes són situacions rellevants perquè permeten veure com preparen l'estona del joc, la necessitat de canviar d'espai simbòlic per jugar, la presència de conductes repetitives, les dificultats d'un joc compartit i social amb els companys i la funcionalitat que donen al joc.

L'observació en aquestes situacions hauria de ser durant un període mínim d'un mes, amb la finalitat de poder recollir la freqüència de conductes repetitives durant el joc. Això sí, els primers dies d'observació són claus per determinar si l'alumna està en actitud contemplativa dels companys per adquirir estratègies d'imitació del joc.

Per l'observació tenim **dos instruments**: la **pauta d'observació directa** i la **pauta d'interpretació conductual**. El primer instrument és aquell material que s'utilitza en l'escena d'observació. Es tracta d'una eina d'observació de conductes en la situació concreta. El segon instrument es tracta d'una eina que permet a la docent fer una anàlisi més profunda de l'expressió conductual de la nena, el qual es pot realitzar amb certes interpretacions del mateix educador.

Els indicadors que estan en negreta són conductes clau que ens poden assenyalar una possible nena TEA. En el cas del instrument d'interpretació extensa, si hi ha la presència de 7 o més indicadors en negreta de les dimensions de comunicació (colors roses i liles); i 3 o més indicadors en negreta de les dimensions de conductes repetitives i gestió emocional (colors blau i taronja) en el grau de sovint i sempre, caldria una observació de la nena per part de la mestra d'atenció a la diversitat atès que hi ha la presència de forces senyals d'alarma.

PAUTA D'OBSERVACIÓ DIRECTA					
Alumna:			Observador:		
Data de recollida de dades:			Nº d'observacions fetes:		
DIMENSIÓ AFECTADA	INDICADOR CONDUCTUAL	0	1	2	3
DIFICULTATS EN EL LLENGUATGE I L'ACTE COMUNICATIU	Entén les instruccions verbals després de repetir-li moltes vegades.				
	Entén les oracions de forma literal.				
	Mutisme selectiu durant tota l'activitat.				
DIFICULTATS EN LES RELACIONS AMB ELS IGUALS	Es relaciona només amb una o dues persones.				
	Juga sola i de forma aïllada (aïllament voluntari).				
	Està físicament on juguen les companyes, però no compten amb ella (aïllament involuntari).				
	Es mou de grup en grup durant l'estona de joc.				
	Controla i mana els altres.				
	En un conflicte, vol tenir la raó.				
	Demana disculpes de forma excessiva.				
INCOMPRENSIÓ DE LES NORMES SOCIALS	Interacciona poc amb els companys.				
	Mai se salta les regles del joc.				
	S'enfada si els companys no segueixen la història acordada.				
DIFICULTATS EN LA RECIPROCIAT DE LA CONVERSA	No demana les joguines als companys.				
	Respon amb monosíl·labs.				
	Escolta els companys sense fer ús d'indicadors corporals de reciprocitat.				
ÚS ESTEREOTIPAT I REPETITIU DEL LLENGUATGE	Li agrada parlar d'un tema molt particular i concret tota l'estona.				
	Fa ecolàlies.				
DIFICULTATS AMB L'ÚS DEL LLENGUATGE NO VERBAL EN LA INTERACCIÓ	Es mou de forma rígida, com si fos un robot.				
	Mira a terra quan conversa amb els companys.				
	Riu de forma inapropiada (molt exagerada o escridassant).				
CONDUCTES ESTEREOTIPIADES I REPETITIVES EN EL JOC	Té dificultats en la coordinació del cos.				
	Alinea les joguines.				
	Observa com juguen els altres.				
	Imita les accions o joc dels companys (com si fos un guió).				
	Reprodueix la mateixa història o seqüència d'esdeveniments.				
	Configura l'escena del joc i canvia d'ambient, no hi juga.				
DIFICULTATS SENSORIALS	Té conductes repetitives com (signe d'ansietat i angoixa social): mossegar-se les ungles, agafar-se la pell, pessigar-se, fregar-se les mans, pegar-se a les cames, netejar-se la gola constantment.				
	Li molesta la intensitat lumínica de l'aula.				
	Li molesten els soroll que es genera a l'aula (altres converses, crits, material en caure a terra, etc.)				

	Rebutja els jocs sensorials.				
DIFICULTATS DE GESTIÓ EMOCIONAL	Té conflictes amb els companys durant el joc.				
	Reacciona de forma desproporcionada quan els companys li diuen que no, ha d'esperar, li marquen límits o davant injustícies.				
	Té reaccions emocionals desproporcionades i poc ajustades en els conflictes durant el joc (plora).				
	S'aïlla i es tanca en si mateixa.				
Altres observacions:					

INSTRUMENT EXTENS D'INTERPRETACIÓ CONDUCTUAL

Alumna:		Docent:		Nº d'observacions realitzades:			
DIMENSIÓ AFECTADA	INDICADOR CONDUCTUAL	Mai	Poques vegades	Alguna vegada	Sovint	Sempre	
DIFICULTATS EN EL LLENGUATGE I L'ACTE COMUNICATIU	Té dificultats en seguir les instruccions verbals.						
	Té dificultats en comprendre els dobles sentits.						
	Entén les oracions de forma literal.						
	Mutisme durant tota l'activitat.						
DIFICULTATS EN LES RELACIONS AMB ELS IGUALS	Es relaciona només amb una o dues persones.						
	Juga sola i de forma aïllada (aïllament voluntari).						
	Està físicament on juguen les companyes, però no compten amb ella (aïllament involuntari).						
	Es mou de grup en grup durant l'estona de joc.						
	Controla i mana els altres.						
	En un conflicte, vol tenir la raó.						
	En un conflicte, li costa entendre les idees de l'altre company.						
	Li costa demanar perdó.						
	Demana disculpes de forma excessiva.						
	Interacciona poc amb els companys (escassa iniciativa social).						
És víctima d'assetjament escolar.							
INCOMPREENSIÓ DE LES NORMES SOCIALS	No respecta els nivells d'intimitat espacial.						
	Mai se salta les regles.						
	S'enfada si els companys no segueixen la història acordada.						
	Corregeix els companys constantment.						
	Té dificultats per respectar les normes socials bàsiques.						
No respecta els torns de paraula.							

	No demana les joguines als companys, l'agafa sense demanar permís.					
	No demana bé les joguines als companys (sense el si us plau ni gràcies, utilitza formes grolleres).					
DIFICULTATS EN LA RECIPROCIAT DE LA CONVERSA	Respon amb monosíl·labs.					
	Parla sense mirar si els companys l'escolten.					
	Escolta els companys sense fer comentaris ni acompanyament corporal per indicar que segueix la conversa.					
	Quan parla sembla que faci monòlegs.					
	Li agrada parlar d'un tema molt particular i concret tota l'estona.					
ÚS ESTEREOTIPAT I REPETITIU DEL LENGUATGE	Fa ús d'ecolàlies immediates dels seus companys.					
	Fa ús de frases de valors adquirides de la millor amiga, el personatge preferit de dibuixos animats, persona que admira, etc.					
DIFICULTATS AMB L'ÚS DEL LENGUATGE NO VERBAL EN LA INTERACCIÓ	S'expressa i es mou de forma rígida, com si fos un robot.					
	No és capaç de mantenir el contacte visual en interaccionar. Mira a terra.					
	Riu de forma inapropiada (molt exagerada o escridassant).					
	Mostra poca expressivitat facial.					
	Es queda perplexa davant els gestos convencionals que fan els seus companys durant el joc (adéu amb la mà, sí amb el cap, etc.).					
	Dificultats amb la prosòdia i l'alteració dels tons de veu segons la situació.					
CONDUCTES ESTEREOTIPEDES I REPETITIVES EN EL JOC	Té dificultats en la coordinació del cos.					
	Alinea les joguines en lloc de jugar de forma imaginativa.					
	Observa com juguen els altres i els imita (com si fos un guió).					
	Repeteix les accions que fan els companys durant el joc (els imita)					
	Té conductes obsessives en el joc, sempre reproduïx la mateixa història o seqüència d'esdeveniments.					
	Tendeix a passar la major part del temps "configurant" l'escena en lloc de jugar-hi.					
	Tendeix a jugar rols adults.					
	Observem conductes repetitives com (signe d'ansietat i angoixa social): mossegar-se les ungles, agafar-se la pell, pessigar-se, fregar-se les mans, pegar-se a les cames, netejar-se la gola					

	constantment.					
	El joc és repetitiu, però no és funcional.					
	Confon la fantasia i la realitat. Acostuma a seguir amb els rols adquirits durant el joc una vegada s'ha acabat l'activitat.					
DIFICULTATS SENSORIALS	Li molesta la intensitat lumínica de l'aula i els colors estridents.					
	Té sensibilitat als soroll que es generen a l'aula (altres converses, crits, material en caure a terra, etc.)					
	Rebutja els jocs sensorials.					
DIFICULTATS DE GESTIÓ EMOCIONAL	Acostuma a tenir conflictes amb els companys durant el joc.					
	Reacciona de forma desproporcionada quan els companys li diuen que no, ha d'esperar, li marquen límits o davant injustícies.					
	Té reaccions emocionals desproporcionades i poc ajustades en els conflictes durant el joc.					
	No sap expressar les emocions que sent o experimenta durant el joc als companys. (Com per exemple quan quelcom la molesta o l'enfada).					
	S'aïlla i es tanca en si mateixa: silenciosa, evita les interaccions, mira al no-res, entre altres.					
Valoracions/ Conclusions:						

ACTIVITATS COOPERATIVES A L'AULA

Consisteix a oferir una situació d'aprenentatge a l'aula basat en la cooperació amb els altres companys de classe. Les activitats cooperatives consisteixen a fer que tots els membres d'un equip aportin idees individuals per tal de generar una solució grupal conjunta consensuada per mitjà de la parla exploratòria. Aquesta activitat té el plantejament d'aprenentatge amb els iguals, i la figura de l'adult és de mediadora en cas d'incidents. La dificultat més gran de les nenes TEA invisibilitzades és la interacció social amb els iguals, atès que no entenen les normes de socialització. Per aquesta raó, aquests són un espai adient per observar les dificultats relacionals, comunicatives i organitzatives dels infants amb TEA.

Per una observació de les conductes emmascarades de nenes TEA en les activitats cooperatives a l'aula amb els companys, hauríem de tenir clara una premissa: hem de proporcionar l'objectiu de la tasca, així com els rols que hi ha d'haver al grup. No obstant això, el grup és el que s'haurà d'organitzar els rols, el temps i les tasques per aconseguir la meta comuna d'aprenentatge. D'aquesta manera podrem observar les seves dificultats comunicatives i organitzatives. A més a més, aquestes activitats cooperatives s'han de programar tenint en compte quines són les persones amb les quals els recolza la nena. Hauríem de fer els grups intentant separar-la d'aquelles persones de referència, per tal d'evitar que estigui sobreprotegida i no tenir una observació real de les seves conductes.

L'observació del funcionament de l'alumna en les activitats cooperatives i la seva expressió conductual, s'haurà d'efectuar durant un **mínim d'un mes**. Això sí, hauríem de fer l'observació després del primer trimestre, atès que tot infant pateix per un període d'adaptació escolar, el qual pot afectar el resultat de l'observació.

Per l'observació tenim **dos instruments**: la **pauta d'observació directa** i l'instrument **d'interpretació conductual extens**. El primer instrument és aquell material que s'utilitza en l'escena d'observació. Es tracta d'una eina d'observació de conductes en la situació concreta. El segon instrument es tracta d'una eina que permet a la docent fer una anàlisi més profunda de l'expressió conductual de la nena, el qual es pot realitzar amb certes interpretacions del mateix educador.

Els indicadors que estan en negreta són conductes clau que ens poden assenyalar una possible nena TEA. En el cas del instrument d'interpretació extensa, si hi ha la presència de 7 o més indicadors en negreta de les dimensions de comunicació (color roses i liles); i 3 o més indicadors en negreta de les dimensions de conductes repetitives i gestió emocional (colors blaus i taronja) en el grau de sovint i sempre, caldria una observació de la nena per part de la mestra d'atenció a la diversitat atès que hi ha la presència de forces senyals d'alarma.

PAUTA D'OBSERVACIÓ DIRECTA					
Alumna:			Observador:		
Data de recollida de dades:			Nº d'observacions fetes:		
DIMENSIÓ AFECTADA	INDICADOR CONDUCTUAL	0	1	2	3
DIFICULTATS EN EL LLENGUATGE I L'ACTE COMUNICATIU	Té un llenguatge pobre i col·loquial.				
	Té bona competència lectora.				
	Fa moltes pauses en parlar.				
	Entén les oracions de forma literal.				
DIFICULTATS EN LES RELACIONS AMB ELS IGUALS	Entén les instruccions verbals després de repetir-li moltes vegades.				
	Controla i mana els altres.				
	En resoldre una qüestió, vol tenir la raó.				
	Interacciona poc amb els companys.				
	Observa als companys detingudament, però no interactua ni participa en la tasca (aïllament voluntari o involuntari).				
INCOMPREENSIÓ DE LES NORMES SOCIALS	És passiva durant tota l'activitat cooperativa (no fa res).				
	Dificultats per treballar cooperativament perquè ho vol fer tot perfecte.				
	No respecta els torns de paraula.				
	No demana el material als companys.				
DIFICULTATS EN LA RECIPROCIAT DE LA CONVERSA	Corregeix els companys constantment.				
	Segueix l'enunciat al peu de la lletra (adhesió a les normes).				
	Respon amb monosíl·labs.				
DIFICULTATS AMB L'ÚS DEL LLENGUATGE NO VERBAL EN LA INTERACCIÓ	Parla fent monòlegs.				
	Parla d'un tema molt particular i concret tota l'estona, aliè a l'activitat.				
	No pregunta l'opinió dels companys.				
CONDUCTES ESTEREOTIPEDES I REPETITIVES	Es mou de forma rígida, com si fos un robot.				
	Mira a terra quan parla amb els companys.				
	Riu de forma inapropiada (molt exagerada o escridassant).				
DIFICULTATS SENSORIALS	Té dificultats en el traç per la coordinació oculo-manual.				
	Fa conductes repetitives: mossegar-se les ungles, agafar-se la pell, pessigar-se, fregar-se les mans, pegar-se a les cames, netejar-se la gola constantment.				
	Li molesta la intensitat lumínica de l'aula.				
DIFICULTATS EN LES TASQUES EXECUTIVES	Li molesten els soroll que es genera a l'aula (altres converses, crits, material en caure a terra, etc.)				
	No li agraden o rebutja les activitats sensorials.				
	És lenta per resoldre una tasca.				
	S'obsessiona en primer organitzar les tasques.				
	Segueix un ordre lògic per resoldre les activitats.				

	És desorganitzada amb el material.				
	No accepta els canvis d'exercici, enunciats o opinions.				
	Es distreu constantment.				
	Té dificultats amb les activitats matemàtiques.				
DIFICULTATS DE GESTIÓ EMOCIONAL	Reacciona de forma desproporcionada quan els companys li diuen que no, ha d'esperar, li marquen límits o davant injustícies.				
	Reacciona emocionalment de forma desproporcionada i poc ajustada quan debaten una solució.				
	S'aïlla i es tanca en si mateixa.				
	Defensa fermament les seves idees.				
Altres observacions:					

INSTRUMENT EXTENS D'INTERPRETACIÓ CONDUCTUAL						
Alumna:		Docent:		Nº d'observacions realitzades:		
DIMENSIÓ AFECTADA	INDICADOR CONDUCTUAL	Mai	Poques vegades	Alguna vegada	Sovint	Sempre
DIFICULTATS EN EL LLENGUATGE I L'ACTE COMUNICATIU	Té un llenguatge pobre i col·loquial.					
	Té una capacitat de lectura avançada respecte als seus companys.					
	Quan parla fa moltes pauses.					
	Té dificultats en seguir les instruccions verbals.					
	Té dificultats en comprendre els aspectes abstractes.					
	Té dificultats en comprendre les preguntes obertes.					
	Té dificultats en comprendre els dobles sentits.					
	Entén les oracions de forma literal.					
	És atesa pel CREDA amb teràpia logopèdica per la parla.					
Mutisme selectiu durant tota l'activitat.						
DIFICULTATS EN LES RELACIONS AMB ELS IGUALS	Es relaciona només amb una o dues persones.					
	Treballa sola i de forma aïllada (aïllament voluntari o involuntari).					
	Interacciona poc amb els companys (escassa iniciativa social).					
	Es cansa d'interaccionar amb els companys.					
	Controla i mana els altres.					
	En resoldre una qüestió, vol tenir la raó.					
Ho vol fer tot perfecte, per això s'enfada amb els companys constantment.						

	No suporta fer més feina que la resta de companys.					
	Li costa entendre les idees d'un altre company.					
	Observa als companys detingudament, però no interactua ni participa en la tasca.					
	És passiva o es queda al marge en les activitats cooperatives (no fa res).					
INCOMPRESIÓ DE LES NORMES SOCIALS	No respecta els nivells d'intimitat espacial.					
	Té dificultats per respectar les normes socials bàsiques.					
	No respecta els torns de paraula.					
	No demana el material als companys, l'agafa sense demanar permís.					
	No demana bé el material als companys (sense el si us plau ni gràcies, utilitza formes grolleres).					
	Corregeix els companys constantment.					
	Segueix l'enunciat al peu de la lletra (adhesió a les normes).					
	S'enfada si els companys no segueixen les instruccions de l'activitat.					
DIFICULTATS EN LA RECIPROCIAT DE LA CONVERSA	Respon amb monosíl·labs.					
	Parla fent monòlegs.					
	Parla sense mirar si els companys l'escolten.					
	Escolta els companys sense fer comentaris ni acompanyament corporal per indicar que segueix la conversa.					
	Li agrada parlar d'un tema molt particular i concret tota l'estona.					
	No pregunta l'opinió dels companys.					
	Manca d'interès en la conversa sobre l'activitat grupal.					
DIFICULTATS AMB L'ÚS DEL LENGUATGE NO VERBAL EN LA INTERACCIÓ	S'expressa i es mou de forma rígida, com si fos un robot.					
	No és capaç de mantenir el contacte visual en interaccionar. Mira a terra.					
	Riu de forma inapropiada (molt exagerada o escridassant).					
	Mostra poca expressivitat facial.					
	Té dificultats per entendre els gestos convencionals que fan els seus companys durant la resolució de l'activitat (adéu amb la mà, sí amb el cap, etc.).					
	Dificultats amb la prosòdia i l'alteració dels tons de veu segons la situació.					
CONDUCTES ESTEREOTIPEDES	Té dificultats en el traç per la coordinació oculo-manual.					

I REPETITIVES	Observem conductes repetitives com (signe d'ansietat i angoixa social): mossegar-se les ungles, agafar-se la pell, pessigar-se, fregar-se les mans, pegar-se a les cames, netejar-se la gola constantment.					
DIFICULTATS SENSORIALS	Li molesta la intensitat lumínica de l'aula i els colors estridents.					
	Té sensibilitat als soroll que es generen a l'aula (altres converses, crits, material en caure a terra, etc.)					
DIFICULTATS EN LES TASQUES EXECUTIVES	No li agraden o rebutja les activitats sensorials.					
	És lenta per resoldre una tasca.					
	Té dificultats d'organització en la tasca.					
	S'oblida fàcilment de les idees o resposta.					
	És desorganitzada amb el material.					
	S'obsessiona en primer organitzar les coses.					
	Sempre segueix el mateix ordre per resoldre les activitats.					
	Sempre vol tenir el mateix rol dins el grup.					
	És perfeccionista.					
	No accepta els canvis d'exercici o opinions.					
	Li costa posar-se a treballar.					
	Li costa deixar una activitat a mitges, l'ha d'acabar.					
	Es distreu constantment.					
	Dificultats de memòria: li costa recordar noms de persones o personatges, llocs, dates, etc.					
Té dificultats amb les activitats matemàtiques, perquè li costa operar amb els números.						
Comorbiditat amb el TDAH						
DIFICULTATS DE GESTIÓ EMOCIONAL	Reacciona de forma desproporcionada quan els companys li diuen que no, ha d'esperar, li marquen límits o davant injustícies.					
	Té reaccions emocionals desproporcionades i poc ajustada quan debaten una solució.					
	No sap expressar les emocions que sent o experimenta durant l'activitat.					
	S'aïlla i es tanca en si mateixa: silenciosa, posant el cap a l'escriptori, evitant les interaccions, mirada en blanc, mirant al no-res, entre altres.					
	Defensa fermament les seves idees.					
	Baixa tolerància a la frustració.					
Valoracions/conclusions:						

SITUACIONS D'INTERPRETACIÓ

Els infants amb TEA tenen una manera d'entendre i interactuar amb el món diferent del de la majoria de la societat. Per aquesta raó, crear contextos a l'aula on les alumnes hagin d'exposar i exterioritzar com veuen i entenen els esdeveniments, ens podrà oferir senyals d'alarma que indiquin un emmascarament de les seves dificultats.

Les situacions d'interpretació dels esdeveniments o fets també permet observar el desenvolupament emocional dels alumnes, així com les seves habilitats executives respecte al monitoratge i l'autocontrol de la conducta. Així doncs, seran un escenari clau per fixar-nos en les dificultats de reconeixement de les emocions, en l'empatia, en la resolució de conflictes, en la teoria de la ment i en l'associació d'emocions a records del passat.

Les diferents situacions que podem generar a l'aula pel foment de la interpretació són: les representacions teatrals; el *role-playing* de situacions de la vida quotidiana, teatre social on es treballa les interpretacions de conflictes; i la descripció de situacions passades amb significativitat emocional com el millor o pitjor dia de la vida, el cap de setmana, l'estiu, entre altres.

Per una bona observació i recollida de dades extensa, caldria generar diverses situacions d'interpretació com les que s'ofereixen en el paràgraf anterior. A més, haurien de ser activitats amb una durada extensa (dues setmanes mínim) per tal de recollir dades tan objectives com sigui possible. A més, en aquestes activitats s'hauria de generar un ambient de confiança i participació, on l'alumna no tingués possibilitat d'imitació o influència a la seva visió per la dels altres companys. Per aquest motiu, s'ha de fomentar que l'alumna sigui de les primeres a oferir les respostes, o bé, siguin activitats que es comencin amb reflexió individual i segueixin amb la reflexió grupal.

Per l'observació tenim **dos instruments**: la **pauta d'observació directa** i la **pauta d'interpretació conductual**. El primer instrument és aquell material que s'utilitza en l'escena d'observació. Es tracta d'una eina d'observació de conductes en la situació concreta. El segon instrument es tracta d'una eina que permet a la docent fer una anàlisi més profunda de l'expressió conductual de la nena, el qual es pot realitzar amb certes interpretacions del mateix educador.

Els indicadors que estan en negreta són conductes clau que ens poden assenyalar una possible nena TEA. En el cas del instrument d'interpretació extensa, si hi ha la presència de 5 o més indicadors en negreta de les dimensions de comunicació (colors roses i liles); i 6 o més indicadors en negreta de les dimensions de processament de la informació i conductes repetitives (colors blaus i taronja) en el grau de sovint i sempre, caldria una observació de la nena per part de la mestra d'atenció a la diversitat atès que hi ha la presència de forces senyals d'alarma.

PAUTA D'OBSERVACIÓ DIRECTA					
Alumna:			Observador:		
Data de recollida de dades:			Nº d'observacions fetes:		
DIMENSIÓ AFECTADA	INDICADOR CONDUCTUAL	0	1	2	3
DIFICULTATS EN EL LLENGUATGE I L'ACTE COMUNICATIU	Quan parla fa moltes pauses.				
	Entén les oracions de forma literal.				
	Mutisme selectiu durant tota l'activitat.				
INCOMPRENSIÓ DE LES NORMES SOCIALS	Segueix les instruccions al peu de la lletra.				
	Corregeix els companys quan s'equivoquen				
	No respecta els torns de paraula.				
	Justifica la seva interpretació sense argumentació (perquè sempre és així, perquè sí, perquè he vist que és així).				
DIFICULTATS EN LA RECIPROCIATAT DE LA CONVERSA	Respon amb monosíl·labs.				
	Respon la tasca parlant o relacionant-ho amb el tema particular o concret que li agrada.				
DIFICULTATS AMB L'ÚS DEL LLENGUATGE NO VERBAL EN LA INTERACCIÓ	S'expressa i es mou de forma rígida, com si fos un robot.				
	Mira a terra en parlar.				
	Mostra poca expressivitat facial.				
DIFICULTATS EN LES TASQUES EXECUTIVES	És lenta per resoldre una tasca.				
	S'oblida fàcilment de les idees o la resposta.				
	Es distreu constantment.				
	Li costa evocar records.				
DIFICULTATS EN EL PROCESSAMENT DE LA INFORMACIÓ	Té dificultats per seguir les instruccions verbals.				
	Té dificultats per identificar la idea general de la situació representada.				
	Destaca els petits detalls de la situació.				
	Té dificultats en comprendre els aspectes abstractes (emocions).				
DIFICULTATS SENSORIALS	Té dificultats en comprendre les preguntes obertes.				
	Li molesta la intensitat lumínica de l'aula i els colors estridents.				
DIFICULTATS EN LA TEORIA DE LA MENT (Inflexibilitat cognitiva)	Té sensibilitat als soroll que es generen a l'aula (altres converses, crits, material en caure a terra, etc.)				
	Expressa que no sap com se sent.				
	Expressa que no sap com es pot sentir el seu company.				
	Reacciona de forma inadequada o no reacciona davant una situació que requereix empatia cognitiva.				
	No accepta les emocions o idees dels altres, només les seves.				
	Li costa entendre les idees de l'altre company.				
	Vol tenir sempre la raó.				
	Li costa demanar perdó, no reconeix que s'equivoca.				

	Concep els fets o esdeveniments com binaris (les respostes són extremistes, sense punt entremig).				
DIFICULTATS DE GESTIÓ EMOCIONAL	Observem conductes repetitives quan parla com (signe d'ansietat i angoixa social): mossegar-se les ungles, agafar-se la pell, pessigar-se, fregar-se les mans, pegar-se a les cames, netejar-se la gola constantment.				
	No sap expressar les emocions que sent o experimenta quan recorda una experiència.				
Altres observacions:					

INSTRUMENT EXTENS D'INTERPRETACIÓ CONDUCTUAL						
Alumna:		Docent:			Nº de observacions realitzades:	
DIMENSIÓ AFECTADA	INDICADOR CONDUCTUAL	Mai	Poques vegades	Alguna vegada	Sovint	Sempre
DIFICULTATS EN EL LENGUATGE I L'ACTE COMUNICATIU	Quan parla fa moltes pauses.					
	Entén les oracions de forma literal.					
	Mutisme selectiu durant tota l'activitat.					
INCOMPRESIÓ DE LES NORMES SOCIALS	Segueix les instruccions al peu de la lletra.					
	Té un sentit fort de la justícia.					
	Corregeix els companys quan s'equivoquen					
	Té dificultats per respectar les normes socials bàsiques.					
	No respecta els torns de paraula.					
	Invàlida les emocions o sentiments dels companys.					
	Justifica la seva interpretació sense argumentació (perquè sempre és així, perquè sí, perquè he vist que és així).					
DIFICULTATS EN LA RECIPROCIAT DE LA CONVERSA	Respon amb monosíl·labs.					
	Escolta els companys sense fer comentaris ni acompanyament corporal per indicar que segueix la conversa.					
	Li agrada parlar d'un tema molt particular i concret tota l'estona, aliè al tema de la tasca.					
ÚS ESTEREOTIPAT I REPETITIU DEL LENGUATGE	Fa ús de frases de valors adquirides del personatge preferit de dibuixos animats, de la persona que admira, el protagonista del llibre que llegeix, etc.					
DIFICULTATS AMB L'ÚS DEL LENGUATGE NO VERBAL EN	S'expressa i es mou de forma rígida, com si fos un robot.					
	No és capaç de mantenir el contacte visual en interaccionar. Mira a terra.					

LA INTERACCIÓ	Mostra poca expressivitat facial.					
	Dificultats amb la prosòdia i l'alteració dels tons de veu segons la situació.					
DIFICULTATS EN LES TASQUES EXECUTIVES	És lenta per resoldre una tasca.					
	Té dificultats d'organització en la tasca.					
	S'oblida fàcilment de les idees o la resposta.					
	Es distreu constantment.					
	Li costa descriure la seqüència d'accions per resoldre una situació.					
	Li costa evocar records.					
DIFICULTATS SENSORIALS	Li molesta la intensitat lumínica de l'aula i els colors estridents.					
	Té sensibilitat als soroll que es generen a l'aula (altres converses, crits, material en caure a terra, etc.)					
DIFICULTATS EN EL PROCESSAMENT DE LA INFORMACIÓ	Es fixa en la informació visual de l'activitat.					
	Té dificultats per seguir les instruccions verbals.					
	No comprèn la idea principal de la situació o esdeveniment a interpretar.					
	Té dificultats per identificar la idea general de la situació representada.					
	Construeix una història o explicació centrada en una part.					
	Destaca els petits detalls de la situació.					
	Té dificultats en comprendre els aspectes abstractes (emocions).					
	Té dificultats en comprendre les preguntes obertes.					
	Té dificultats en comprendre els dobles sentits.					
	Té dificultats en comprendre les bromes.					
DIFICULTATS EN LA TEORIA DE LA MENT (Inflexibilitat cognitiva)	Confon la fantasia i la realitat.					
	Té manca d'empatia.					
	Té dificultats en identificar i reconèixer les seves emocions.					
	Té dificultats en reconèixer les emocions dels companys.					
	No percep els signes corporals, gestuals i facials que indiquen emocions o sentiments.					
	Té dificultats per reaccionar adequadament en situacions socials concretes (falta d'empatia cognitiva).					
	No accepta les emocions o idees dels altres, només les seves.					
	Li costa entendre les idees de l'altre company.					
	No accepta els canvis d'opinió dels companys.					
	Vol tenir sempre la raó.					

	Li costa demanar perdó, no reconeix que s'equivoca.					
	Concep els fets o esdeveniments com binaris (les respostes són extremistes, sense punt entremig).					
DIFICULTATS DE GESTIÓ EMOCIONAL	Observem conductes repetitives quan parla com (signe d'ansietat i angoixa social): mossegar-se les ungles, agafar-se la pell, pessigar-se, fregar-se les mans, pegar-se a les cames, netejar-se la gola constantment.					
	Reacciona de forma desproporcionada quan els companys no estan d'acord amb el que explica.					
	Té reaccions emocionals desproporcionades i poc ajustades a la situació que s'explica.					
	No sap expressar les emocions que sent o experimenta quan recorda una experiència.					
Valoracions/ Conclusions:						

1.4 GUIA PER LA INTERPRETACIÓ DE RESULTATS

El docent ha de valorar la freqüència de la presència de conductes, atès que la majoria d'indicadors d'observació poden ser freqüents en qualsevol infant. La freqüència d'aparició d'aquestes és el que ens indicarà si són senyals d'una possible alumna TEA emmascarada.

Cal destacar que hi ha conductes que són més probables d'aparèixer en una alumna TEA. Per aquesta raó, s'han assenyalat en negreta les conductes més recurrents en el diagnòstic del TEA en el gènere femení. Així doncs, l'observació de diversos indicadors destacats en la nena, també és senyal d'una possible alumna TEA.

Cal recordar que perquè una alumna sigui sospita d'un TEA ocult, ha d'haver-hi una afectació en dos àmbits del desenvolupament: l'àmbit comunicatiu i social; i la presència de conductes repetitives i estereotipades. Aquest fet és un criteri clau pel diagnòstic del TEA segons el DSM-V. Així doncs, aquest instrument també acull aquest criteri per la sospita d'un cas TEA emmascarat.

Seguint amb la mateixa idea, en els instruments d'observació i interpretació desenvolupats trobem una distinció per colors dels dos àmbits afectats. Les dimensions ombrejades amb roses i liles, pertanyen a l'àmbit comunicatiu i relacional. En canvi, les dimensions de color blau i taronja són de l'àmbit d'inflexibilitat cognitiva i conductes repetitives.

El DSM-V estableix que pel diagnòstic d'un infant TEA hi ha de (American Psychiatric Association, 2014):

- Manifestar dificultats o deficiències persistents en totes les dimensions destacades de la comunicació social i la interacció social en diversos contextos.
- Presenta afectació en dues dimensions relacionades amb la presència de patrons repetitius i restrictius de conductes, activitats i interessos.

Per tant, en el cas d'obtenir els següents resultats en la interpretació conductual i de les observacions, ens trobarem davant un possible cas de sospita d'una nena TEA oculta.

Interpretació dels resultats focalitzant en els indicadors clau

SITUACIÓ DE JOC LLIURE AL PATI				
Nombre d'indicadors clau				Categorització dels resultats
Àmbit comunicatiu i relacional.	Escala de registre	Àmbit de conductes repetitives i inflexibilitat cognitiva.	Escala de registre	
5 o més indicadors clau	Sovint	3 o més indicadors clau	Sempre	Possible cas TEA
	Sempre		Sovint	
	Sempre		Sempre	

SITUACIÓ DE JOC SIMBÒLIC				
Nombre d'indicadors clau				Categorització dels resultats
Àmbit comunicatiu i relacional.	Escala de registre	Àmbit de conductes repetitives i inflexibilitat cognitiva.	Escala de registre	
	Sovint		Sempre	Possible cas TEA

7 o més indicadors clau	Sempre	3 o més indicadors clau	Sovint	
	Sempre		Sempre	

SITUACIÓ DE ACTIVITATS COOPERATIVES				
Nombre d'indicadors clau				Categorització dels resultats
Àmbit comunicatiu i relacional.	Escala de registre	Àmbit de conductes repetitives i inflexibilitat cognitiva.	Escala de registre	
9 o més indicadors clau	Sovint	3 o més indicadors clau	Sempre	Possible cas TEA
	Sempre		Sovint	
	Sempre		Sempre	

SITUACIÓ D'ACTIVITATS D'INTERPRETACIÓ				
Nombre d'indicadors clau				Categorització dels resultats
Àmbit comunicatiu i relacional.	Escala de registre	Àmbit de conductes repetitives i inflexibilitat cognitiva.	Escala de registre	
5 o més indicadors clau	Sovint	6 o més indicadors clau	Sempre	Possible cas TEA
	Sempre		Sovint	
	Sempre		Sempre	

Interpretació dels resultats focalitzant en el total d'indicadors

També podem fer una lectura dels resultats fixant-nos en tots els resultats i indicadors, deixant de banda els indicadors clau. En el cas de trobar els següents resultats ens trobarem davant un possible cas de sospita:

SITUACIÓ DE JOC LLIURE AL PATI				
Nombre d'indicadors				Categorització dels resultats
Àmbit comunicatiu i relacional.	Escala de registre	Àmbit de conductes repetitives i inflexibilitat cognitiva.	Escala de registre	
	Sovint		Sempre	Possible cas TEA

15 indicadors o més	Sempre	6 indicadors o més	Sovint	
	Sempre		Sempre	

SITUACIÓ DE JOC SIMBÒLIC				
Nombre d'indicadors				Categorització dels resultats
Àmbit comunicatiu i relacional.	Escala de registre	Àmbit de conductes repetitives i inflexibilitat cognitiva.	Escala de registre	
18 indicadors o més	Sovint Sempre Sempre	9 indicadors o més	Sempre Sovint Sempre	Possible cas TEA

SITUACIÓ D'ACTIVITATS COOPERATIVES				
Nombre d'indicadors				Categorització dels resultats
Àmbit comunicatiu i relacional.	Escala de registre	Àmbit de conductes repetitives i inflexibilitat cognitiva.	Escala de registre	
21 indicadors o més	Sovint Sempre Sempre	13 indicadors o més	Sempre Sovint Sempre	Possible cas TEA

SITUACIÓ D'ACTIVITATS D'INTERPRETACIÓ				
Nombre d'indicadors				Categorització dels resultats
Àmbit comunicatiu i relacional.	Escala de registre	Àmbit de conductes repetitives i inflexibilitat cognitiva.	Escala de registre	
6 indicadors o més	Sovint Sempre Sempre	10 indicadors o més	Sempre Sovint Sempre	Possible cas TEA

En el cas d'obtenir els resultats exposats anteriorment, caldrà compartir la situació amb l'equip directiu, la mestra d'atenció a la diversitat, i si fos necessari recórrer a una observació de l'alumne per experts.

En addició, cal assenyalar que si s'obtenen resultats divergents als esmentats a l'anterior, ens podem trobar amb dues situacions: no sospita de TEA ocult o presenta algunes conductes de sospita. En ambdós casos, continuar atent i observant les conductes que presenta la nena.

Podem assenyalar que no hi ha sospita d'un TEA ocult quan:

SITUACIÓ DE JOC LLIURE AL PATI						
Nombre d'indicadors						Categorització dels resultats
Àmbit comunicatiu i relacional.		Escala de registre	Àmbit de conductes repetitives i inflexibilitat cognitiva.		Escala de registre	
0 – 4 indicadors clau	0 – 10 indicadors	Tots (Mai, poques vegades, alguna vegada, sovint, sempre)	0 – 2 indicadors clau	0 – 4 indicadors	Tots (Mai, poques vegades, alguna vegada, sovint, sempre)	No hi ha sospita

SITUACIÓ DE JOC SIMBÒLIC						
Nombre d'indicadors						Categorització dels resultats
Àmbit comunicatiu i relacional.		Escala de registre	Àmbit de conductes repetitives i inflexibilitat cognitiva.		Escala de registre	
0 – 6 indicadors clau	0 – 17 indicadors	Tots (Mai, poques vegades, alguna vegada, sovint, sempre)	0 – 2 indicadors clau	0 – 8 indicadors	Tots (Mai, poques vegades, alguna vegada, sovint, sempre)	No hi ha sospita

SITUACIÓ D'ACTIVITATS COOPERATIVES						
Nombre d'indicadors						Categorització dels resultats
Àmbit comunicatiu i relacional.		Escala de registre	Àmbit de conductes repetitives i inflexibilitat cognitiva.		Escala de registre	

0 – 8 indicadors clau	0 – 20 indicadors	Tots (Mai, poques vegades, alguna vegada, sovint, sempre)	0 – 2 indicadors clau	0 – 12 indicadors	Tots (Mai, poques vegades, alguna vegada, sovint, sempre)	No hi ha sospita
--------------------------------------	----------------------	---	--------------------------------------	----------------------	---	-----------------------------

SITUACIÓ D'ACTIVITATS D'INTERPRETACIÓ						
Nombre d'indicadors						Categorització dels resultats
Àmbit comunicatiu i relacional.		Escala de registre	Àmbit de conductes repetitives i inflexibilitat cognitiva.		Escala de registre	
0 – 4 indicadors clau	0 – 5 indicadors	Tots (Mai, poques vegades, alguna vegada, sovint, sempre)	0 – 5 indicadors clau	0 – 9 indicadors	Tots (Mai, poques vegades, alguna vegada, sovint, sempre)	No hi ha sospita

Per últim, també ens podem trobar amb la possibilitat que l'infant presenti exclusivament una afectació a un dels àmbits. Caldrà parar atenció si ens trobem amb els següents resultats de l'observació:

SITUACIÓ DE JOC LLIURE AL PATI						
Nombre d'indicadors						Categorització dels resultats
Àmbit comunicatiu i relacional.		Escala de registre	Àmbit de conductes repetitives i inflexibilitat cognitiva.		Escala de registre	
5 o més indicadors clau	15 indicadors o més	Sempre	0 – 2 indicadors clau	0 – 4 indicadors	Mai/Poques vegades	Possible cas de dificultats del llenguatge
0 – 4 indicadors clau	0 – 10 indicadors	Mai/Poques vegades	3 o més indicadors clau	6 indicadors o més	Sempre	Possible cas de: Trastorn Obsessiu Compulsiu (TOC), Trastorn del dèficit

						d'atenció i hiperactivitat (TDAH) o Trastorn Conductual (TC)
--	--	--	--	--	--	--

SITUACIÓ DE JOC SIMBÒLIC						
Nombre d'indicadors						Categorització dels resultats
Àmbit comunicatiu i relacional.		Escala de registre	Àmbit de conductes repetitives i inflexibilitat cognitiva.		Escala de registre	
7 o més indicadors clau	18 indicadors o més	Sempre	0 – 2 indicadors clau	0 – 8 indicadors	Mai/Poques vegades	Possible cas de dificultats del llenguatge
0 – 6 indicadors clau	0 – 17 indicadors	Mai/Poques vegades	4 o més indicadors clau	9 indicadors o més	Sempre	Possible cas de: Trastorn Obsessiu Compulsiu (TOC), Trastorn del dèficit d'atenció i hiperactivitat (TDAH) o Trastorn Conductual (TC)

SITUACIÓ D'ACTIVITATS COOPERATIVES						
Nombre d'indicadors						Categorització dels resultats
Àmbit comunicatiu i relacional.		Escala de registre	Àmbit de conductes repetitives i inflexibilitat cognitiva.		Escala de registre	
9 o més indicadors clau	21 indicadors o més	Sempre	0 – 2 indicadors clau	0 – 12 indicadors	Mai/Poques vegades	Possible cas de dificultats del llenguatge
0 – 8 indicadors clau	0 – 20 indicadors	Mai/Poques vegades	3 o més indicadors clau	13 indicadors o més	Sempre	Possible cas de: Trastorn Obsessiu Compulsiu (TOC), Trastorn del dèficit d'atenció i

						hiperactivitat (TDAH) o Trastorn Conductual (TC)
--	--	--	--	--	--	--

SITUACIÓ D'ACTIVITATS D'INTERPRETACIÓ						
Nombre d'indicadors						Categorització dels resultats
Àmbit comunicatiu i relacional.		Escala de registre	Àmbit de conductes repetitives i inflexibilitat cognitiva.		Escala de registre	
5 o més indicadors clau	6 indicadors o més	Sempre	0 – 5 indicadors clau	0 – 9 indicadors	Mai/Poques vegades	Possible cas de dificultats del llenguatge
0 – 4 indicadors clau	0 – 5 indicadors	Mai/Poques vegades	6 o més indicadors clau	10 indicadors o més	Sempre	Possible cas de: Trastorn Obsessiu Compulsiu (TOC), Trastorn del dèficit d'atenció i hiperactivitat (TDAH) o Trastorn Conductual (TC)

Davant aquests resultats caldrà compartir la situació amb l'equip directiu, la mestra d'atenció a la diversitat, i si fos necessari recórrer a una observació de l'alumne per experts.

Annex 2. PREGUNTES DE LES ENTREVISTES

2.1 Interrogants per l'entrevista a la psicòloga general sanitària i de suport educatiu; i i al director del CRETDIC

- Què opines de la temàtica i la intenció del TFG?
- Quins beneficis pot aportar a la comunitat educativa? Pot ser una eina que hi tingui cabuda en el marc educatiu actual?
- Quines situacions es podrien desenvolupar a les aules per observar el mecanisme d'emascament de les nenes TEA? Consideres que les estones de pati, el joc simbòlic, i les activitats imaginatives i creatives són bones situacions per observar les mancances de nenes TEA invisibles? S'hi podrien afegir més situacions del dia a dia a l'aula que permetessin observar actituds que ens facin encendre els senyals d'alarma? Quines?
- Què opines del llistat de conductes de les nenes TEA? Podria ser útil per utilitzar-lo en situacions que els docents poden crear en una aula?
- Hi ha algun criteri o simptomatologia a afegir al llistat? I algun criteri que no és del tot correcte?

2.2 Preguntes per l'entrevista a la psicopedagoga experta en conducta infantil amb TEA.

- Davant la teva experiència, quines són les conductes que consideres clau per diagnosticar una nena TEA sense Discapacitat Intel·lectual? Quins són els requisits per a tu, els que et fan saltar les alarmes?
- Quines són les conductes que es presenten amb més freqüència? Les més probables de detectar?
- Del llistat de conductes i simptomatologia, quina és més pròpia del gènere masculí i no és freqüent en el femení?
- Les estones lliures del pati o el joc simbòlic amb nines poden ser situacions que permetin als docents identificar el mecanisme de camuflatge de les nenes TEA. Com creus que s'hauria de plantejar la situació? Quins criteris hauríem de tenir en compte? Quins són els moments clau que ens permetrien veure aquest mecanisme? Saps d'alguna altra situació que ens permetria observar-ho? Quina?

2.3 Preguntes per l'entrevista amb la psicòloga sanitària infantil i juvenil especialitzada en TEA i dones.

- Quines situacions es podrien desenvolupar a les aules per observar el mecanisme d'emascarament de les nenes TEA?
- Consideres que les estones de pati, el joc simbòlic, i les activitats imaginatives i creatives són bones situacions per observar les mancances de nenes TEA invisibles?
- S'hi podrien afegir més situacions del dia a dia a l'aula que permetessin observar actituds i dificultats d'aquestes nenes TEA, que ens facin encendre els senyals d'alarma a un docent? Quines?
- Què opines del llistat de les possibles expressions conductuals de nenes amb TEA?
- Quines són les característiques més comunes que podem trobar en el perfil femení TEA? I les menys presents?
- Podríem crear situacions a l'aula per identificar o detectar algun senyal d'alarma que apareix a la check-list? Quines? En quines conductes ens hauríem de fixar? (Per exemple, sé que el joc lliure pot permetre observar conductes repetitives i la nena tindrà tendència a sempre desenvolupar el mateix joc, o a estar més temps preparant el joc que jugant-hi). El llenguatge de les alumnes en el joc també ens pot donar senyals?

Annex 3. QÜESTIONS PER LA VALIDACIÓ DEL PRODUCTE

- La forma de registre observacional és binària. No obstant això, tinc dubtes sobre la forma escollida. Quina és la forma de registre més adient? Binària (Sí/No)? De freqüència (Mai, poques vegades, alguna vegada, sovint, sempre)? Em recomanes alguna?
- Podries assenyalar-me quines són les expressions conductuals més repetides o presents en tots els teus casos TEA amb nenes?
- Hi ha expressions conductuals clau per a cada situació que pugui destacar com a indicador rellevant de sospita?
- Detectes alguna incoherència en l'eina? Quina?
- Consideres que hi falta algun element a l'eina?
- Quines millores proposaries a l'eina?
- Consideres que pot ser una eina útil i funcional pels centres educatius?

Annex 4. EVOLUCIÓ DEL PRODUCTE

4.1 Primera versió del producte: *Check-list* de conductes de nenes TEA.

PROBLEMES DE RELACIONS SOCIAL, COMUNICACIÓ I LLENGUATGE		
Reciprocitat socioemocional	Dificultats en el llenguatge	<p>Pot tenir el llenguatge afectat.</p> <p>Pot tenir un llenguatge molt ric i expressiu.</p> <p>Sovint té una capacitat de lectura avançada.</p> <p>Aprèn guions amb èxit.</p> <p>Parla robòtica i amb falta d'emoció (entonació, to, volum i velocitat sempre és la mateixa, no varia.)</p> <p>Fa moltes pauses per pensar el que vol dir.</p> <p>Discurs o conversa pobre o col·loquial.</p> <p>És atesa pel CREDA amb teràpia logopèdica per la parla.</p>
	Dificultats en l'acte comunicatiu	<p>Mutisme/ Mutisme selectiu.</p> <p>Dificultats per seguir les instruccions verbals.</p> <p>Participació en interaccions socials, però no pren la iniciativa.</p> <p>Si té iniciativa en interaccionar és per demanda personal, per interessos personals.</p> <p>Dificultats de comprensió d'aspectes abstractes.</p> <p>Dificultats en comprendre les preguntes obertes.</p> <p>Comprensió de les coses literal, no entén els doble sentits.</p> <p>Interacció social la deixa exhausta.</p> <p>Necessitat de tenir sempre la raó.</p> <p>Estudien als altres de forma analítica</p> <p>Mira de forma repetida comportaments dels altres en pel·lícules o al pati, imitació del què veu.</p> <p>Falta d'espontaneïtat (perquè està imitant altres, no és ella mateixa).</p> <p>Evita les demandes comunicatives</p> <p>Dificultats en la reciprocitat de la conversa: pregunta poc l'opinió de l'altre, parla sense mirar si l'altre escolta, escolta sense fer comentaris d'interès, parla per torns i amb monòlegs.</p>
	Dificultats en l'atenció conjunta	<p>No té intencions verbals.</p> <p>Dificultats per fer demandes als altres.</p> <p>Ús materialista de les persones (els tracta com objectes).</p> <p>Rebutja el joc amb els altres.</p> <p>No hi ha iniciació de la conversació.</p>

		<p>Reticent a respondre preguntes de classe.</p> <p>Li agrada parlar d'un tema molt particular, però molt real.</p> <p>Interacció conjunta més analítica que intuïtiva. (compensació i mecanisme d'emascament).</p> <p>Manca d'interès en les activitats de l'aula.</p> <p>Passiva i/o resistent al treball de l'aula o debats grupals.</p> <p>Poc interès/motivació en relacions amb iguals, degut a possibles fracassos anteriors.</p>
<p>Alteració de comportaments no verbals que regulen la interacció</p>	<p>Ús de llenguatge no verbal</p>	<p>Dificultats en comprendre les expressions facials.</p> <p>Dificultats per associar una expressió facial a emocions.</p> <p>Dificultats per acompanyar el discurs amb expressions facials.</p> <p>Dificultats per acompanyar les respostes adequades amb gestos.</p> <p>Contacte visual inapropiat: mirada estranya, no modulada o fixa, mira a parts de la cara com la boca, l'orella o el coll; o la manté fixa en objectes del interlocutor amb el que conversa.</p> <p>Incapacitat de triangulació facial.</p> <p>Riure inapropiat o falta de somriure com intercanvi social.</p> <p>Ús de gestos inadequats a la situació.</p> <p>Poc ús de gestos convencionals (adéu amb la mà, sí amb el cap, etc.)</p> <p>Expressivitat rígida. Tenen expressions corporals estilitzades, artificioses i molt expressives, però sempre són les mateixes. Aquestes són adquirides o copiades.</p>
	<p>Ús estereotipat i repetitiu del llenguatge.</p>	<p>Ús excessius de frases de valors (normalment ecològies adquirides de TV o llibres).</p> <p>Practica aquella conducta o gestos que ha vist (mecanisme d'imitació i emascament).</p> <p>Ecològies immediates o diferides.</p> <p>Parla d'ella mateixa en segona o tercera persona.</p> <p>Ús de llenguatge excessivament formal perquè li ha cridat l'atenció i l'incorpora en el llenguatge quotidià.</p>
<p>Problemes de desenvolupament, manteniment i comprensió de les relacions.</p>	<p>Dificultats en les relacions amb els iguals (Amistats)</p>	<p>Pot fer amics, però té dificultats per mantenir més d'un/a.</p> <p>No té millor amic/amiga</p> <p>Només té una o dues amistats intenses</p> <p>S'aferra a una persona sola, que l'ajuda a entendre el món.</p>

		<p>Acostuma a controlar i manar (considerada manaire) Acostuma a estar sola i té un amic imaginari. Es riuen d'ella i els companys de classe l'assetgen. Rebutjada socialment per la seva intensitat. Propensa a ser intimidada. Es pot veure com la "mascota del professor" És tímida i passiva, va de grup en grup. No encaixa amb cap grup d'amistats a la classe. Es queda al marge de les activitats socials de la classe. Prefereix jugar amb nens que amb nenes. Prefereix jugar amb nens més petits que amb els iguals. Adopta el rol de mare i cuidadora de les nenes petites. Busca i/o prefereix la companyia d'adults o educadors durant tot el dia. Dificultat per resoldre problemes que es presenten en el joc o relacions socials, no sap com fer-ho. Quan perd un amic ho viu com un fet catastròfic. Poques estratègies per la interacció amb els iguals.</p>
	Incomprensió de les normes socials	<p>Dificultat per respectar les normes socials bàsiques (respectar torns, demanar coses a la resta, etc.). No reconeix les figures autoritàries. Comportaments inadequats amb les figures autoritàries (grolleres amb els docents). Corregeix als professors o companys quan s'equivoquen socialment. Si s'equivoca en actitud social, demana perdó. Demana disculpes de forma excessiva: apaivagar els altres. No sap ser una nena, comportar-se com a tal. Acostuma a tenir una mirada diferent dels esdeveniments, diferents a la resta. Sempre et dona la seva opinió. Sentit de justícia elevat. Adhesió a les regles.</p>

PROBLEMES DE PATRONS RESTRICTIUS I REPETITIVS DE COMPORTAMENT

Conductes estereotipades i repetitives	<p>Moviments i conductes estranyes repetitives: Es mossega les ungles S'agafa la pell Es frega les mans Camina d'una forma determinada. Es neteja la gola</p>
---	--

	<p>Moviments i conductes repetitives perquè practica la conducta que ha vist en els altres.</p> <p>Presenta dificultats en el traç motriu, sobretot a l'hora de caminar i la coordinació òculo-manual.</p> <p>Observació i còpia del comportament (com un guió repetitiu).</p>	
<p>Monotonia, inflexibilitat, rutines o patrons ritualitzats de comportaments.</p>	<p>Tasques executives</p>	<p>Dificultats acadèmiques: lentitud, problemes d'adaptacions a canvis, professors, aules, dificultats per elaborar plans d'estudi i seqüències, desmotivació, no capta la idea principal d'un text i selecció d'informació rellevant.</p> <p>Dificultat per començar a treballar les lliçons.</p> <p>Dificultats per aturar en una feina inacabada.</p> <p>Dificultats amb els canvis o transicions</p> <p>Dificultats amb els deures.</p> <p>Dificultat per mantenir l'atenció en les activitats</p> <p>Oblidada i/o desorganitzada.</p> <p>Dificultats per els conceptes abstractes.</p> <p>Facilitat amb les activitats mecàniques.</p> <p>Poden presentar un ritme d'aprenentatge lent.</p>
	<p>Inflexibilitat</p>	<p>Concep els fets com binaris. Sempre vol que les coses siguin certes o que siguin d'extrem (blanc o negre, no possibilitat de girs).</p> <p>Necessitat de sempre tenir raó.</p> <p>Perfeccionista i amb altes expectatives. Pot passar molt de temps treballant per aconseguir-ho per por al fracàs.</p> <p>Esgotament mental.</p> <p>Estudiant model (treballs molt bons).</p> <p>Obsessiva en organitzar les coses sense parar.</p> <p>Necessitat de seguir sempre el mateix ordre i la mateixa rutina.</p>
	<p>Patrons ritualitzats de comportaments</p>	<p>Fer sempre les mateixes activitats i coses de forma repetitiva o de la mateixa manera.</p> <p>Dificultats amb el joc.</p> <ul style="list-style-type: none"> -Alinear les joguines, enlloc de jugar de forma imaginativa. -Juga per practicar la conducta que ha vist i no per diversió. -Problemes per portar a terme un joc funcional i simbòlic -Pot desenvolupar joc simbòlic que pot semblar coherent, però presenta conductes obsessives. -Tendència a passar la major part del temps "configurant" l'escena en lloc de jugar-hi. -Joc més analític que intuïtiu.

		<p>-Confusió entre fantasia-realitat.</p> <p>-Imitació del joc exactament com juguen els altres sense entendre'l.</p> <p>Té l'habilitat de persistir en quelcom.</p> <p>Ansietat quan es separa dels pares o cuidadors (absència permanència de l'objecte).</p>
<p>Interessos restringits i fixes anòmals en intensitat i focus d'interès</p>	<p>Interessos intensos restringits i específics en llibres, nines, animals, celebritats, moda, etc.</p> <p>Interessos repetitius i intensos, però poc imaginatius.</p> <p>Li agrada parlar d'un tema molt particular, però molt real.</p> <p>Li encanten els llibres, sempre submergida a la lectura. Sobretot la fantasia.</p> <p>Prefereix anar a la biblioteca abans que al pati.</p> <p>Al pati prefereix fer activitats per respondre els seus dubtes que interaccionar i jugar amb companyes.</p> <p>Pot tenir una vida imaginària i fantàstica molt rica.</p> <p>Coneixements profunds especialitzats que li donen un gran plaer.</p> <p>Manca d'interès en les lliçons de classe.</p> <p>Fort sentit de la justícia.</p> <p>Manca d'interès pel que els interessa a les seves companyes o el seu joc típic.</p> <p>Tendència a jugar rols adults.</p> <p>Tendència a passar la major part del temps "configurant" l'escena en lloc de jugar-hi.</p> <p>Preocupació per parts dels objectes més que per la seva totalitat.</p>	
<p>Hiper o hiporeactivitat estímuls sensorials.</p>	<p>Captació dels estímuls diferent: gust, tacte, soroll, llum.</p> <p>No li agrada que se li raspallin o li rentin els cabells.</p> <p>No li agraden els assecadors de mans</p> <p>És sensible a la roba</p> <p>És reticent a abraçades i petons</p> <p>Cal avisar quan algú va a tocar-la.</p> <p>Higiene personal pobre.</p> <p>Preferències alimentàries i/o dieta limitada.</p> <p>Sensible a les textures dels aliments.</p> <p>Troba satisfacció en algunes experiències sensorials.</p> <p>Estimulació sensorial.</p> <p>Sensibilitat auditiva.</p> <p>Sensibilitat visual.</p>	

PROBLEMES DE DESENVOLUPAMENT PSICOLÒGIC I PERSONALITAT

<p>Maduresa personal</p>	<p>Diferent als companys de classe i se n'adona.</p> <p>Immaduresa o excessiva maduresa en relació als seus companys.</p> <p>Necessita un objecte de confiança per estar segura.</p>
<p>Doble personalitat</p>	<p>Es comporta totalment diferent a l'escola que a casa ("a casa com un dimoni</p>

	<p>a l'escola com un àngel").</p> <p>Té dificultats per encarar el món pel matí.</p> <p>Molt esforç per encaixar a l'escola, esgotament a casa. (Necessita recuperar-se sola).</p> <p>Intenta encaixar però no té èxit.</p> <p>Exhausta i inestable emocionalment a casa (lloc segur).</p>
Comorbiditat amb dificultats psicològiques	<p>Alts nivells d'ansietat (angoixa i atacs de pànic).</p> <p>Baixa tolerància a la frustració: moltes dificultats per acceptar el no, l'espera o els límits.</p> <p>Pèrdua d'habilitats o regressions.</p> <p>Diagnòstic de trastorn mental i problemes salut: trastorn d'ansietat, depressió, TOC, autolesions, trastorns alimentaris, trastorn límit de personalitat.</p> <p>Dificultats i trastorns del son.</p> <p>Alta comorbiditat amb TDAH.</p>
Inestabilitat emocional	<p>Molesta per raons trivials.</p> <p>Vivència dels sentiments de forma catastròfica.</p> <p>Col·lapse o saturació, mostrant-se agressiva o cridant.</p> <p>Aïllament o tancament en sí mateixa: silenciosa, posant el cap al escriptori, evitant les interaccions, mirada en blanc, mirant al no res, entre altres.</p> <p>Emocions intenses sovint observades pel plor.</p> <p>Immaduresa emocional o reaccions emocionals desproporcionades i poc ajustades a les situacions.</p> <p>Falta d'autoestima.</p>
Identitat personal	<p>Manca de sentit en la identitat personal.</p> <p>No estan segures de descriure's interiorment.</p> <p>Avergonyiment d'elles mateixes.</p> <p>Només es poden descriure físicament.</p> <p>Actuen perquè és el que els altres esperen d'ella (assumir rols femenins sense entendre el perquè)</p>
Identitat sexual i identitat de gènere	<p>Incertesa de gènere.</p> <p>Pot rebutjar la roba femenina per anar còmoda.</p> <p>No té interès en pentinar-se i maquillar-se.</p> <p>Noia masculinitzada (<i>Tomboy type</i>).</p> <p>Lluita pels ideals de llibertat i les limitacions socials.</p>

4.2 Segona versió del producte: descripció de 4 situacions i instruments observacionals.

Situació 1: Joc lliure al pati

JOC LLIURE AL PATI

Consisteix a oferir un espai de joc en un entorn sense cap estructuració ni organització espacial. Un bon espai per aquesta activitat seria les estones d'esbarjo al pati. El joc lliure al pati és on es dona la socialització entre iguals sense mediació de l'adult. Per aquesta raó, també són un espai adient per observar les dificultats relacionals, comunicatives i organitzatives dels infants amb TEA.

Per una observació de les conductes emmascarades de nenes TEA al pati, hauríem de tenir clara una premissa: la falta de previsió i anticipació del desenvolupament d'aquest joc lliure és el que permet el desemmascarament. Així doncs, no hem d'anticipar-les l'espai del qual disposaran ni el material de joc.

Una segona premissa és que l'inici de l'observació coincideixi amb un trencament de la dinàmica de la gestió de les estones de l'esbarjo. Per exemple estar tot un mes amb una organització de jocs dirigits en espais concrets del pati. El mes següent, començar l'observació amb el joc lliure. Aquest canvi de funcionament i organització del joc i el grup d'infants s'hauria de fer sense previ avís.

L'observació de les dinàmiques de joc i l'expressió conductual de les nenes, s'haurà d'efectuar durant un **mínim d'una setmana**. Així, podem observar patrons repetitius d'expressió conductual claus per la identificació de senyals d'alarma.

Per l'observació tenim **dos instruments**: la **pauta d'observació directa** i la **pauta d'interpretació conductual**. El primer instrument és aquell material que s'utilitza en l'escena d'observació. Es tracta d'una eina d'observació de conductes en la situació concreta. El segon instrument es tracta d'una eina que permet a la docent fer una anàlisi més profunda de l'expressió conductual de la nena, el qual es pot realitzar amb certes interpretacions del mateix educador.

PAUTA D'OBSERVACIÓ DIRECTA			
Dia d'observació:		Nº d'observacions fetes:	
DIMENSIÓ AFECTADA	INDICADOR CONDUCTUAL	SÍ	NO
DIFICULTATS EN LES RELACIONS AMB ELS IGUALS	Es relaciona només amb una o dues amistats.		
	Juga sola i de forma aïllada.		
	Es mou de grup en grup durant l'estona de joc.		
	Es passa l'estona observant com juguen els altres.		
	Controla i mana els altres.		
	En un conflicte, vol tenir la raó.		
	Demana disculpes de forma excessiva.		
INCOMPREENSIÓ DE LES NORMES SOCIALS	Interacciona poc amb els companys.		
	No se salta les regles del joc.		
	S'enfada si els companys fan trampes.		
	No respecta els torns de paraula.		
DIFICULTATS EN LA RECIPROCIAT DE LA CONVERSA	No demana el material als companys.		
	Respon amb monosíl·labs.		
	Parla fent monòlegs.		
	Parla d'un tema molt particular i concret tota l'estona.		
ÚS ESTEREOTIPAT I REPETITIU DEL LENGUATGE	Escolta els companys sense fer ús d'indicadors corporals de reciprocitat.		
	Fa ecolàlies.		
DIFICULTATS AMB L'ÚS DEL LENGUATGE NO VERBAL EN LA INTERACCIÓ	Es mou de forma rígida, com si fos un robot.		
	Mira a terra quan parla amb els companys.		
	Riu de forma inapropiada (molt exagerada o escridassant).		
CONDUCTES ESTEREOTIPADES I REPETITIVES EN EL JOC	Té dificultats en la coordinació del cos.		
	Alinea les joguines en lloc de jugar de forma imaginativa.		
	Observa com juguen els altres.		
DIFICULTATS DE GESTIÓ EMOCIONAL	Imita com juguen els altres (com si fos un guió).		
	Fa conductes repetitives: mossegar-se les ungles, agafar-se la pell, pessigar-se, fregar-se les mans, pegar-se a les cames, netejar-se la gola constantment.		
	Reacciona de forma desproporcionada quan els companys li diuen que no, ha d'esperar o li marquen límits.		
	Reacciona emocionalment de forma desproporcionada i poc ajustada en els conflictes durant el joc.		
Altres observacions:			
Està en conflicte amb els companys constantment.			

INSTRUMENT EXTENS D'INTERPRETACIÓ CONDUCTUAL			
DIMENSIÓ AFECTADA	INDICADOR CONDUCTUAL	SÍ	NO
DIFICULTATS EN LES RELACIONS AMB ELS IGUALS	Es relaciona només amb una o dues amistats.		
	Juga sola i de forma aïllada.		
	Es mou de grup en grup durant l'estona de joc.		
	Es passa l'estona observant com juguen els altres.		
	Controla i mana els altres.		
	En un conflicte, vol tenir la raó.		
	En un conflicte, li costa entendre les idees de l'altre company.		
	Li costa demanar perdó.		
	Demana disculpes de forma excessiva.		
	Els companys li fan bromes constantment.		
	Interacciona poc amb els companys (escassa iniciativa social).		
INCOMPREENSIÓ DE LES NORMES SOCIALS	No respecta els nivells d'intimitat espacial.		
	Mai se salta les regles.		
	S'enfada si els companys fan trampes.		
	S'enfada davant les injustícies.		
	Té dificultats per respectar les normes socials bàsiques.		
	No respecta els torns de paraula.		
	No demana el material als companys, l'agafa sense demanar permís.		
No demana bé el material als companys (sense el si us plau ni gràcies, utilitza formes grolleres).			
DIFICULTATS EN LA RECIPROCIATAT DE LA CONVERSA	Respon amb monosíl·labs.		
	Parla sense mirar si els companys l'escolten.		
	Escolta els companys sense fer comentaris ni acompanyament corporal per indicar que segueix la conversa.		
	Quan parla sembla que faci monòlegs.		
	Li agrada parlar d'un tema molt particular i concret tota l'estona.		
ÚS ESTEREOTIPAT I REPETITIU DEL LLENGUATGE	Fa ús d'ecolàlies immediates dels seus companys.		
	Fa ús de frases de valors adquirides de la millor amiga, el personatge preferit de dibuixos animats, persona que admira, etc.		
DIFICULTATS AMB L'ÚS DEL LLENGUATGE NO VERBAL EN LA INTERACCIÓ	S'expressa de forma rígida, com si fos un robot.		
	No és capaç de mantenir el contacte visual en interaccionar. Mira a terra.		
	Riu de forma inapropiada (molt exagerada o escridassant).		
	Mostra poca expressivitat facial.		
CONDUCTES ESTEREOTIPEDES I REPETITIVES EN EL JOC	Té dificultats per entendre els gestos convencionals que fan els seus companys durant el joc (adéu amb la mà, sí amb el cap, etc.).		
	Té dificultats en la coordinació del cos.		
	Alinea les joguines en lloc de jugar de forma imaginativa.		
	Observa com juguen els altres i els imita (com si fos un guió).		
	Té conductes obsessives en el joc, sempre reproduïx la mateixa història o seqüència d'esdeveniments.		
	Tendeix a passar la major part del temps "configurant" l'escena en lloc de jugar-hi.		

	Tendeix a jugar rols adults.		
DIFICULTATS DE GESTIÓ EMOCIONAL	Observem conductes repetitives com (signe d'ansietat i angoixa social): mossegar-se les ungles, agafar-se la pell, pessigar-se, fregar-se les mans, pegar-se a les cames, netejar-se la gola constantment.		
	Reacciona de forma desproporcionada quan els companys li diuen que no, ha d'esperar o li marquen límits.		
	Té reaccions emocionals desproporcionades i poc ajustades en els conflictes durant el joc.		
	No entén les emocions o sentiments dels altres quan li ho expressa en un conflicte (Falta d'empatia).		
	No sap expressar les emocions que sent o experimenta durant el joc als companys. (Com per exemple quan quelcom la molesta o l'enfada).		
Valoracions/conclusions:			

Situació 2: Activitats cooperatives

ACTIVITATS COOPERATIVES A L'AULA

Consisteix a oferir una situació d'aprenentatge a l'aula basat en la cooperació amb els altres companys de classe. Les activitats cooperatives consisteixen a fer que tots els membres d'un equip aportin idees individuals per tal de generar una solució grupal conjunta consensuada per mitjà de la parla exploratòria. Aquesta activitat té el plantejament d'aprenentatge amb els iguals, i la figura de l'adult és de medidora en cas d'incidents. La dificultat més gran de les nenes TEA invisibilitzades és la interacció social amb els iguals, atès que no entenen les normes de socialització. Per aquesta raó, aquests són un espai adient per observar les dificultats relacionals, comunicatives i organitzatives dels infants amb TEA.

Per una observació de les conductes emmascarades de nenes TEA en les activitats cooperatives a l'aula amb els companys, hauríem de tenir clara una premissa: hem de proporcionar l'objectiu de la tasca, així com els rols que hi ha d'haver al grup. No obstant això, el grup és el que s'haurà d'organitzar els rols, el temps i les tasques per aconseguir la meta comuna d'aprenentatge. D'aquesta manera podrem observar les seves dificultats comunicatives i organitzatives. A més a més, aquestes activitats cooperatives s'han de programar tenint en compte quines són les persones amb les quals els recolza la nena. Hauríem de fer els grups intentant separar-la d'aquelles persones de referència, per tal d'evitar que estigui sobreprotegida i no tenir una observació real de les seves conductes.

L'observació del funcionament de l'alumna en les activitats cooperatives i la seva expressió conductual, s'haurà d'efectuar durant un **mínim d'un mes**. Això sí, hauríem de fer l'observació després del primer trimestre, atès que tot infant pateix per un període d'adaptació escolar, el qual pot afectar el resultat de l'observació.

Per l'observació tenim **dos instruments**: la **pauta d'observació directa** i l'instrument **d'interpretació conductual extens**. El primer instrument és aquell material que s'utilitza en l'escena d'observació. Es tracta d'una eina d'observació de conductes en la situació concreta. El segon instrument es tracta d'una eina que permet a la docent fer una anàlisi més profunda de l'expressió conductual de la nena, el qual es pot realitzar amb certes interpretacions del mateix educador.

PAUTA D'OBSERVACIÓ DIRECTA			
DIMENSIÓ AFECTADA	INDICADOR CONDUCTUAL	SÍ	NO
DIFICULTATS EN EL LLENGUATGE I L'ACTE COMUNICATIU	Té un llenguatge pobre i col·loquial.		
	Té bona competència lectora.		
	Fa moltes pauses en parlar.		
	Entén les oracions de forma literal.		
	Entén les instruccions verbals després de repetir-li moltes vegades.		
DIFICULTATS EN LES RELACIONS AMB ELS IGUALS	Controla i mana els altres.		
	En resoldre una qüestió, vol tenir la raó.		
	Interacciona poc amb els companys.		
	Observa als companys detingudament, però no interacciona ni participa en la tasca.		
	És passiva durant tota l'activitat cooperativa (no fa res).		
INCOMPREENSIÓ DE LES NORMES SOCIALS	No respecta els torns de paraula.		
	No demana el material als companys.		
	Corregeix els companys constantment.		
	Segueix l'enunciat al peu de la lletra (adhesió a les normes).		
DIFICULTATS EN LA RECIPROCIATAT DE LA CONVERSA	Respon amb monosíl·labs.		
	Parla fent monòlegs.		
	Parla d'un tema molt particular i concret tota l'estona, aliè a l'activitat.		
	No pregunta l'opinió dels companys.		
ÚS ESTEREOTIPAT I REPETITIU DEL LLENGUATGE	Fa ecolàlies.		
	Ús de llenguatge molt formal.		
DIFICULTATS AMB L'ÚS DEL LLENGUATGE NO VERBAL EN LA INTERACCIÓ	Es mou de forma rígida, com si fos un robot.		
	Mira a terra quan parla amb els companys.		
	Riu de forma inapropiada (molt exagerada o escridassant).		
CONDUCTES ESTEREOTIPADES I REPETITIVES	Té dificultats en el traç per la coordinació oculo-manual.		
	Fa conductes repetitives: mossegar-se les ungles, agafar-se la pell, pessigar-se, fregar-se les mans, pegar-se a les cames, netejar-se la gola constantment.		
DIFICULTATS EN	És lenta per resoldre una tasca.		

LES TASQUES EXECUTIVES	Té dificultats d'organització en la tasca.		
	S'obsessiona en primer organitzar les tasques.		
	Segueix un ordre lògic per resoldre les activitats.		
	És desorganitzada amb el material.		
	No accepta els canvis d'exercici, enunciats o opinions.		
	Es distreu constantment.		
DIFICULTATS DE GESTIÓ EMOCIONAL	Reacciona de forma desproporcionada quan els companys li diuen que no, ha d'esperar o li marquen límits.		
	Reacciona emocionalment de forma desproporcionada i poc ajustada quan debaten una solució.		
	S'aïlla i es tanca en si mateixa.		
	Defensa fermament les seves idees.		
Altres observacions:			

INSTRUMENT EXTENS D'INTERPRETACIÓ CONDUCTUAL			
DIMENSIÓ AFECTADA	INDICADOR CONDUCTUAL	SÍ	NO
DIFICULTATS EN EL LLENGUATGE I L'ACTE COMUNICATIU	Té un llenguatge pobre i col·loquial.		
	Té una capacitat de lectura avançada respecte als seus companys.		
	Quan parla fa moltes pauses.		
	Té dificultats en seguir les instruccions verbals.		
	Té dificultats en comprendre els aspectes abstractes.		
	Té dificultats en comprendre les preguntes obertes.		
	Té dificultats en comprendre els dobles sentits.		
	Entén les oracions de forma literal.		
	És atesa pel CREDA amb teràpia logopèdica per la parla.		
	Mutisme durant tota l'activitat.		
DIFICULTATS EN LES RELACIONS AMB ELS IGUALS	Es relaciona només amb una o dues persones.		
	Treballa sola i de forma aïllada.		
	Interacciona poc amb els companys (escassa iniciativa social).		
	Es cansa d'interaccionar amb els companys.		
	Controla i mana els altres.		
	En resoldre una qüestió, vol tenir la raó.		
	Li costa entendre les idees d'un altre company.		
	Observa als companys detingudament, però no interactua ni participa en la tasca.		
És passiva o es queda al marge en les activitats cooperatives (no fa res).			
INCOMPRESIÓ DE LES NORMES SOCIALS	No respecta els nivells d'intimitat espacial.		
	Té dificultats per respectar les normes socials bàsiques.		
	No respecta els torns de paraula.		
	No demana el material als companys, l'agafa sense demanar permís.		
	No demana bé el material als companys (sense el si us plau ni gràcies, utilitza formes grolleres).		
Corregeix els companys constantment.			

	Segueix l'enunciat al peu de la lletra (adhesió a les normes).		
	S'enfada si els companys no segueixen les instruccions de l'activitat.		
DIFICULTATS EN LA RECIPROCIATAT DE LA CONVERSA	Respon amb monosíl·labs.		
	Parla fent monòlegs.		
	Parla sense mirar si els companys l'escolten.		
	Escolta els companys sense fer comentaris ni acompanyament corporal per indicar que segueix la conversa.		
	Li agrada parlar d'un tema molt particular i concret tota l'estona.		
	No pregunta l'opinió dels companys.		
	Manca d'interès en la conversa sobre l'activitat grupal.		
ÚS ESTEREOTIPAT I REPETITIU DEL LLENGUATGE	Fa ús d'ecolòlies immediates dels seus companys.		
	Fa ús de frases de valors adquirides de la millor amiga, el personatge preferit de dibuixos animats, persona que admira, etc.		
	Fa ús de llenguatge molt formal.		
DIFICULTATS AMB L'ÚS DEL LLENGUATGE NO VERBAL EN LA INTERACCIÓ	S'expressa i es mou de forma rígida, com si fos un robot.		
	No és capaç de mantenir el contacte visual en interaccionar. Mira a terra.		
	Riu de forma inapropiada (molt exagerada o escridassant).		
	Mostra poca expressivitat facial.		
	Té dificultats per entendre els gestos convencionals que fan els seus companys durant la resolució de l'activitat (adéu amb la mà, sí amb el cap, etc.).		
CONDUCTES ESTEREOTIPEDES I REPETITIVES	Té dificultats en el traç per la coordinació oculo-manual.		
	Observem conductes repetitives com (signe d'ansietat i angoixa social): mossegar-se les ungles, agafar-se la pell, pessigar-se, fregar-se les mans, pegar-se a les cames, netejar-se la gola constantment.		
DIFICULTATS EN LES TASQUES EXECUTIVES	És lenta per resoldre una tasca.		
	Té dificultats d'organització en la tasca.		
	S'oblida fàcilment de les idees o resposta.		
	És desorganitzada amb el material.		
	S'obsessiona en primer organitzar les coses.		
	Sempre segueix el mateix ordre per resoldre les activitats.		
	Sempre vol tenir el mateix rol dins el grup.		
	És perfeccionista.		
	No accepta els canvis d'exercici o opinions.		
	Li costa posar-se a treballar.		
	Li costa deixar una activitat a mitges, l'ha d'acabar.		
	Es distreu constantment.		
Comorbiditat amb el TDAH			
DIFICULTATS DE GESTIÓ EMOCIONAL	Reacciona de forma desproporcionada quan els companys li diuen que no, ha d'esperar o li marquen límits.		
	Té reaccions emocionals desproporcionades i poc ajustada quan debaten una solució.		
	No entén les emocions dels altres quan li ho expressa en una opinió (Falta d'empatia).		
	No sap expressar les emocions que sent o experimenta durant l'activitat.		

	S'aïlla i es tanca en si mateixa: silenciosa, posant el cap a l'escriptori, evitant les interaccions, mirada en blanc, mirant al no-res, entre altres.		
	Defensa fermament les seves idees.		
	Baixa tolerància a la frustració.		
Valoracions/conclusions:			

Situació 3: Joc simbòlic

SITUACIONS DE JOC SIMBÒLIC

El joc simbòlic és una estratègia en la qual podem observar una gran varietat de dificultats de les nenes TEA emmascarades. En primer lloc, el joc simbòlic requereix les habilitats cognitives com la imitació, la creativitat i imaginació atès que la funció simbòlica implica la capacitat d'imaginar una representació o bé fer que un objecte representi un altre (DeLoache, 2000 a Shaffer i Kipp, 2007). No obstant això, les nenes TEA tendeixen a ser grans imitadores de situacions. Per aquest motiu serà rellevant l'observació del comportament i actituds de les alumnes els primers dies del joc simbòlic, per percebre com interioritzen les normes i formes del joc dels seus companys de classe.

El joc simbòlic és una situació clau observacional atès que implica un ampli ventall d'habilitats. Com a docents hem d'estar atents als indicadors d'aquestes habilitats, les quals ens mostren la forma d'interpretar i representar el món, la forma d'interactuar-hi i les dificultats de socialització. Els principals aspectes que permeten desenvolupar el joc simbòlic és: la funcionalitat del joc, habilitats de planificació del joc i creació d'un guió, habilitats socials com la cooperació, construir un món de fantasia propi, el llenguatge imaginatiu, estratègies per resoldre conflictes amb els companys, habilitats emocionals per expressar sentiments i resoldre conflictes.

Les dues situacions clau per observar aquestes dificultats en el joc simbòlic és el **joc amb nines** i els **racons**. Aquestes són situacions rellevants perquè permeten veure com preparen l'estona del joc, la necessitat de canviar d'espai simbòlic per jugar, la presència de conductes repetitives, les dificultats d'un joc compartit i social amb els companys i la funcionalitat que donen al joc.

L'observació en aquestes situacions hauria de ser durant un període mínim d'un mes, amb la finalitat de poder recollir la freqüència de conductes repetitives durant el joc. Això sí, els primers dies d'observació són claus per determinar si l'alumna està en actitud contemplativa dels companys per adquirir estratègies d'imitació del joc.

Per l'observació tenim **dos instruments**: la **pauta d'observació directa** i la **pauta d'interpretació conductual**. El primer instrument és aquell material que s'utilitza en l'escena d'observació. Es tracta d'una eina d'observació

de conductes en la situació concreta. El segon instrument es tracta d'una eina que permet a la docent fer una anàlisi més profunda de l'expressió conductual de la nena, el qual es pot realitzar amb certes interpretacions del mateix educador.

PAUTA D'OBSERVACIÓ DIRECTA			
DIMENSIÓ AFECTADA	INDICADOR CONDUCTUAL	SÍ	NO
DIFICULTATS EN EL LLENGUATGE I L'ACTE COMUNICATIU	Té un llenguatge pobre i col·loquial.		
	Entén les instruccions verbals després de repetir-li moltes vegades.		
	Entén les oracions de forma literal.		
	Mutisme durant tota l'activitat.		
DIFICULTATS EN LES RELACIONS AMB ELS IGUALS	Es relaciona només amb una o dues persones.		
	Juga sola i de forma aïllada.		
	Es mou de grup en grup durant l'estona de joc.		
	Controla i mana els altres.		
	En un conflicte, vol tenir la raó.		
	Demana disculpes de forma excessiva.		
INCOMPRESIÓ DE LES NORMES SOCIALS	Interacciona poc amb els companys.		
	Mai se salta les regles del joc.		
	S'enfada si els companys no segueixen la història acordada.		
DIFICULTATS EN LA RECIPROCIAT DE LA CONVERSA	No demana les joguines als companys.		
	Respon amb monosíl·labs.		
	Escolta els companys sense fer ús d'indicadors corporals de reciprocitat.		
ÚS ESTEREOTIPAT I REPETITIU DEL LLENGUATGE	Li agrada parlar d'un tema molt particular i concret tota l'estona.		
	Fa ecolàlies.		
DIFICULTATS AMB L'ÚS DEL LLENGUATGE NO VERBAL EN LA INTERACCIÓ	Es mou de forma rígida, com si fos un robot.		
	Mira a terra quan conversa amb els companys.		
	Riu de forma inapropiada (molt exagerada o escridassant).		
CONDUCTES ESTEREOTIPEDES I REPETITIVES EN EL JOC	Té dificultats en la coordinació del cos.		
	Alinea les joguines.		
	Observa com juguen els altres.		
	Imita les accions o joc dels companys (com si fos un guió).		
	Reprodueix la mateixa història o seqüència d'esdeveniments.		
	Configura l'escena del joc i canvia d'ambient, no hi juga.		
	Té conductes repetitives com (signe d'ansietat i angoixa social): mossegar-se les ungles, agafar-se la pell, pessigar-se, fregar-se les mans, pegar-se a les cames, netejar-se la gola constantment.		
DIFICULTATS DE GESTIÓ	Té conflictes amb els companys durant el joc.		
	Reacciona de forma desproporcionada quan els companys li diuen que no,		

EMOCIONAL	ha d'esperar o li marquen límits.		
	Té reaccions emocionals desproporcionades i poc ajustades en els conflictes durant el joc (plora).		
	S'aïlla i es tanca en si mateixa.		
Altres observacions:			

INSTRUMENT EXTENS D'INTERPRETACIÓ CONDUCTUAL			
DIMENSIÓ AFECTADA	INDICADOR CONDUCTUAL	SÍ	NO
DIFICULTATS EN EL LLENGUATGE I L'ACTE COMUNICATIU	Té un llenguatge pobre i col·loquial.		
	Té dificultats en seguir les instruccions verbals.		
	Té dificultats en comprendre els dobles sentits.		
	Entén les oracions de forma literal.		
	Mutisme durant tota l'activitat.		
DIFICULTATS EN LES RELACIONS AMB ELS IGUALS	Es relaciona només amb una o dues persones.		
	Juga sola i de forma aïllada.		
	Rebutja el joc amb els altres.		
	Es mou de grup en grup durant l'estona de joc.		
	Es passa l'estona observant com juguen els altres.		
	Controla i mana els altres.		
	En un conflicte, vol tenir la raó.		
	En un conflicte, li costa entendre les idees de l'altre company.		
	Li costa demanar perdó.		
	Demana disculpes de forma excessiva.		
INCOMPRENSIÓ DE LES NORMES SOCIALS	Interacciona poc amb els companys (escassa iniciativa social).		
	No respecta els nivells d'intimitat espacial.		
	Mai se salta les regles.		
	S'enfada si els companys no segueixen la història acordada.		
	Corregeix els companys constantment.		
	Té dificultats per respectar les normes socials bàsiques.		
	No respecta els torns de paraula.		
DIFICULTATS EN LA RECIPROCIAT DE LA CONVERSA	No demana les joguines als companys, l'agafa sense demanar permís.		
	No demana bé les joguines als companys (sense el si us plau ni gràcies, utilitza formes grolleres).		
	Respon amb monosíl·labs.		
	Parla sense mirar si els companys l'escolten.		
ÚS ESTEREOTIPAT I REPETITIU DEL LLENGUATGE	Escolta els companys sense fer comentaris ni acompanyament corporal per indicar que segueix la conversa.		
	Quan parla sembla que faci monòlegs.		
DIFICULTATS AMB	Li agrada parlar d'un tema molt particular i concret tota l'estona.		
	Fa ús d'ecolàlies immediates dels seus companys.		
DIFICULTATS AMB	Fa ús de frases de valors adquirides de la millor amiga, el personatge preferit de dibuixos animats, persona que admira, etc.		
	S'expressa i es mou de forma rígida, com si fos un robot.		

L'ÚS DEL LLENGUATGE NO VERBAL EN LA INTERACCIÓ	No és capaç de mantenir el contacte visual en interaccionar. Mira a terra.		
	Riu de forma inapropiada (molt exagerada o escridassant).		
	Mostra poca expressivitat facial.		
	Es queda perplexa davant els gestos convencionals que fan els seus companys durant el joc (adéu amb la mà, sí amb el cap, etc.).		
CONDUCTES ESTEREOTIPADES I REPETITIVES EN EL JOC	Té dificultats en la coordinació del cos.		
	Alinea les joguines en lloc de jugar de forma imaginativa.		
	Observa com juguen els altres i els imita (com si fos un guió).		
	Repeteix les accions que fan els companys durant el joc (els imita)		
	Té conductes obsessives en el joc, sempre reproduïx la mateixa història o seqüència d'esdeveniments.		
	Tendeix a passar la major part del temps "configurant" l'escena en lloc de jugar-hi.		
	Tendeix a jugar rols adults.		
	Observem conductes repetitives com (signe d'ansietat i angoixa social): mossegar-se les ungles, agafar-se la pell, pessigar-se, fregar-se les mans, pegar-se a les cames, netejar-se la gola constantment.		
	El joc és repetitiu, però no és funcional.		
DIFICULTATS DE GESTIÓ EMOCIONAL	Confon la fantasia i la realitat. Acostuma a seguir amb els rols adquirits durant el joc una vegada s'ha acabat l'activitat.		
	Acostuma a tenir conflictes amb els companys durant el joc.		
	Reacciona de forma desproporcionada quan els companys li diuen que no, ha d'esperar o li marquen límits.		
	Té reaccions emocionals desproporcionades i poc ajustades en els conflictes durant el joc.		
	No entén les emocions o sentiments dels altres quan li ho expressa en un conflicte (Falta d'empatia).		
	No sap expressar les emocions que sent o experimenta durant el joc als companys. (Com per exemple quan quelcom la molesta o l'enfada).		
S'aïlla i es tanca en si mateixa: silenciosa, evita les interaccions, mira al no-res, entre altres.			
Valoracions/ Conclusions:			

Situació 4: Situacions d'interpretació

SITUACIONS D'INTERPRETACIÓ

Els infants amb TEA tenen una manera d'entendre i interactuar amb el món diferent del de la majoria de la societat. Per aquesta raó, crear contextos a l'aula on les alumnes hagin d'exposar i exterioritzar com veuen i entenen els esdeveniments, ens podrà oferir senyals d'alarma que indiquin un emmascament de les seves dificultats.

Les situacions d'interpretació dels esdeveniments o fets també permet observar el desenvolupament emocional dels alumnes, així com les seves habilitats executives respecte al monitoratge i l'autocontrol de la conducta. Així doncs, seran un escenari clau per fixar-nos en les dificultats de reconeixement de les emocions, en l'empatia, en la resolució de conflictes, en la teoria de la ment i en l'associació d'emocions a records del passat.

Les diferents situacions que podem generar a l'aula pel foment de la interpretació són: les representacions teatrals; el *role-playing* de situacions de la vida quotidiana, teatre social on es treballa les interpretacions de conflictes; i la descripció de situacions passades amb significativitat emocional com el millor o pitjor dia de la vida, el cap de setmana, l'estiu, entre altres.

Per una bona observació i recollida de dades extensa, caldria generar diverses situacions d'interpretació com les que s'ofereixen en el paràgraf anterior. A més, haurien de ser activitats amb una durada extensa (dues setmanes mínim) per tal de recollir dades tan objectives com sigui possible. A més, en aquestes activitats s'hauria de generar un ambient de confiança i participació, on l'alumna no tingués possibilitat d'imitació o influència a la seva visió per la dels altres companys. Per aquest motiu, s'ha de fomentar que l'alumna sigui de les primeres a oferir les respostes, o bé, siguin activitats que es comencin amb reflexió individual i segueixin amb la reflexió grupal.

Per l'observació tenim **dos instruments**: la **pauta d'observació directa** i la **pauta d'interpretació conductual**. El primer instrument és aquell material que s'utilitza en l'escena d'observació. Es tracta d'una eina d'observació de conductes en la situació concreta. El segon instrument es tracta d'una eina que permet a la docent fer una anàlisi més profunda de l'expressió conductual de la nena, el qual es pot realitzar amb certes interpretacions del mateix educador.

PAUTA D'OBSERVACIÓ DIRECTA			
DIMENSIÓ AFECTADA	INDICADOR CONDUCTUAL	SÍ	NO
DIFICULTATS EN EL LLENGUATGE I L'ACTE COMUNICATIU	Té un llenguatge pobre i col·loquial.		
	Quan parla fa moltes pauses.		
	Entén les oracions de forma literal.		
	Mutisme durant tota l'activitat.		
INCOMPREENSIÓ DE LES NORMES SOCIALS	Segueix les instruccions al peu de la lletra.		
	Corregeix els companys quan s'equivoquen		
	No respecta els torns de paraula.		
	Justifica la seva interpretació sense argumentació (perquè sempre és així, perquè sí, perquè he vist que és així).		
DIFICULTATS EN LA RECIPROCIATAT DE LA CONVERSA	Identifica estats emocionals incoherents o desproporcionats a la situació que s'interpreta.		
	Respon amb monosíl·labs.		
DIFICULTATS AMB L'ÚS DEL LLENGUATGE NO VERBAL EN LA INTERACCIÓ	Respon la tasca parlant o relacionant-ho amb el tema particular o concret que li agrada.		
	S'expressa i es mou de forma rígida, com si fos un robot.		
	Mira a terra en parlar.		
DIFICULTATS EN LES TASQUES EXECUTIVES	Mostra poca expressivitat facial.		
	És lenta per resoldre una tasca.		
	S'oblida fàcilment de les idees o la resposta.		
	Es distreu constantment.		
DIFICULTATS EN EL PROCESSAMENT DE LA INFORMACIÓ	Li costa evocar records.		
	Té dificultats per seguir les instruccions verbals.		
	Té dificultats per identificar la idea general de la situació representada.		
	Destaca els petits detalls de la situació.		
	Té dificultats en comprendre els aspectes abstractes (emocions).		
DIFICULTATS EN LA TEORIA DE LA MENT (Inflexibilitat cognitiva)	Té dificultats en comprendre les preguntes obertes.		
	Expressa que no sap com se sent.		
	Expressa que no sap com es pot sentir el seu company.		
	Reacciona de forma inadequada o no reacciona davant una situació que requereix empatia cognitiva.		
	No accepta les emocions o idees dels altres, només les seves.		
	Li costa entendre les idees de l'altre company.		
	Vol tenir sempre la raó.		
	Li costa demanar perdó, no reconeix que s'equivoca.		
DIFICULTATS DE GESTIÓ EMOCIONAL	Concep els fets o esdeveniments com binaris (les respostes són extremistes, sense punt entremig).		
	Observem conductes repetitives quan parla com (signe d'ansietat i angoixa social): mossegar-se les ungles, agafar-se la pell, pessigar-se, fregar-se les mans, pegar-se a les cames, netejar-se la gola constantment.		
	No sap expressar les emocions que sent o experimenta quan recorda una experiència.		

INSTRUMENT EXTENS D'INTERPRETACIÓ CONDUCTUAL			
DIMENSIÓ AFECTADA	INDICADOR CONDUCTUAL	SÍ	NO
DIFICULTATS EN EL LLENGUATGE I L'ACTE COMUNICATIU	Té un llenguatge pobre i col·loquial.		
	Quan parla fa moltes pauses.		
	Entén les oracions de forma literal.		
	Mutisme durant tota l'activitat.		
INCOMPREENSIÓ DE LES NORMES SOCIALS	Segueix les instruccions al peu de la lletra.		
	Té un sentit fort de la justícia.		
	Corregeix els companys quan s'equivoquen		
	Té dificultats per respectar les normes socials bàsiques.		
	No respecta els torns de paraula.		
	Invàlida les emocions o sentiments dels companys.		
DIFICULTATS EN LA RECIPROCIAT DE LA CONVERSA	Justifica la seva interpretació sense argumentació (perquè sempre és així, perquè sí, perquè he vist que és així).		
	Respon amb monosíl·labs.		
	Escolta els companys sense fer comentaris ni acompanyament corporal per indicar que segueix la conversa.		
	Li agrada parlar d'un tema molt particular i concret tota l'estona, aliè al tema de la tasca.		
ÚS ESTEREOTIPAT I REPETITIU DEL LLENGUATGE	Fa ús de frases de valors adquirides del personatge preferit de dibuixos animats, de la persona que admira, el protagonista del llibre que llegeix, etc.		
DIFICULTATS AMB L'ÚS DEL LLENGUATGE NO VERBAL EN LA INTERACCIÓ	S'expressa i es mou de forma rígida, com si fos un robot.		
	No és capaç de mantenir el contacte visual en interaccionar. Mira a terra.		
	Mostra poca expressivitat facial.		
DIFICULTATS EN LES TASQUES EXECUTIVES	És lenta per resoldre una tasca.		
	Té dificultats d'organització en la tasca.		
	S'oblida fàcilment de les idees o la resposta.		
	Es distreu constantment.		
	Li costa descriure la seqüència d'accions per resoldre una situació.		
	Li costa evocar records.		
DIFICULTATS EN EL PROCESSAMENT DE LA INFORMACIÓ	Es fixa en la informació visual de l'activitat.		
	Té dificultats per seguir les instruccions verbals.		
	No comprèn la idea principal de la situació o esdeveniment a interpretar.		
	Té dificultats per identificar la idea general de la situació representada.		
	Construeix una història o explicació centrada en una part.		
	Destaca els petits detalls de la situació.		
	Té dificultats en comprendre els aspectes abstractes (emocions).		
	Té dificultats en comprendre les preguntes obertes.		
	Té dificultats en comprendre els dobles sentits.		
Té dificultats en comprendre les bromes.			
DIFICULTATS EN LA TEORIA DE LA	Confon la fantasia i la realitat.		
	Té manca d'empatia.		

MENT (Inflexibilitat cognitiva)	Té dificultats en identificar i reconèixer les seves emocions.		
	Té dificultats en reconèixer les emocions dels companys.		
	No percep els signes corporals, gestuals i facials que indiquen emocions o sentiments.		
	Reacciona de forma inadequada davant una situació que requereix empatia cognitiva.		
	No accepta les emocions o idees dels altres, només les seves.		
	Li costa entendre les idees de l'altre company.		
	No accepta els canvis d'opinió dels companys.		
	Vol tenir sempre la raó.		
	Li costa demanar perdó, no reconeix que s'equivoca.		
	Concep els fets o esdeveniments com binaris (les respostes són extremistes, sense punt entremig).		
DIFICULTATS DE GESTIÓ EMOCIONAL	Observem conductes repetitives quan parla com (signe d'ansietat i angoixa social): mossegar-se les ungles, agafar-se la pell, pessigar-se, fregar-se les mans, pegar-se a les cames, netejar-se la gola constantment.		
	Reacciona de forma desproporcionada quan els companys no estan d'acord amb el que explica.		
	Té reaccions emocionals desproporcionades i poc ajustades a la situació que s'explica.		
	No entén les emocions o sentiments dels altres quan li ho expressa en un conflicte (Falta d'empatia).		
	No sap expressar les emocions que sent o experimenta quan recorda una experiència.		
Valoracions/ Conclusions:			